

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET

1024 BUDAPEST

Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1979. JANUÁR—MÁRCIUS

79.2428 Esztergomi Nyomda - 2000 péld.
Felelős kiadó: Kállay György

'79

A GYURGYALAG ÉVE

IRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE A FÉSZKELŐTELEPEKET ÉS AZT IS,
HA VALAHOL VESZÉLYEZTETETT A KÖLTÉSÜK!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gyurgyalag védelméért, máris felbecsülhetet-
len segítséget kapott a magyar állomány!

SZOMORÚ HÍRADÁS

Február 6-án váratlan hirtelenséggel ragadta el a halál kedves, tevékeny tagtársunkat, Téry Ferencnét, 72 éves korában.

Korát meghazudtolóan friss, fiatalos volt kulturált szellemében és állandó tettvágyában egyaránt. Az Egyesület Propaganda Bizottságának legaktívabb tagja volt, számos kiállítást rendeztünk együtt, legutóbb a decemberi „Madárvédelmünk ma” címűt. Mivel iparművész-grafikus volt, önállóan is sokat dolgozott a madárvédelem ügyéért; elkészítette a madárismertető táblák 24 ábráját, a Madártani Tájékoztató különszámában is több illusztrációja jelent meg. Budán, olyan helyen lakott, ahol körülvették őt kedves madarai, kertjében ma is állnak az etetők és fészekodvak, elárvult munkasztalán még ott fekszik az elkezdett Chernel István plakett, amin az utolsó pillanatban dolgozott.

Szívünkben és tetteivel jelet hagyott maga után.

Muray Róbert

MADAR-FAUNISZTIKAI PONTTÉRKEP HAZANK TERÜLETÉRŐL

A madárvédelem az elmúlt évtizedekben világszerte egyre jobban a természetvédelem homlokterébe került. A madarakat is egyre inkább az embert is végső soron veszélyeztető „környezeti bántalmak” jelzőinek, indikátorainak, a madarak helyi pusztulását intő jelnek tartják, mely figyelemzavaró az emberiséget, hogy mikor és hol kell újabb lépéseket tennie a környezet védelme érdekében. Úgy gondolom, nem kell e helyen különösebben hangsúlyoznunk, hogy egyesületünk legfőbb célkitűzése éppen e problémák megoldása felé egy-egy lépéssel tovább haladni.

Ma már Európa csaknem valamennyi kultúr-államában a helyi viszonyoknak megfelelően változó, de általában szigorú madárvédelmi törvényeket léptettek életbe. Ugyanakkor kontinensünk nagy részén többek közt jelentős állami és társadalmi erők bevetésével igyekeznek a törvények valószínű végrehajtását is elősegíteni. Ezen akciók során azonban kiderült, hogy a legjobb igyekezet e téren is zátonyra fut, ha nemcsak a ritka, hanem a közönséges fajok elterjedéséről is nincs legalábbis általános képünk.

Így született meg az a nemzetközi mozgalom, mely az Európában észlelt valamennyi madárfaj állományának felmérését célozza. Így alakult ki a Nemzetközi Madárfelmérési és -védelmi Bizottság, melynek irányítása főleg Angliából és Lengyelországból indult ki, de amely ma már Európa nagyobbik részét behálózza, többek között a velünk határos Ausztriát és Csehszlovákiát is.

A Magyar Madártani Egyesület az elmúlt években folytatott védelmi munkája során az is kiderült, hogy Magyarországon is nemcsak a kiemelten védett fajok esetében (pl. fekete gólya), hanem a közönségesnek tartott, de állományukban éppen a közelmúltban váratlanul megcsappant fajokról sincsenek akárcsak valamelyest is használható elterjedési adataink (pl. kendermagos réce, kerti rozsdafarkú stb.) Ezzel kapcsolatban külföldről többszörösen megkeresések érkeztek hozzánk, és úgy érezzük, hogy egyesületünkben a jó fajismerettel rendelkező tagtársak száma már olyan örvendetesen gyarapodott, hogy elérkezett az ideje a nemzetközi akcióba való bekapcsolódásunknak. Így a következő években Faunisztikai Szakosztályunk súly-

ponti programjaként szerepel lehetőleg hazánk egész területére kiterjedő faunisztikai ponttérképek összeállítása.

Talán nem szükséges kihangsúlyoznom, hogy ez a munka mennyire felelősségteljes, mennyire fontos, hogy valóban megbízható adatokhoz jussunk és ilyeneket juttassunk tovább. Kérésünk tehát az, hogy ezzel a tudattal vállaljunk egy-egy területtel kapcsolatos felmérést. A technikai lebonyolításra vonatkozólag jelen tájékoztatónkban találunk további részleteket, illetve az egyesület irodájában kaphat bárki további felvilágosítást.

Jánossy Dénes

MEGJEGYZÉS A FAUNISZTIKAI PONTTÉRKÉP KÉSZÍTÉSÉHEZ

A Tájékoztató egyik korábbi számában 10 kijelölt fajjal kapcsolatban kértünk fészkelési adatokat. A beérkezett szerény mennyiségű adat alapján csak azt tudtuk megállapítani, hogy ezzel a módszerrel még néhány fajt sem tudunk feltérképezni. Ezért a nemzetközi szabvány szerint felosztottuk az országot 100 négyzetkilométeres részekre, és megkezdtük az összes fajra kiterjedő munkát a Faunisztikai Szakosztály tagjaival. E helyen kérjük valamennyi tagtársunkat, hogy az ország bármely pontján észlelt fészkelési adataikkal segítsék e munkát.

Ezek szerint a pontos községhatár és a községen belüli rész, égtáj stb. megjelölésével, a fészkekben talált tojások vagy fiókák számát és természetesen a megtalálás idejét kérjük jelenteni, valamennyi fajról, még a közönségesnek tartottakról is!

Haraszthy László

MADARTANI ADATOK SOPRON KÖRNYÉKÉRŐL – 1978

Egy évtized óta először alakult ki gémtelep a magyar Fertőn. Fertőrákos alatt a Határ bokorban – 3-4 hektáros nád-sziget – húszegynéhány vörösgém és öt kanalasgém pár rakott fészket. Bár a laza településű kolónia a Fertő egyik legzavartabb részén volt, a madarakat az üdülőtelep és a motorcsónak zaja nem riasztotta el. Valószínűleg a sziget soha nem aratott nádállománya volt a legnagyobb vonzerő számukra, mert ilyen nádas a Fertő magyar részén alig van már. A fészkelepet Liedtke Alfonz halász és Cserjési Endre meteorológus őrizték. A költés sikeres volt, a vörösgém fiókák nagy részét meggyűrűztük.

A tavaszi nádégetések nyomán egyre-másra alakultak a dankasirály kolóniák is. Öt sirálytelepet kutattunk fel. A legnagyobb a Püspök sziget déli részén volt, a nádégetés következtében kialakult 5-6 hektáros tisztáson. Kb. 2000 sirály költött a telepen. Fiókáik közül 150-et gyűrűztünk meg Kiss Balázssal, Varga Lajossal, Németh Rudolfval és Cserjési Endrével.

Újra költött a fekete gólya a Soproni-hegyvidéken. Régi fészket még Siffer Sándor találta meg 1974-ben, de ez sajnos a következő évi fakitermelés miatt megsemmisült. Az idén újra megjelentek a gólyák. Fészkeket június elején találtuk meg. Valószínűleg három fiókát neveltek fel. A fészkek megkeresésében és a madarak megfigyelésében Rottenhoffer Attila és Winkler Ferenc segítettek.

Érdekesebb költések: nagy goda – Mekszikópuszta, piroslábú cankó – fertőszéplaki legelő, hegyi billegető – Hidegvízvölgy.

Augusztus 8 és 16 között rendeztük meg az első fertői gyűrűzőtáborot. A hálókat – 108 métert – a Körgát mentén állítottuk fel, tanyahelyünk Mekszikópusztán volt. Összesen 36 fajba tartozó 549 madarat, köztük három radolfzelli gyűrűvel megjelölt cserregő nádiposztátát fogtunk. A meggyűrűzött madarak 15⁰/₀-a lilealkatú (piroslábú-, billegető, réti-, erdei-, pajzsoscankó, sárszalonka, bíbic); 57⁰/₀-a nádiposztáta (cserregő-, énekes-, foltos nádiposztáta, nádírigó, sitke, nádi tücsökmadár); 28⁰/₀-a egyéb (főleg a három fecskéfaj, függő- és barkóscinege, kékbegy, sordély, jégmadár stb.). A gyűrűzést Kiss Balázs, Németh Rudolf, és Büki

József végezték. Részt vettek még: Ankhelyi János, Lajber Antal, Szörényi László, Fodor György, Iványi Gábor és Kárpáti László. A tábor ideje alatt és előkészítése folyamán a következő ritkább fajokat figyeltük meg:

Nyári lúd (*Anser anser*): aug. 8–16. naponta 7-800 pld. a Madárvárta öbölben és környékén (megfigyelték a tábor résztvevői)

Üstökös réce (*Netta rufina*): aug. 8–11. 30 pld.; 7 hím, a többi tojó v. juv. Madárvárta öböl (megfigyelték a tábor résztvevői)

Kőforgató (*Arenaria interpres*): aug. 9. 1 pld. Madárvárta öböl (megfigyelték: Büki J., Kárpáti L.)

Nagy póling (*Numenius arquata*): aug. 8–16. 70-80 pld. fertőszéplaki legelő (megfigyelték a tábor résztvevői)

Chilei flamingó (*Phoenicopterus chilensis*) júl. 29–szept. 8. 1 pld. Madárvárta öböl (megfigyelték a tábor résztvevői) Először július 29-én láttam és fényképfelvételeket is készítettem róla. Mivel állandóan hasig érő vízben álldogált, csak az óvilági flamingónál (*Phoenicopterus ruber*) jóval erősebb csőréről gyanítottam, hogy nem a „mi” flamingónk. Ha felrepült, lába inkább szürkének látszott. Szeptember 8-án Faludi József társaságában a Hegykői saroknál pár cm-es sekély vízben mintegy 30 m-ről figyeltem meg. Jól látszottak szürke lábai, piros sarokizületei, amelyek ezt a dél-amerikai flamingót legjobban jellemzik. Utoljára október 13-án láttam Ausztriában az apetloni (Mosonbánfalva) Lange-lacke-n Rudolf Triebel osztrák kollégával. A Fertőzugban először Rudolf Staudinger figyelte meg május utolsó hetében az illmitzi Zicksee-n. Tudomása szerint a madár még tavaly egy Bécs melletti magánállatkertből szökött meg. A szeptember-októberi Madártani Tájékoztatóban ugyanezt a madarat Szörényi László tk. vezető, ornitológus tévedésből flamingónak (*Phoenicopterus ruber*) határozta. Érdekességképpen megjegyzem, hogy az NDK madártani folyóirata, a *Der Falke* októberi száma egy chilei flamingó tavaly augusztusi megfigyeléséről ad hírt.

Egyéb faunisztikai érdekességek:

Daru (*Grus grus*): 1 pld. júl. 1–14., Hanság, Királytói égeres környéke (megfigyelte Pillér Tibor)

- Bütykös ásolúd** (*Tadorna tadorna*): 1 pld. juv. tojó, szeptember 30-án lőtték Hidegség alatt. A Fertőn eddig ismeretlen volt.
- Fenyőszajkó** (*Nucifraga caryocatactes*): 2 pld. október 31., Soproni-hegyvidék, Kovács-árok (megfigyelte Kiss Balázs)
- Keresztcsőré** (*Loxia curvirostra*): 10 pld. Soproni-hegyvidék, Rókadomb; 18 pld. Füzes-árok, nov. 15. (megfigyelte Kiss Balázs és Varga L.); nov. 18–20. egyetemi botanikus kert 4–10 pld. (megfigyelte Kiss B., Varga L., Dr. Varga F., Traser Gy.)
- Fenyőpinty** (*Fringilla montifringilla*): az első nov. 27-én érkezett meg a madáretetőre nagy hóesésben (megfigyelte Dr. Varga F.)

Kárpáti László

ADATOK A BÜKK-HEGYSÉG MADARFAUNAJÁHOZ

- Darázsölyv** (*Pernis apivorus*): 1978. július 30-án 17 órakor a Vadász-völgnél 3 pld. szállt át; egy negyedik példány szolt Jávorkút táján
- Szürke küllő** (*Picus canus*): 1978. XI. 5-én Bánkútnál 1 ad. hím tartózkodott a bükkösben
- Fekete harkály** (*Dryocopus martius*): 1978. X. 11-én a Vadász-völgyben 1 ad. hím, Kóhát-lápán (Nagy-Fennsík) 1 pld. tartózkodott
- Fehérhátú fakopáncs** (*Dendrocopos leucotos*) 1978. VII. 26-án 1 ad. tojó Disznóspataknál (Nagy-Fennsík), X. 11-én 1 ad. tojó a Vadász-völgyben
- Kis légykapó** (*Muscicapa parva*): 1978. VI. 16-án Ómassa-Vöröskő–Vadász-völgy területén 3 hím (1 fiatal) tartózkodott. VI. 30-án a Száraz-völgyben 5 hím énekelt (3 ad., 1 fiatal + 1 pld.) IX. 4-én a Vadász-völgyben és a Vöröskőnél 1–1 éneklő hím tartózkodott
- Erdei szürkebegy** (*Prunella modularis*): az Északi-Bükk területén a következő helyekről vált ismeretessé: 1978. IV. 1-én Kőlyuk–Galya 2 hím, Csókás 1 hím, Czeglédi-forrás (Vendel-b.) 1 pld.; IV. 7-én és V. 5-én Bánkúton 1–1 hím; V. 28-án Ómassa–Vöröskő körzetében min. 1 hím (3?); VI. 9-én Vöröskőnél 1 hím, Virá-

gostó-lápánál 1 hím, Kerek-hegynél 1 hím, Nagy-Csipkésen 1 hím, Nagymezőn 2 vagy 3 hím, Kismezőn 1 hím, Hosszúbércnél 1 hím, Középbércnél 1 hím, Vargai-Kurtabércnél 1 hím (azaz a Nagy-Fennsíkon összesen min. 9-10 hím tartózkodott, s mutatott területium-uralásra utaló viselkedést); VI. 17-én Lillafüreden a Vesszős-völgy aljában 1 pld.; VI. 24-én Bánkúton 1 hím. Itteni mennyisége és az ország egyéb területein is ismertté vált előfordulásai alapján az idei évben bizonyos fokú inváziója, s ebből eredően több helyen való költése is feltételezhető (esetenként bizonyított is)

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): 1978. X. 8. Nagymező 1 példány

Házi veréb (*Passer domesticus*): 1978. X. 11-én 1 tojó pld. tartózkodott a Fekete-sár közeli Kőhát-lápa (Nagy-Fennsík) bokros irtásoldalában, majd elszállt északi irányba

Csíz (*Carduelis spinus*): igen szórványos az előző évi átvonulók számához viszonyítva. Első nagyobb csapatait (8 + 5 + 5 pld.) 1978. X. 8-én észleltem Nagymezőn. X. 11-én a fennsíkon többször hallatták szórványosan átrepülőket a hangjukat. A legnagyobb észlelhető mennyiség 30-35 példány volt. XI. 5-én Garadna vá.-nál min. 50-70 pld. tartózkodott. (November 30-ig ez volt a legnagyobb észlelt csapat)

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): 1978. IV. 1-én Nagy-Mész-tetőnél 1 ad. hím rügyet eszik; IV. 7-én Gerennavárnál 1 ad. hím, Vöröskőnél (Ómassa) 1 ad. hím és tojó párban mozog (rügyet esznek); V. 28-án Ómassa és Vöröskő között 1 ad. hím és tojó párban mozog; VI. 9-én Lillafüreden 1 ad. hím tartózkodik (vénicstil – *Ulmus laevis* – rügyét és tavalyi termését eszi); VI. 30-án Vöröskőnél (Ómassa) 2 ad. hím a bükkös szál-erdőben rügyet eszik és a talajon szedeget; VII. 29-én Nagymezőn egy pár, innen kb. 1800 m-re ÉK-re a Kerek-hegynél 1 pár (valószínűleg ua.); VI. 30-án Kerek-hegynél 1 pár; VIII. 6-án Kismezőnél 1 vagy 2 pld. szől; IX. 4-én a Kerek-hegynél 2 példány mozog (egyikük ad. tojó)

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 1978. V. 28-án Bánkút körzetében (Czékus-út) 4 pld.; VI. 16-án Nagymezőn min. 24 pld.; VII. 26-án Nagymezőn min. 18 pld.;

VII. 29-én Nagymezőn min. 11 pld.; VII. 30-án Kis-Csipkésen 3 pld. (Nagymező felé szálltak); X. 11-én Nagymezőn 4 pld., Nagy-Csipkésen 1 pld. tartózkodott **Fenyőpinty** (*Fringilla montifringilla*): a tavaly őszi invázióhoz képest az idén átvonulók alig voltak megfigyelhetők. Ez összefüggésben állhat azzal a ténnyel, hogy az 1977. évi bőséges bükkmag-terméshez viszonyítva az idei évben gyakorlatilag egyáltalán nem volt termés. Az első átvonuló példányok 1978. X. 8-án voltak megfigyelhetők, mikor Nagymezőnél szórványosan észleltem néhány átrepülőt (összesen 15-20 pld.).

Barta Zoltán

ADATOK A BÖRZSONY MADARFAUNÁJÁHOZ 1978-BÓL

1978. januártól márciusig a Királyréti, áprilistól szeptemberig a Diósjenői Erdészet területén dolgoztam, így munka után – Diósjenőn a munkám mellett is – alkalmam nyílt madármegfigyelésekre.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): V. 2-án a nógrádi erdők fölött 1 példány

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*): I. 2-án 1 hím pld. Királyrétnél (egy héja zavarja el a területéről)

Erdei cankó (*Tringa ochropus*): IV. 17-én Szokolyánál 1 pld.

Sarlósfecske (*Apus apus*): V. 17-én kb. 70 pld. a Csóványos fölött, VI. 9-én a Sajkútberc fölött 40 pld.

Fehérhátú harkály (*Dendrocopos leucotos*): I. 22-én a Nagy-Inócon 1 pld.; II. 1-én a Vörös-bércen 1 pld., IV. 2-án a Málna-hegyen 1, V. 2-án a Verebesnél 1, VI. 1-én a Csóványoson 1 pld.

Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*): IV. 2-án 1 éneklő hím Diósjenőnél (mázasaház), V. 10-én Kemence-patak völgyében (az Özbereknél) 1 pld.

Fitisz füzike (*Phylloscopus trochilus*): V. 11-én a diósjenői kastélynál 1 pld.; V. 13-án Királyrét fölött, V. 25-én a Török-hegyen, VI. 5-én az Özbereknél 1–1 éneklő hím (fiatal fenyvesben)

Kis légykapó (*Muscicapa parva*): V. 14-én 1 éneklő himet figyeltünk meg Darányi Lászlóval, VI. 5-én a Kis Mánna alatt egy pár etet

- Kerti rozsdafarkú** (*Phoenicurus phoenicurus*): V. 17-én a Csóványoson 1 hím
- Örvös rigó** (*Turdus torquatus*): Hárs-rétnél III. 30-án 3 + 1, 31-én 3 példány
- Léprigó** (*Turdus viscivorus*): III. 2-ától többfelé énekel (Alsó-Tax, Foltán-kereszt, Sajkút-bérc); IV. 3-án Diósjenőnél (Gesztenyés) 1 pár (ezekkel májusban és júniusban is találkoztam); IV. 17-én Alsó-Taxnál 1 pár; V. 13-án a Nagy-Inócon 1 pld.; VI. 1-én Bárány-bércen 1 példány
- Kormosfejű cinege** (*Parus montanus*): IV. 7-én a Nagy-Inócon 1 pár, a hím énekel (fiatal fenyők, elszórtan nagyon öreg odvas fák)
- Fenyves cinege** (*Parus ater*): Hidegkúti-völgy, V. 25-én 2, VIII. 11-én 3-4 példány
- Bajszos sármány** (*Emberiza cia*): Kőszirt, IV. 13-án 1 tojó, IV. 24-25-én 1 hím, Kámor V. 17-én 1 pár, V. 29-30-án egy kirepült fiókat etetnek
- Holló** (*Corvus corax*): IV. 7-én 1 pld. a Darabosnál (Homoki-Nagy Istvánnal)

Varga Zsolt

ADATOK SOPONYA MADÁRVILÁGÁHOZ

Fejér megyét mintegy kettéosztja a Sárvíz-völgy ÉNy-DK irányú hosszanti süllyedéke, melyben a Sárvíz-csatorna táplálta halastavak sorozata terül el. Ezek egyik csoportja a soponyai tórendszer. Soponya Székesfehérvártól D-re mintegy 25 km-re fekszik, értékes kastélyparkkal, valamint erdőfoltokkal tarkított, változatos halastórendszerrel, maradvány-mocsarakkal, legelőkkel.

A terület madártani feltárását 1958-ban kezdtem meg, később bekapcsolódó néhány fiatal bevonásával, köztük Lőrincz Istvánnal. Sokat köszönhetek Sándorfalvi Lászlónak is, aki kéziratban dolgozta fel „Soponya és környékének madárvilágá”-t, elsősorban a ragadozó- és vízimadarak vonatkozásában. A területen több ízben jártunk a Madárvártán dolgozó fiúkkal is.

Az itt fészkelőként megfigyelt madarak fajszáma: 96. A felsorolást mellőzve, csak a legfontosabb fajokat említem meg. Az 1. sz. tó „Fás sziget”-én a 60-as évek közepéig még megvolt az **üstökösgém-telep** (bakcsókkal vegyesen), amely

a maga kb. 25 páros létszámával egyike volt a legnagyobbaknak a Dunántúlon. Sajnos, a telepet a halászok elpusztították. Amíg az ún. „Csirip”-i erdőben a vetési varjú telepet nem számolták fel, viszonylag szép számban (kb. 15 pár) költöttek itt a **kékvércsék** is. Nevezetes esemény volt a **fattyúszerkő** telepes fészkelése 1959-ben az 5. sz., eléggé „elhagyatott” tavon 15–18 párban.

1-2 **gulipán** is fészkel az azóta vadkacsatenyésztővé átalakított szikes Sóstó partvonala mentén. Említésre méltó még a haris, a sárszalonka, a pettyes vízcisibe, nyári lúd, bölömbika, barna kánya, héja, egerészölyv, kaba, barna rétihéja, szalakóta (a kastélyparkban), lappantyú, parlagi pityer, jégmadár, barkós cinege, nádi tücsökmadár kis számban történő itteni fészkelése.

Radetzky Jenő

A HORTOBÁGYI GÓLYÁK ÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA, VÉDELMÉNEK GONDJAI, EREDMÉNYEI

Az elmúlt évtizedek alatt Európa sok országában a gólya-fészkek 80–98 százaléka vált gazdátlanná. A gólyák egyed-számának és szaporulatának csökkenése általánosan feltűnik. Kisebbednek alkalmas táplálékszerző területeik, telésük helyein számos veszély fenyegeti őket. A vegyszeres ártalmak mellett tizedeli őket a szándékos pusztítás és a meggyengült populációtöredékeket mind komolyabban sújtják a szeszélyes időjárás károsító hatásai.

Hazai gólyaállományunk is egyre fogy. Számuk 1958 és 1974 között több mint 50 százalékkal csökkent s ugyanebben az intervallumban a fészkelő párokra eső fiatalok mennyisége csaknem 60 százalékkal lett kevesebb! (Az aktív párokra eső fiókaátlagot 1908-ban Schenk még 2,6-nak írja; Marián 1958-ban 2,5-nek; ugyanő 1973-ban 2,3-nak s 1968-ban már 2,2-nek. Jakab B. 1974-ből hasonlóan ke-rekítve 2,2-es átlagot említ, ami korántsem jelenti azt, hogy megnyugodhatunk.) A gólyák hortobágyi helyzete az országos viszonyokhoz képest jobb. Első nemzeti parkunk megalakulása óta mesterséges fészkek létesítésével, a veszélyeztetett fészkek megerősítésével segítjük őket, és az utóbbi években több nagykiterjedésű vizes, mocsaras élőhelyet rekonstruáltunk, amelyek a megfelelő mennyiségű élelem lelőhelyeit fogják jelenti az aszályos periódusokban is.

Külön gondot jelentett az a folyamat, melynek során hirtelen átalakult a fészkek tartóaljazat szerinti eloszlásának képe. Az évtizedeken át használt fák előregedése, a korunk építkezéseivel együtt járó túlzott fairsítás, a vén fészkek szétesése, a háztetők és kémények formájának a golya számára kedvezőtlen megváltozása és még egy sereg egyéb ok miatt egyre több és több pár költözött villany- és telefonoszlopokra. Ezek aránya a hatvanas évek végéig elhanyagolható volt, ám az országos összesítésből látni, hogy míg 1968-ban az 1 százalékot sem érte el, 1974-ben már váratlanul 13 százalék fölé ugrott. Ugyanez Hortobágyon és környékén 1976-ban 31,8; 1977-ben 46,4; 1978-ban pedig 48,0 százaléknyi volt! Az újfajta fészkelőhelyek a golyára újabb bajokat, számunkra pedig újabb feladatokat hoztak. A család életével együtt járó események (a fészkek rakása, tatarozása idején leeső gallyak, lehulló zsákmányállatok, az ürülék korrodáló hatása, a vezetéknek repülő fiókok stb.) gyakran okoztak zavart az energiaszolgáltatásban, ugyanakkor a madarak pedig állandó életveszélyben voltak a keringő áram közvetlen közelében.

Úgy tűnik, mindezt sikerült kiküszöbölni az oszlopra szerelhető fészektartó állványokkal, melyek kísérleti sorozatát kezdeményezésünkre a Tiszántúli Áramszolgáltató Vállalat példás segítőkészséggel helyezte el debreceni, szolnoki, karcagi és berettyóújfalusi üzemi területein. 1976-ban az első 50 tartóból 19 került a Hortobágy térségébe, s azokat a golyák rendre el is foglalták, rajtuk sikerrel, zavartalanul költöttek. A kedvező tapasztalatok után 1977-ben a nemzeti park peremközségeiben újabb tízet szereltettünk fel, majd hasonló munka kezdődött Szabolcs-Szatmár megyében. Ilyenfajta aktív védelem a sokfelől befutó érdeklődésekből ítéltetően egyre több megyében fog a közeljövőben megindulni.

Végezetül illusztrációként adom közre az elmúlt három év statisztikájának főbb adatait. Szemmel tartott állományunk részben a Hortobágyi Nemzeti Park területén, részben az azzal közvetlenül szomszédos településekben él, zsákmány után azonban valamennyien a védett pusztákon, réteken és mocsarakban járnak. Az 1976-os év szélsőségesen száraz volt. A következő kiemelkedően bővelkedett énnivalóban; az 1978-as pedig megfelelő nedvessége miatt enni ugyan eleget adott, de gyakori lehülései sokat ártottak a szaporulatnak.

- 1976 – 107 fészekből 68 fészekalj (üresen maradt 36⁰/₀), 135 fióka (átl.: 2,0);
 1977 – 127 fészekből 96 fészekalj (üresen maradt 24,5⁰/₀), 332 fióka (átl.: 3,5);
 1978 – 125 fészekből 107 fészekalj (üresen maradt 14,4⁰/₀), 324 fióka (átl.: 3,0).

Eredményeink a gólyák megsegítésének munkájában újabb lendületre készítenek. Érdemes foglalkozni életkörülményeik, megtelepedési feltételeik javításával, hiszen így érhetjük el legalább további fogyásuk megállítását, de talán számuk gyarapodását is.

Fintha István

A GÓLYAALLOMÁNY ORSZÁGOS FELMÉRÉSE 1979-BEN – ELŐZETES FELHÍVÁS

Nemzetközi kötelezettségeink sorában ebben az évben is elérkeztünk az ötéves ciklusonként végzendő gólyaállomány-felméréshez. Ennek a hazai gólyapopuláció változásait megállapítandó országos feladatnak a sikeres kivitelezéséhez kérjük tagjaink odaadó közreműködését.

Bármily intenzív is egyesületünk tagjainak a részvétele a felmérés munkájában, a korábbi felmérés munkájában, a korábbi felmérések alkalmával nyert tapasztalatok szerint hasznos és elengedhetetlen a postások, a vadásztársaságok és az erdőgazdaságok felkérésre történő közreműködése is. Általuk olyan területekről is nyerhetünk adatokat, ahova megnövekedett taglétszámunk mellett sem jutunk el. Örülünk egy-egy ügyesebben működő iskolai biológia szakőr bekapcsolódásának is.

Az ügy fontossága és a nemzetközi szintű helytállás érdekében tagjainktól minőségi munkát várunk. Kérdőíveink a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács (ICBP) által megadott karakterisztikának megfelelően kilenc kérdést tartalmaznak. Az 1979. évi megfigyelési adatokat kérjük e kérdések után beírni! További közléseknek, érdekességeknek, esetleg korábbi évekből származó adatoknak a 9. pont alatt van helye. Ha több a jelentenivalónk, a kérdőív hátoldalán is közölhetjük.

Nagyon ügyeljünk a fészek helyének pontos megjelölésére (utca, házsám, kilométerkő stb. – villanyoszlop esetén is!). Ugyanarra a fészekre vonatkozólag több oldalról kapott je-

lentések esetén az adatok csak így egyeztethetők, illetőleg csak így egészíthetők ki. Előfordulhat, hogy a kérdés megválaszolását csak a helybeliek segítségével tudjuk megtenni. Pl. a fészek kora, volt-e gólyaverekedés, összetört tojás, kidobott fióka stb., a villanyoszlopos tartószerkezettel ellátott fészek a korábbi fészek utódja, vagy új telepítés-e? Fontos a táplálkozásra vonatkozó adatok gyűjtése is! Felhívjuk a figyelmet a magánosan élő gólyákra, fészekben vagy fészek nélkül, továbbá a párosan, kisebb-nagyobb csapatba verődött, fészek nélkül maradt, fészkelésben megzavart gólyákra, vagy a meddő és vedlő gólyák kisebb-nagyobb csapataira. Próbáljuk felderíteni éjszakázóhelyüket (rendszerint facsoport fáin). Adjuk meg a lakatlan, üres fészkek adatait is – esetleg külön kérdőívet kitöltve. Végül, ha van a gólyák gyülekezésére, vonulására adatunk – ugyanígy tavaszi érkezésükre is –, azt is jegyezzük fel. A kérdőívet aztán azzal a keltezéssel zárjuk, amely a kérdőíven rögzített megfigyeléseinknek az utolsó napja. Ha pedig utazás, országjárás közben észlelteket jelentjük, azt az észlelés dátumával ellátva és a körülmények megjegyzésével tegyük.

Amennyiben szükség van még kérdőívre, vagy a budapesti központunktól vagy Szegedről (J. B., Pf. 441, Somogyi Könyvtár 6701) kérjünk. A jelentéseket viszont augusztus második fele előtt ne küldjük vissza (a kérdőíven megadott címre), hiszen a gólyacsalád életében még nyár vége előtt is bekövetkezhet valami változás.

Eredményes és jó gólyaszást kívánunk, és köszönjük előre is a vele járó munkát, fáradozást.

Jakab Béla

A SARKANTYÚS SÁRMÁNY TÖMEGES ELŐFORDULÁSA A HORTOBÁGYI NEMZETI PARK TERÜLETÉN

Évről évre rendszeresen megjelenik a Hortobágy szikesein a sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*). Ősszel és kora tavasszal láthatjuk nagyobb számban, míg a téli hónapokban csak az enyhébb hómentes időszakokban tartózkodik itt, nagy hideggel párosuló havas időkben elvonul tőlünk.

Őszi érkezése meglehetősen korai. Egyes példányok, kis csapatok már szeptemberben megjönnek. 1976-ban szept.

19-én, 1977-ben okt. 2-án, 1978-ban szept. 28-án észleltem az elsőket.

A HNP területén úgyszólván minden pusztán előfordul. 1974–79 között megfigyeltem a következő helyeken:

Balmazújvárosi Nagyszik, Magdolna, Nyírólapos, Görbehát, Mátá, Kecskés, Kékes, Angyalháza, Pentezug, Szelencés, Borzas, Zám, Agota, kunmadarasi és nagyiváni puszták, valamint a HNP határán kívül eső karcagi lucernatáblák, füredkőcsi legelők és a Csécsi-tó melletti Parajos.

Tartósan enyhe időben a számára megfelelő biotópokban egyenletesen szétoszolva találjuk, de időváltozás, nagy hidegek beállta előtt nagy csapatokba verődik.

Pl. a Kunmadarasi pusztán dec. 2-án 88, dec. 6-án 70, dec. 7-én 459 példányát számláltam. Dec. 16-án a Nagyiváni puszta egyik szántóján, telepített füvesítés tarlóján észleltem 380-as csapatát. (Utalni szeretnék rá, hogy 1975-76-os bihari megfigyeléseimen is többnyire szántókon, mégpedig lucerna- és kukoricatarlókon láttam.) 1979. jan. 2-án, a nagy hideg beálltakor láttam Borzas szélén egy 110-es csapatot, az ezt követő napokban viszont egyet sem figyeltem meg és a puszta jellegzetes téli aprómadarai közül csak a téli kenderike (*Carduelis flavirostris*) tartott ki változatlan számban.

Érdekes jelenségként közlöm még, hogy előfordul: éjszakázóhelyre alkonyatkor egymás után több csapat is érkezik. A már korábban helyet foglaló madarak a levegőben keringő, hívogató csapatnak válaszolnak, azok pedig leszállnak hozzájuk. Így számláltam meg a fent említett legnagyobb tömeget dec. 7-én, a Kunmadarasi puszta Bogárzó nevű mocsara melletti szikesen.

Dr. Kovács Gábor

MADARMEGFIGYELÉSEK

A DIÓSJENŐI TÓNÁL 1978-BAN

1978. áprilistól novemberig Diósjenőn dolgoztam, s többször ellátogattam az ún. Horgász-tóhoz. A kb. 40 hektáros tavon, a tó melletti füzes-nyáras facsoportokban, bokrosokban és legelőkön a következő madárfajokkal találkoztam: kisvöcsök, feketeenyakú vöcsök (IV. 17-én 3 pld., 19-én 2 pld.), búbos vöcsök (8-10 pár költ), törpegém, szürke gém (IX. 9-én 1 pld.), fehér gólya, vetési lúd (XI. 16. és 23. 1 pld.),

tőkés réce, csörgő réce, füttyülő réce, böjti réce, kanalas réce (IV. 19-én 1 hím), barátaréce, cigányréce, kontyos réce (XI. 16-án 1 hím), kercereréce (XI. 16-án 2, 20-án 7, 23-án 5 pld.), kisbukó (XI. 16-án 2 hím), karvaly, egerészölyv, kaba, vörös vércse (1 pár költ a tó mellett), fogoly, fácán, guvat, vizityúk, szárcsa, bibic, billegető cankó, dankasirály, kormos szerkő (V. 16-án 2 pld.), vadgerle, kakukk, jégmadár (1 pár költ), búbos banka, zöld küllő, nagy tarkaharkály, mezet pacsirta, füstí és molnárfecske, erdei és réti pityer, sárga billegető, barázdabillegető, tövisszűrő gébics, nagy őrgébics, ökörszem, nádi és berki tücsökmadár, foltos és cserregő nádiposzáta, nádirigó, kerti geze, barátposzáta, mezei poszáta, kisposzáta, csilpcsalsp- és sisegő füzike, sárgafejű királyka, kormos légykapó (IV. 19-én 1 pld.), szürke légykapó, cigánycsuk, rozsdás csuk, vörösbegy, fülemüle, fenyőrigó, feketerigó, énekes rigó, őszapó, barátcinege, kékcinege, széncinege, sordély, citromsármány, nádi sármány, erdei pinty, zöldike, csíz, tengelic, kenderike, házi és mezei veréb, seregély (IV. 17-én és 19-én 1000–1200-as csapat éjszakázott a nádasban), sárgarigó, szajkó, szarka, vetési és szürke varjú.

A max. 100 hektáros, az év nagy részében horgászok által sűrűn látogatott terület tehát madárfajokban – a többféle biotóp miatt – elég gazdag, de a legtöbb költő faj – a kis terület miatt – csak 1-2 párban fordul elő.

Varga Zsolt

CSONTTOLLÚ-ADATOK KECSKEMÉTRŐL

1974/75 és 1975/76 telén rendszeresen mutatkozott csonttollú Kecskeméten. 1976/77 telén, ill. 1977/78 telén egyáltalán nem észleltem. Az idei 1978/79-es télen gyenge mozgása figyelhető meg.

Az idei télen az alábbi esetekben figyeltem meg csonttollút (*Bombycilla garrulus*):

1. 1978. XII. 19., a Zöldségtermesztő Kut. Int. parkjában termékes madárberkenyén (*Sorbus aucuparia*) 1 példány
2. 1979. I. 8., 2 példány (Kiss Imre megf.)
3. 1979. I. 20., vasútállomási park, 1 példány
4. 1979. I. 22., a KNP Igazgatóság közelében 1 pld.
5. 1979. I. 25., a KNP Igazgatóság felett 8 példány repül át; a városközpontban 1 példány.

Bankovics Attila

KALANDRAPACSIRTA (*Melanocorypha calandra*)
A HORTOBÁGYON

1979. február 17-én, Nagyivántól keletre az ún. Labodáson egy kalandrapacsirtát figyeltem meg. A madár fölöttem elég alacsonyan keringve jellegzetes hangját hallatta, majd észak felé elszállt. Megfigyeltem feltűnő begymintázatát ill. foltjait, valamint azt, hogy a mezei pacsirtánál természetesebb madár szárnyalása lassúbb és repülése enyhén hullámzó volt.

Dr. Kovács Gábor

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Északi búvár (*Gavia stellata*): Tiszalöki holtág, 1978. 11. 26. 1 pld. (Petrilla A.); Kunfehértó, 1978. 11. 12. 3 pld. (Ternyák J.); Vác, Duna, 1978. 10. 28. 1 pld; 1978. 12. 7. 1 pld.; 1978. 12. 29. 1 pld. (Dénes J.); Szeged-Fehértó 1978. 11. 22–24., 28. 1-1 pld. (Zsótér L.)

Sarki búvár (*Gavia arctica*): Sződliget, Duna, 1978. 12. 10. 1 pld.; 1978. 12. 23. 2 pld.; 1978. 12. 26. 1 pld.; Leányfalu, Duna, 1978. 12. 10. 1 pld. (Gombos Z., Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Csaj-tó, 1978. 12. 3. 1 pld. (Dr. Bod P.); Vác, Duna, 1978. 12. 29. 2 pld. (Dénes J. és Gyarmati K.); Szeged-Fehértó, 1978. 11. 18., 22., 28. 1-1 pld. (Zsótér L.)

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*): Sződliget, Duna, 1978. 12. 10. 1 pld. (Gombos Z., Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.)

Szürke gém (*Ardea cinerea*): Süttő, Dunapart, 1978. 12. 16. 111 pld. (Dr. Sággy A.)

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): Baja, Duna, 1979. 1. 4. 2 juv. pld.; Baja, Duna, 1479 folyamkilométerkő, 1979. 1. 6. 17 pld. repül (Kalocsa B.); Dorog, 1979. 1. 7. 8 pld. repül (Schalla E.); Pusztægres, 1979. 1. 16. 3 pld. (Kazsoki J. és Kaltenbach F.)

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): Fertőrákos, 1978. 11. 15-16. 1-1 pld. (Szörényi L.); Fertő, Lászlómajor, 1978. 12. 12. 6 ad. + 2 juv. repül (Kiss B. és Varga L.); Pusztægres, 1979. 1. 16. 2 pld. (Kazsoki J. és Kaltenbach F.); Dombrád, Gunaras csónakázó tó, 1979. 1. 12-14. 2 pld. (Majoros A.); Kis-Baláton, 1978. 12. 15-1979.

2. 6. 6 pld. (Futó E., Lakatos I., Lázár I.); Rinya, Babocsa, 1979. 1. 11. 1 ad. pld. (Bovók I. és Kovács I.)
- Bütykös ásólúd** (*Tadorna tadorna*): Fertőújlak, Madárvárta öböl, 1978. 11. 9. 1 pld. (Szörényi L.); Fertőszéplak, 1978. 2. 3. 1 pld. (Lajber A.); Szeged-Fehértó, 1978. 11. 28–30. 1 tojó pld. (Zsótér L.)
- Kontyos réce** (*Aythya fuligula*): Rétszilasi halastavak, 1978. 7. 31. 4 hím + 3 tojó (Varga Zs.)
- Hegyi réce** (*Aythya marila*): Csaj-tó, 1978. 12. 3. 5 pld. (Dr. Bod P.); Szeged-Fehértó, 1978. 11. 28–29. 1 tojó (Zsótér L.); 1978. 12. 22. 5 pld. (Dr. Kasza F.); Szentendrei sziget, Duna, 1978. 12. 23. 10 pld.; 1978. 12. 31. 40 pld.; 1979. 1. 7. 10 pld. (főleg kontyos récékkel) (Hraskó G. Magyar G. és Waliczky Z.); Dombori, Duna, 1979. 1. 14. 2 pld. (Süle Á. és dr. Streit B.); Tököl, Duna, 1979. 1. 8. 12 pld.; 1979. 1. 11. 8 pld.; 1979. 1. 12. 8 pld.; 1979. 1. 13. 11 pld. (Hajtó L.)
- Jeges réce** (*Clangula hyemalis*): Vác, Duna, 1978. 11. 26. 2 pld. (Cserháti P., Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.) Sződliget, Duna, 1978. 12. 10. 5 pld.; 1978. 12. 23. 6 pld.; 1978. 12. 31. 12 pld.; 1979. 1. 7. 5 pld. (Gombos Z., Hraskó G. Magyar G. és Waliczky Z.); Szeged-Fehértó, 1978. 11. 22. 1 pld.; 1978. 11. 23. 2 pld.; 1978. 11. 29. 1 pld. (Zsótér L.); Sződliget, Duna, 1979. 1. 13. 3 pld. (Schmidt E.); Vác, Duna, 1979. 1. 28. 2 pld. (Nagy I.)
- Fekete réce** (*Melanitta nigra*): Budapest, Gubacsi híd, 1978. 12. 9. 16 pld. (Hajtó L.); Vác, Duna, 1978. 12. 23. 2 pld.; 1978. 12. 26. 1 pld. (Hraskó G., Magyar G. és Waliczky Z.)
- Füstös réce** (*Melanitta fusca*): Vác, Duna, 1978. 12. 3. 3 pld. (Hraskó G., Magyar G. és Waliczky Z.); Sződliget, Duna, 1978. 12. 10. 1 pld. (Gombos Z., Hraskó G., Magyar G. és Waliczky Z.); Vác, Duna, 1978. 12. 5. 8 pld.; 1978. 12. 6. 12 pld.; 1978. 12. 7. 16 pld.; 1978. 12. 9. 4 pld.; 1978. 12. 10. 15 pld. (Dénes J. és Gyarmati K.); Nagytétény, Duna, 1978. 12. 2. 1 pld.; 1978. 12. 10. 3 pld. (Varga Zs.); Szentendrei sziget, Duna, 1978. 12. 23. 12 + 4 pld.; 1978. 12. 31. 3 pld.; 1979. 1. 7. 8 pld. (Hraskó G., Magyar G. és Waliczky Z.); Vác, Duna, 1979. 1. 5. 1 pld. (Urbán S.); Sződliget, 1979. 1. 13. 3 pld. (Schmidt E.); Baja, Duna, 1979. 1. 7. 1 pld. (Büki J., Kalocsa B., Knipf R.); Sződliget, Duna,

1979. 2. 3. 12 pld. (Schmidt E.); Baja, Duna, 1979. 2. 8. 1 pld. (Bankovics A.)
- Halászsas** (*Pandion haliaetus*): Dinnyési halastavak, 1978. 8. 6. 1 pld. (Árkosi J.)
- Daru** (*Grus grus*): Zámoly, 1978. 11. 26. 6 pld. (Szabó I.)
- Fenyérfutó** (*Crocethia alba*): Szeged-Fehértó, 1978. 10. 3. 3 pld. (Széll A.)
- Sarki partfutó** (*Calidris canutus*): Harkakötöny, Harka-tó, 1978. 10. 14. 3 pld.; 1978. 10. 22. 3 pld. (Ternyák J.)
- Heringsirály** (*Larus fuscus*): Harkakötöny, Harka-tó, 1978. 10. 22. 1 pld. (Ternyák J.); Szeged, Tisza, 1978. 12. 10. 2 pld. (Dr. Kasza F.); Szeged-Fehértó, 1978. 12. 13-14., 1978. 12. 20. 1-1 ad. pld. (Zsótér L.); Tata, Öreg-tó, 1978. 11. 26. 1 ad. pld. (Mag L.); Hortobágy, Akadémiai halastó, 1978. 12. 3. 2 ad. pld. (Fáter I. és Mag L.)
- Csüllő** (*Rissa tridactyla*): Pusztaszer, 1978. 11. 30. 1 juv. pld. (Molnár L.)
- Réti fülesbagoly** (*Asio flammeus*): Hortobágy, Borzas puszta, 1978. 4. 29. 1 hím nászrepül (Dr. Kovács G.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): Szigliget, 3 pár etet, legálabb 10 pld. mozog a homokbánya körül (Dr. L. Hartner)
- Fenyőszajkó** (*Nucifraga caryocatactes*): Dabas, 1978. 12. 3. 1 pld. (Kiss A.)
- Havasi varjú** (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*): Tarcál, 1979. 1. 7. 1 + távolabb még 3 átrepülő példány. A piros csőr jól látható volt (Mericsák J. L. és L-né)
- Hajnalmadár** (*Tichodroma muraria*): Kaposvár, vadszőlővel sűrűn benőtt házfalon 1978. 12. 8. 1 pld. (Kiss T.); Lillafüred, Hámori tó, 1979. 1. 17. 1 pld. (Szitta T.)
- Örvös rigó** (*Turdus torquatus*): Sárísáp-Annayölgy, 1978. 11. 30. 2 pld. a fenyőrigók csapatában (Lenner J.)
- Cigánycsuk** (*Saxicola torquata*): Bp. Rákoskert, Merzse mocsár, 1978. 12. 26. 1 hím pld. (Zsoldos A.)
- Házi rozsdafarkú** (*Phoenicurus ochruros*): Kecskemét, 1978. 12. 19. 1 hím (Bankovics A.)
- Barátka** (*Sylvia atricapilla*): Sárísáp-Annayölgy, 1978. 11. 26. 1 ad. tojó fogva és jelölve (Lenner J.); Kecskemét, 1979. 2. 3. 1 hím (Bankovics A.); Gellénháza, 1979. 2. 3. 1 hím (autó elütötte) (Darázi Zs.)
- Barázdabillegető** (*Motacilla alba*): Dinnyési halastavak, 1978. 12. 16. 1 pld. (Schmidt E.); Eger, 1979. 1. 16. 1 pld. (Langa J.)

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): Szeged, Tisza ár-tér, 1978. 11. 19. 2 pld.; 1978. 12. 25. 2 pld.; 1978. 12. 31. 1 pld.; 1979. 1. 4. 1 pld.; 1979. 1. 7. 1 pld. (Dr. Kasza F.); Sarkadremete, 1978. 11. 26. 2 pld. (Povázsay L.); Császárszállás, 1978. 12. 3. 1 pld. (Petrilla A.); Berettyóújfalu, Kórház-park, 1978. 12. 10. 4 pld.; 1978. 12. 16. 4 pld.; 1978. 12. 30. 1 pld. (Dr. Simay A.)

Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Kecskemét, 1978. 12. 19. 1 pld. (Bankovics A.); Miskolc, Killián városrész, 1978. 12. 18. 12 pld.; 1978. 12. 19. 25 pld.; 1978. 12. 20. 12 + 60 pld.; 1978. 12. 21. 45 pld. 1978. 12. 24. 25 pld. (Horváth R.); Pócsmegyer, 1978. 12. 23. 5 pld. (Hraskó G. és Waliczky Z.); Vác, Dunapart, 1978. 11. 30. több pld. hangja (Urbán S.); Pilis hegység, Kevély-nyergi turistaház, 1978. 12. 28. 15 pld. (Harangi I.); Mátrafüred, 1978. 12. 31. 8–10 pld. (Kalotás Zs.); Dorog, 1978. 12. 31. 40–45 pld.; 1979. 1. 16. 9 pld. (Hopp F.); Leninváros, 1978. 12. 19. 10 pld.; 1978. 12. 22. 3 + 40 pld.; 1978. 12. 24. 16 pld. (Balogh Gy.); Miskolc, Killián Gimnázium, 1979. 1. 1. 8 pld.; 1979. 1. 23. 35–40 pld.; Nagyvisnyó, 1979. 1. 18. 5 pld.; Miskolc-Tapolca, 1979. 1. 25. 60 + 20 pld. (Szitta T.); Tarcál, 1979. 1. 2. 50 pld. (Mercsák J. L. és L-né); Bp. Báthori u., 1979. 1. 3. hang (Bécsy L.); Miskolc, Killián városrész, 1979. 1. 4. 250 pld.; 1979. 1. 5. 150 pld.; 1979. 1. 12. 60 + 50 pld.; 1979. 1. 13. 25 pld. (Horváth R. és I.); Miskolc-Szentpéteri kapu, 1979. 1. 5. 70–100 pld.; Miskolc-Csabai kapu, 1979. 1. 5. 130–150 pld.; Miskolc-Győri kapu, 1979. 1. 5. 11 pld. (Barta Z.); Balassagyarmat, 1979. 1. 5. 27 pld. (Csapó M.); Gyöngyös, 1979. 1. 8. 35–40 pld. (Molnár L.); Nagykovácsi, 1979. 1. 8. 28 pld. (Kukurta J.); Salgótarján, 1979. 1. 8. 17 pld.; 1979. 1. 16. 100 pld.; 1979. 1. 19. 40 pld.; Eger, 1979. 1. 23. 250–300 pld. (Langa J.); Nagytétény, 1979. 1. 10. 30 pld.; 1979. 1. 18. 30 pld. (Varga Zs.); Bia, 1979. 1. 18. 20 pld. (Dobner L.); Pesthidegkút, 1979. 1. 19. 30 pld. (Dandl J.); Bp. Költő u. 1979. 1. 19. 12 pld. (Szócs B.); Baja, 1979. 1. 20. 5 pld. (Kalocsa B.); Bp. Normafa, 1979. 1. 7. 30 pld. (Zsoldos A.); Vácrátót, 1979. 1. 20. 20 pld. (Dr. Keve A. és Dr. Láng I.); Bp. Őrs vezér tér, 1979. 1. 27. 35–40 pld. (Gombos Z.); Bp. Lakatos úti

lakótelep, 1979. 1. 29. 8 pld. (Thuróczy Zs.); Mátrafüred, 1979. 1. 15. 50 pld. (Molnár L.)

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): Sárísáp-Annavölgy, 1978. 12. 10. 15 pld.; 1979. 1–10. 15–20 pld. (Lenner J.)

Zseze (*Carduelis flammea*): Sárísáp-Annavölgy, 1978. 11. 9. 2 pld. (kenderikékkal); 1978. 12. 10. 2 pld. (kenderikékkal) (Lenner J.); Nagyvisnyó, 1979. 1. 18. 5 pld. (Szitta T.)

Csicsörke (*Serinus serinus*): Vác, 1978. 12. 9. 1 pld. (Dénes J.); Sárísáp-Annavölgy, 1978. 12. 24. 12 pld. (2 fogva és jelölve); 1978. 12. 26. 25–30 pld.; 1979. 1. 24. 4 pld. (Lenner J.); Mezőszilas, 1978. 12. 15. 1 pld.; 1978. 12. 27. 1 pld. (Varga Zs.); Tököl, 1979. 1.–11. 5 pld. (Hajtó L.)

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): Sárísáp-Annavölgy, 1978. 12. 10. 15 pld. (Lenner J.)

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): Sárísáp-Annavölgy, 1978. 11. 6. 2 pld.; 1978. 12. 10. 1 pld.; 1978. 12. 26. 5 pld. fogva és jelölve (Lenner J.); Tétényi fennsík, 1978. 12. 13. 3 pld. (Varga Zs.); Bükk hegység, Hór-völgy, 1979. 1. 21. 3 hím pld. (Barta Z., Horváth I. és R.)

BEFAGYOTT MADARAK A BALATONON

1979. január 3-án hajnalra a Balaton déli része az erős lehűlést követően nagyon rövid idő alatt befagyott. Ennek következtében Balatonfenyves és Fonyód között madarak százai fagytak a vízbe. A szabadulni igyekvő madarak súlyos sebeket ejtettek magukon. Az általam átvizsgált partszakaszon (ami kb. tizedrésze az említett partszakasznak) 18 madártetemet, vagy még élő, de repképtelen madarat találtam. Ez a szám fajok szerint a következőképpen oszlott meg:

vetési lúd	12 db
nyári lúd	3 db
nagy lilik	3 db

Feltételezhető azonban, hogy ez csak egy része az e szakaszon befagyott madaraknak. A Balaton partján lakók ugyanis már kora reggel a partot kutatták. Ki-ki a hóna alá vagy szatyorba szedte az ingyenhúst. A dolog annyira elharapódzott, hogy a parton több kaposvári, sőt zalaegerszegi teherautót láttam, melyek vezetői jókedvűen szedték össze a sokszor félig-meddig még repülőképes madarakat is.

Kiss Tamás

„JOBBA MA EGY VERÉB, MINT HOLNAP EGY TÚZOK!”

A régi magyar közmondás is természetvédelemre int, pedig amikor ez a közmondás keletkezett, bővíben élt a magyar pusztákon legnagyobb madarunk, a tűzok. A közmondás akkor a ritka vadászszerencsének számító tűzok elejtésére célzott.

AZ ELSŐ TÚZOKITÉLET

1975. XII. 31-én Berettyóújfaluban (Hajdú-Bihar megye) a helyi VT körvadászatán a záruló körben 32 tűzok repült fel, melyre Szabó László vadász célzott, lövésével egy tűzokot lelőtt, Szabó János vadászmester – aki a vadászatot vezette – lövésével szintén megsebesített egy tűzokot, mely elrepült ugyan, de valószínűleg elpusztult.

Hogyan reagáltak erre a sajtós esetre az illetékesek?

– A MAVOSZ Hajdú-Bihar megyei Fegyelmi Bizottsága Szabó János vadászmesternek vadászati jogát egy évre **felfüggeszti**, Szabó Lászlót pedig **kizárja** a VT-ből.

– Az OTVH keresetlevelében 100 000,- Ft kárérték megtérítését kéri az illetékes bíróságtól.

– Berettyóújfalui Járási Ügyészség vádirata szerint a Btk. 291. § (1) bek.-ben meghatározott és a Btk. 296. § (2) bek. e) pontja szerint minősülő jelentős érték tekintetében elkövetett lopás büntetvével vádolta a vadászokat. „A vádlottak vádirati cselekményükkel az OTVH sértettnek kárt okoztak. Ezért a módosított Ptk. 339. § (1) bek. alapján – figyelemmel a 334. § (1) bek. I. tételére – egyetemleges felelősséggel tartoznak.”

A bíróság ítéletében 50 000,- Ft kárérték megfizetésére kötelezte Szabó Lászlót; az elrepült, sebzett tűzok esetében viszont nem ítélte meg kártérítést. Az ítélet kihirdetésekor mindenki fellebbezett. A Debreceni Megyei Bíróság mint büntető II. fokú bíróság nyilvános fellebbezési tárgyaláson helyben hagyta az I. fokú ítéletet. A kártérítésre kötelezett Szabó László vadász az 50 000,- Ft kárértéket az OTVH-nak befizette.

A berettyóújfalusi tűzokitéleten alig száradt meg a tinta, még ugyanebben az évben újabb tűzoklövés miatt kellett bírósághoz fordulni, ugyancsak 100 000,- Ft kárérték igényével. A változatosság kedvéért ismét vadászok puskáztak a tűzokcsapat közé, ezúttal Karcagon. 1976. október 10-én a Nagykun VT körvadászatán Kovács György karcagi va-

dász és dr. Kiss András debreceni vendégvadász lőttek egy-egy tüzöket.

A VADÁSZ LELOVI A VÉDETT TÜZÖKÖT –
AZ ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ KIFIZETI

A vadászatról a vadászmeister jegyzőkönyvet készített, melyből kitűnik, hogy vadászat közben, mely lucernaföldön történt, a vadászok libagógogást hallottak, majd „liba-liba” kiáltottak és a hajtóvonal irányában felrepülő tüzökcsapatra többen is rálőttek. A tanúvallomásokból az is kiderült, hogy rosszak voltak a látási viszonyok, 30–40 méternél messzebbre nem lehetett látni a köd miatt.

A Nagykun VT. IB Kovács György **vadászati jogát felfüggesztette**. Az OTVH keresetlevéllel fordult a karcagi Városi Bírósághoz. A Karcag városi Tanács igazgatási osztálya szabálysértési határozatában 1 500,- Ft pénzbírságra ítélte Kovács Györgyöt a tüzök lelövéséért.

Kovács György karcagi vadász első tárgyalásán vétségét elismeri, de kéri, hogy a beszolgáltatott tüzök értékét az 50 000,- Ft-ból vonják le. Ugyanakkor közli, hogy a Szolnok megyei Állami Biztosító az általa okozott kárt megtéríti.

A Karcagi Városi Bíróság 1. P. 20. 090/77/78. sz. ítéletében kötelezte Kovács Györgyöt, hogy az OTVH-nak 30 nap alatt 25 000,- Ft-ot fizessen meg.

Az ítélet indoklási része kitér arra, hogy Kovács György elismerte gondatlanságát, de a Bíróság azt is megállapítja, hogy a Vadászati Alapszabály 53. § (2) bek. szerint a vadászmasternek felelőssége a jelen esetben szintén megállapítható, magatartása hozzájárult a már bekövetkezett kárhoz.

Hivatalunk ezen ítélet alapján újabb keresetlevéllel fordult a Bírósághoz, hogy most már a vadászmeister hibájából keletkezett fennmaradó 25 000,- Ft kárértéket ítélje meg. Időközben a Szolnok megyei Állami Biztosító a fennmaradó 25 000,- Ft-ot, melyért a per folyt, átutalta az OTVH-nak.

A karcagi vadászat másik tüzökjárt dr. Kiss András debreceni vendégvadász lőtte. Az eset elkövetése után jelentette, hogy hajlandó az 50 000,- Ft-ot kifizetni, ha Hivatalunk a bűnvádi eljárást mellőzi. Később írásban közölte, hogy a NIMRÓD 1977. januári számában megjelentek alapján a vadász szavatossági biztosítás ügyeit az Állami Biztosító intézi.

A Járásbíróságon érdemi tárgyalásra nem került sor, mert időközben 1978. II. 7-én a Hajdú-Bihar megyei Állami Biztosító kifizette a dr. Kiss András által lelőtt tuzok árát.

A fenti szerteágazó bírósági tortúra összegzéseként elmondhatjuk, hogy tizenkét tárgyalás és tizennyolc hónap eltelte után a 100 000,— Ft kárérték (a két karcagi tuzok) megtért, azaz befizetést nyert az Országos Természetvédelmi Hivatalhoz.

Nagy Antalné

természetvédelmi főfelügyelő

RÉTISAS TARPÁN

A Keletmagyarország január 18-i számában „Rétisas a tyúkretrecben” címmel rövid írás jelent meg. A cikk arról tájékoztat, hogy a tarpai vadászmester, Hegyi Elek udvarán a tyúkretrecben betegen gubbaszt egy rétisas, szárnyainak fesztávolsága 70 cm.

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal munkatársai e hírre meglátogatták a rétisast. A vadászmester megüresedett disznóólja szolgált lakásul Európa legnagyobb terméti sasának. A madár a közeli barabási kőbányából került a vadászmesterhez, aki ezt a szállást tudta biztosítani a hatalmas sasnak. A szárnyán és lábán sérült madár esetenül lépegetett, félénken terpesztette szárnyát, melynek fesztávolsága 200 cm-nél is több volt. A sérült, támadásképtelen madár a szájalom mellett tiszteletet is parancsolt, nem mertük megközelíteni, mert erőteljes csőre, hangja volt. A rétisas a természetben hallal, vízimadarakkal, apróbb emlősökkel táplálkozik, sőt néha a dögöt is megeszi, most vajon mit eszik? – kérdezzük a vendéglátókat. A fiatalember főfoglalkozása pincér, de mit szolgál fel a ritka vendégnek? Az „étlapon” többek között a ház 30 galambja szerepelt, melyeket kilövéldöztek a sas etetésére. A korábban bedobott öreg tyúkot nem fogyasztotta el a sas, viszont nem vetette meg a neki lőtt héját.

A kipuштulás veszélyétől fenyegetett rétisas fennmaradására hathatós intézkedéseket tesznek világszerte. Hazai természetvédelmi törvényeink értelmében a rétisas társadalmi tulajdon értéke 50 000,— Ft. A becses madár következő szálláshelye egyelőre a debreceni Kisállatkórház lesz, ahol sebeit gyógyítják majd.

Természetesen a törvényes felelősségrevonás nem marad el.

Nagy Antalné

természetvédelmi főfelügyelő

100 EVE SZÜLETETT RADEZKY DEZSŐ

1879. április 6-án született Kishegyesen (Bácska) tanítói családból. Maga is tanító lett. Egy ideig a bánáti Ádán tanított, majd századunk elején Tárnokra került.

Madártani munkássága először a változatos vidékű Tárnon teljesedett ki. A „Kir. Magy. Ornithologiai Központ”-tal már a század elején kapcsolatba lépett. Ma is meglévő megbízó okiratán Herman Ottó sajátkezű aláírása látható 1911. április 19-i dátummal.

Az akkori idők egyik fő ornitológiai irányzatának megfelelően elsősorban az oológiát művelte, de részt vállalt a Vasvári Miklós kezdeményezte gyomortalom-vizsgálatok, valamint Greschik Jenőnek küldött különféle vizsgálati anyagokkal a madárszövet-tani és -szerv-tani kutatások elősegítésében. A madárvédelemmel is foglalkozott. Saját tervezésű deszkaodút az akkori Madártani Intézet is elismerte és tömeges gyártását a volt bányakárászti Első Magyar Fészekodúgyár meg is kezdte.

A korabeli Aquilákban számos közleménye jelent meg.

Tárnokról 1926-ban családjával Székesfehérvárra költözött. Ornitológiai munkássága másodízben itt teljesedett ki. Több száz fészekodút és néhány dűcetetőt helyeztetett ki a város ligeteibe, ismeretterjesztő és szakmai előadásokat tartott helyben és a Magyar Ornitológusok Szövetsége (MOSZ) vándorgyűlésein, maga köré gyűjtötte és irányította a megyében és a városban élő ornitológusokat, közöttük Máté Lászlót és Nagy Lászlót is.

A MOSZ alapjait 1927-ben itt rakták le Székesfehérváron. Megbízásukból Radetzky Dezső alapította az első hazai madárvártát Dinnyésnél 1928-ban. A MOSZ folyóiratában, a négy nyelvű Kócsag-ban sok cikke jelent meg. Munkássága elismeréseként megkapta a MOSZ „Herman Ottó aranyérem”-ét és a dísztagságot.

1944. május 1-én halt meg Nádasladányban. Oológiai gyűjteménye a Természettudományi Múzeumot gazdagítja.

Radetzky Jenő

20 ÉVES AZ AGÁRDI „CHERNEL ISTVÁN” MADÁRVÁRTA

A Velencei-tó madártani jelentőségét mutatja, hogy az elmúlt félévszázad alatt 3 madárvárta is létesült partjai mentén. Az elsőt 1927-ben az MME elődje: az 1945-ben meg-

szűnt Magyar Ornitológusok Szövetsége létesítette Dinnyés vasúti állomás közelében. Ezt azonban a II. világháború el sodorta. A második, az agárdi „Chernel István” madárvárta 1959-re épült fel, és azóta is folyamatosan működik, döntően a nyári hónapokban. (V., VI., VII., VIII., IX.) A harmadik ún. madártani kutatóházat az akkori OTVH építtette 1963-ban a tó nyugati oldalán.

Az agárdi madárvárta az eltelt 20 év alatt a hazai és külföldi kutatóknak, ornitológusoknak de főleg az érdeklődő fiataloknak egyik bázisává lett, ahonnan a legkülönbözőbb közeli és távolabbi terepekre lehet kiindulni, ill. oda visszatérni. Legfőbb funkciója a fiatalok ornitológiai és természetvédelmi nevelése, oktatása, elméleti és gyakorlati képzése. Segíti ezt a munkát az itt található gazdag szakirodalom, preparátumok és az audiovizuális eszközök által is nyújtott szemléltetés lehetősége.

A MME számos tagja is járt, működött, sőt nevelődött itt, ahol tanári szakdolgozatokhoz, doktori disszertációkhoz, kandidátusi értekezésekhez, középiskolai biológiai és földrajzi pályázatokhoz sokan kértek és kaptak segítséget.

Az agárdi madárvárta kapui továbbra is nyitva állanak az érdeklődők előtt.

Radetzky Jenő

15 ÉVES A FEJÉR MEGYEI MADÁRBARÁTOK KÖRE

A Magyar Madártani Egyesület egyik legfontosabb célkitűzése a minél hathatósabb madárvédelem, amelynek egyik legáltalánosabb, minden jószándékú ember – fiatal és idősebb – által a legkönnyebben gyakorolható formája a téli madáretetés. Ennek népszerűsítésére alakítottuk meg 15 évvel ezelőtt: 1964 februárjában, a Hazafias Népfront és a TIT égisze alatt, Székesfehérváron a Fejér megyei Madárbarátok Körét. A megyeinek induló 120 taghoz képest létszámunk pillanatnyilag a 4130 fölött jár; nincs már megye, ahol ne működnének igazolvánnyal ellátott tagjaink. Tagdíj nincs, csak egy kötelezettség van: a madarakat mindig és mindenütt óvni, védeni, segíteni kell.

Az eltelt 15 esztendő alatt sokszáz, az iskolák műhelyei által készített, különféle megoldású etetőt küldtünk díjmentesen szerte az országba. Ugyanígy, 200 mázsát megközelítő mennyiségben küldtünk szét térítésmentesen naprafor-

gómagot az arra legjobban rászoruló óvodáknak, tanulóknak, háziasszonyoknak, nyugdíjasoknak. Az eleséget a külföldi gazdaságoktól és vetőmagvállalatoktól szereztük be. Munkánkat — a sok nehézség ellenére — folytatjuk.

Radetzky Jenő

LATOGATÁS LENGYEL GYŰRŰZŐ TÁBOROKBAN

1978. május közepén és szeptember végén néhány napot töltöttünk lengyelországi madárgyűrűző állomásokon. A látogatások fő célja a mérési módszerek egyeztetése és egyéb módszertani problémák megbeszélése volt. Három, a tengerparton elhelyezett, énekesek befogásával foglalkozó állomást (Mierzeja Wislana, Hel, Bukowo) kerestünk fel. Ennek során alkalmunk volt betekintést nyerni az ott folyó munkába. A Balti Akció elnevezésű nemzetközi gyűrűzési program keretében létesített táborok a tavaszi és őszi vonulási időszakban üzemelnek. A fő fogási időszak április közepe és október eleje, amikor napi ezer darab gyűrűzött és lemért madár sem ritkaság. A tizenöt éve folyó munka eredményeként ez évben gyűrűzték meg az egymilliomodik madarat. A hálók a tengerparthoz igen közel, a fenyőerdő elkeskenyedő sávjában vannak elhelyezve. A legnagyobb tömegben gyűrűzött fajok a sárgafejű királyka, a vörösbegy és az énekes rigó. Az ottlétünk alatt megfigyelt érdekesebb vagy jellemző fajok: búbos vöcsök, kárókatona, bütykös hattyú, pehelyréce, parti lile, ezüstlile, kőforgató, kiscoda, havasi partfutó, fenyérfutó, csigaforgató, ezüstsirály, vihar-sirály, dolmányos sirály, dankasirály, kis sirály, küszvágó csér, réti pityer, fitisz füzike, kormos légykapó, sárgafejű királyka, fenyves cinege, búbos cinege, csíz, süvöltő, keresztcsőrű, fenyőszajkó, holló.

Büki József—Györgypál Zoltán

ŰSZVA HALÁSZÓ SZÜRKEGÉMEK

1977 augusztusában a Hortobágy-Malomházi halastavakon több napon át rendszeresen 20–25 szürkegém tartózkodott, melyek jó része megszokott módon, a partszegély sekélyvizű szélén a ritkás nádtövek között állva leste a zsákmányt,

vagy – a szerencsésebbje – a vízből kiálló ún. etetőkarók hegyén ülve figyelte a halat. Néhány példánynak azonban sosem jutott alkalmas leshely. Ezek egy ideig ide-oda szálldosva vártak üresedő karóra, majd – mivel feltűnően éhesek voltak – egyszerűen leszálltak a víz felületére. A tó vízének mélysége 1–1,20 méter volt, tehát lábuk semmiképp nem érhetett feneket. A madarakat ez láthatóan nem zavarta. Tőlük szokatlan módon, ferdén előrenyújtott nyakkal, lábukkal evezve könnyedén és viszonylag fürgén úszkáltak s ily módon eredményesen halásztak. Fogás esetén némi nehézséggel, de ügyesen felszálltak a vízről és a többiek-től jogosan féltett zsákmányukkal kihúzódtak a szomszédos pusztára. A kifogott halak zömét egy errefelé gyakori „szeméthal”, az ezüstkárász adta.

Fintha István

VARJÚINVÁZIÓ A SÓSTÓI ERDŐBEN!

1978. telén a szokottnál valamivel korábban, de ismét megjelentek a vetési varjak hatalmas csapatai a Nyíregyháza északi részén elterülő Sóstói-parkerdőben. Immár 3 éve figyelem mozgásukat és az erdő életében betöltött szerepüket. Ezen adatok birtokában szeretném közölni megfigyeléseim rövid összegzését. Szerény becslések szerint is több tízezer madár tartózkodik jelenleg is az említett területen. Szinte elsötétíti az eget a reggel 7 óra tájban táplálékeresésre induló, majd a du. 4-5, de legkésőbb fél 6-ra visszaérkező fekete madárfelhő. Főként a magas tölgy- valamint akácfák koronájában tartózkodnak. Általában október közepétől márciusig vannak jelen az erdőben. Tavaszra egyes helyeken 5–8 cm vastagságú szerves anyag keletkezik, mely, maró-égető hatása miatt nagyrészt csak gyomnövények megélhetését teszi ezeken a helyeken lehetővé. Egy másik káros hatása is jelentkezik ennek az óriásira duzzadt madártömegnek. Mégpedig az, hogy az amúgy is koronaszáradásban sínylő tölgyfák fiatal ágai súlyuk alatt letörnek. Így közvetlenül a varjak is hozzájárulnak a még megmaradt tölgyes rész lassú pusztulásához. Megjelenésük okait vizsgálva a következőket állapítottam meg. Egyrészt a táplálék viszonylagos bősége, mely az erdő 10–15 km hatósugarú körzetében falvakban, szeméttelpeken, mezőgazdasági területeken stb. található. A másik ok talán az erdő viszonylag háborítatlan, de lakott területektől nem elszigetelt voltában keresendő. Annyi bizonyos, hogy

ez a madártömeg már károsítóan hat mind az aljnövényzetre, mind az erdő ősi jellegét még néhol hűen megőrző kocsányos tölgyes maradványra.

Agárdy Sándor

A MADÁRTANI INTÉZET GYŰRŰZŐ MUNKATÁRSAIHOZ

Idén sajnos több olyan munkatársunk akadt, aki az 1978. évi gyűrűzési adatait csak februárban jelentette az Intézet felé. Akadt olyan munkatárs is, aki 1977-ből vagy még korábbi származó adatokkal érkezett!

Euring tagságunk kötelezettségekkel jár együtt, amiket nem rúghatunk fel néhány munkatársunk hanyagsága miatt. Eppen ezért már most felhívjuk valamennyi gyűrűző munkatárs figyelmét arra, hogy az 1979. évi jelölési eredményeket az év végéig, de legkésőbb 1980. január 10-ig el kell juttatni a Madártani Intézethez (Bp., Mátyás király u. 11/b, 1125). Ugyanaddig az időpontig kell beküldeni az igazolványokat is érvényesítésre. Aki ezt a határidőt bármi okból nem tartja be, annak gyűrűzési engedélyét egy évre felfüggesztjük, ismétlődés esetén végleg megvonjuk. A gyűrűző munka és a vele járó nemzetközi kötelezettségek megkövetelik a legteljesebb pontosságot a gyűrűzőktől és az összesítő, kiértékelő munkákat végzőktől egyaránt. Ennek érdekében kérem fentiek tudomásulvételét.

Dr. Sterbetz István s. k.
igazgatóhelyettes

FELHÍVÁS

Legutóbb a Faunisztikai Szakosztály ülésén a ponttérkép elkészítésével kapcsolatban felmerült a mennyiségi adatok kérdése is. Akkor azt mondtuk, hogy a választott négyzetek faunisztikai feltárása során a mennyiségi adatokat egyelőre nem kell beküldeni, azt a megfigyelők naplói őrizzék. Mégis akad egyetlen kivétel, ez pedig a gyurgyalag! Mint tudjuk, 1979 a „gyurgyalag éve” lett és ennek kapcsán szeretnénk részletes felmérést készíteni a faj hazai elterjedéséről. Ehhez viszont az szükséges, hogy fokozottan figyeljünk erre a madárra, és a fészkelési adatokat a lehető legpontosabban összegyűjtve küldjük be az MME központi irodája címére. Hasonlóképpen kérjük minden olyan írásnak, előadásnak, vagy egyéb ismeretterjesztő munká-

nak a közlését, ami a gyurgyalag-védelemmel kapcsolatos és 1979-ben jelent meg vagy hangzott el valahol. Szükség van erre, hogy az év végén mérleget készíthessünk és csokorba köthessük, mit sikerült tennünk egy év alatt e színpompás madár védelme érdekében.

Egyesületünk egyébként hagyománnyá kívánja fejleszteni, hogy egy-egy veszélyeztetett madárfajjal egy éven át kiemelten foglalkozzék. Ennek érdekében már most kérjük valamennyi tagtársunkat, gondolkozzanak 1980. év madarán. „Jelöltjeiket” kérjük alapos írásos indoklással 1979. szeptember 1-ig beküldeni a központi iroda címére. Mint a gyurgyalag esetében, ismét a már szokásossá vált októberi elnökségi-választmányi ülés dönt majd, s nagyon örülnénk, ha minél több tartalmas javaslat között válogathatnánk.

S. E.

VIGYAZAT! TOJÁSRABLÓ!

Hasonló címmel hívja fel a figyelmet a „Die Gefiederte Welt” c. nyugatnémet szaklap 1979. évi első száma egy tojásgyűjtő sötét üzenelmeire. A Howorka nevű bécsi lakos, mint arról prof. Otto Koenig, A Wilhelminenbergi Kutatóállomás vezetője tájékoztat, legutóbb a Fertő osztrák szakaszán levő nagy köcsagtelepekre hatolt be és ott végzett „gyűjtéseket”. Ezért most Bécsben a bíróság előtt kell felelnie. Howorka a hatóságok adatai szerint korábban már tömegesen csempészte ki ritka madárfajok tojásait spanyolországi és skandináviai védett területekről, de „dolgozott” Törökországban is. Elsősorban a gémfélék, a nagyköcsag, a batla, ezen kívül daru, fekete gólya és vándorsólyom tojásaira specializálta magát. A bíróságon szenvedélyes gyűjtőnek vallotta magát, akit a hatóságok kényszerítettek tiltott utakra, amikor nem adták meg számára a gyűjtési engedélyeket. Költekező életmódja azonban azt bizonyította, hogy a csempészett tojásokat jó áron értékesítette.

Hazánkban gazdag gémtelpek vannak, fészkel a fekete gólya és több más Európában kifejezetten ritka madárfaj is. Csábító terület egy „szendélyes gyűjtő” vagy mondjuk ki nyíltan, tojásrabló részére. Vigyázzunk hát Howorka vagy hozzá hasonló egyének esetleges felbukkasására és értesítsük nyomban a központi irodát!

S. E.

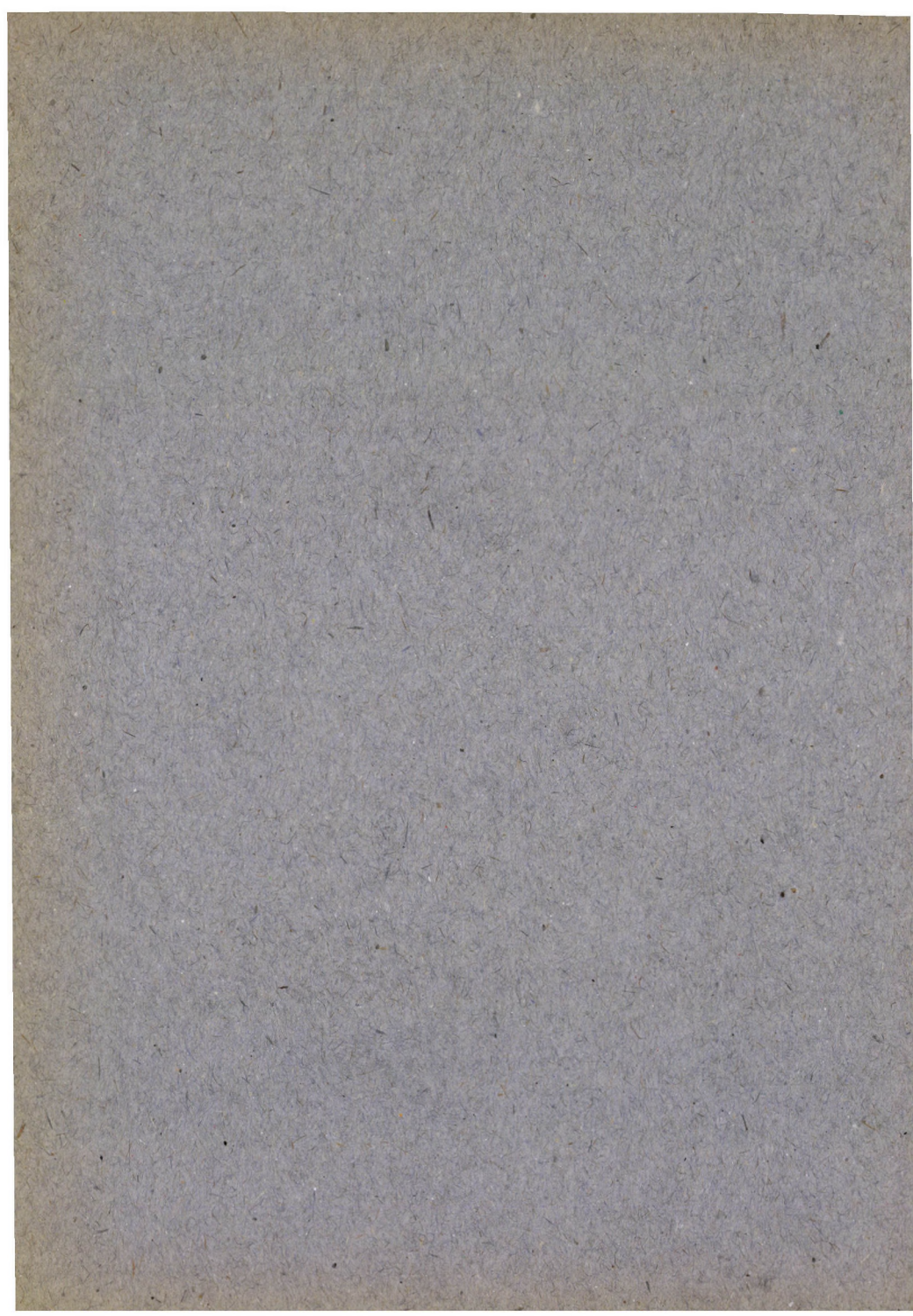

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1979. APRILIS–JÚNIUS

KIZÁROLAG BELSŐ TERJESZTESREI

79.2736 Esztergomi Nyomda – 2000 pld.
Felelős kiadó: Kállay György

'79

A GYURGYALAG ÉVE

IRJON, AGITALJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE A FÉSZKELŐTELEPEKET ÉS AZT IS,
HA VALAHOL VESZÉLYEZTETETT A KÖLTÉSÜK!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gyurgyalag védelméért, **már**is felbecsülhetet-
len segítséget kapott a magyar állomány!

A RAGADOZÓMADÁR-VÉDELEM JELENE ÉS JÖVŐJE

A ragadozómadarak ma már csaknem minden kultúrállamban szigorú védelem alatt állnak. Napjainkban nálunk is sok szó esik a már-már közhelynek tartott ragadozómadár-védelemről. Ennek oka, hogy a védelmet nehezítő tényezők száma nemhogy csökkenne, de még növekszik is. Sajnos még ma is az emberi tudatlanság, az érthetetlen gyűlölet, melyet helyenként még mesterségesen is szítanak, a fő ok, mely problematikussá teszi magas nívón álló védelmi törvényeink végrehajtását. Sokszor elhangzott már, hogy Egyesületünk egyik fő célkitűzése a ragadozómadár-állomány cél tudatos és közvetett pusztításának megakadályozása. Félő azonban, hogy még tagtársaink közül sincs mindenki tisztában a tényekkel és a tennivalókkal, ezért röviden megkísérlem összegezni azokat.

Az egyéb, rendkívül veszélyesnek ítélt mérgezési módok után bevezetett **tojásmérgezés**: ismeretes, hogy a korábbi években minden korlátozás nélkül helyezték ki a vadásztársaságok a foszforszörpös mérgezett tojásokat, dúvadirtás címén, tehát elsősorban a varjúfélék állományának csökkentése érdekében. Köztudott azonban, hogy a módszer e téren nem hozta meg a várt eredményt, hiszen a varjak igen intelligens madarak – az első egy-két elhullott egyed láttán messze elkerülték a mérgezett tojásokat. Mivel azokat szándékosan, kimondottan feltűnő helyen és módon helyezték ki, tucattjával pusztították a rétihéjakat, holott azok természetes körülmények között nem fogyasztanak tojást, mert a földön fészkelő fajok elrejtik fészkeiket és így nem is férnek hozzá. Például 1978-ban kizárólag tagtársainktól 57 barna, 7 hamvas, 5 kékes rétihéja, 24 egerészölyv, 2 parlagi sas és több tucat védett emlős elpusztulásáról kaptunk hírt annak ellenére, hogy a hivatalos szervek nem bocsátották rendelkezésünkre adataikat. Természetesen ez, az országos méretű mérgezés miatt csak töredéke a valóságosnak.

Egyesületünk kezdeményezésére és adatokkal alátámasztott többszöri javaslatára 1981-ben már csak szelektív vegyszerrel történhet mérgezés, és ezen belül is a védett területeken és azok környékén nincs megengedve, illetve egyéb területeken is csak március 31-ig.

Örvendetes és kétségtelen jelentős előrelépés ez. Sajnos azonban fenti korlátozások területre és időtartamra vonatkozó részét, melyek már az idén is érvényben voltak és

1980-ban is érvényesek lesznek, több helyen megszegték. Kérjük tagtársainkat, hogyha ilyen tapasztalnak, akkor jelentsék. Egyébként sem a Szovjetunióban, sem más kultúr-államban ma már mérgezéses dúvadirtást, mint idejélmúlt módszert, nem alkalmaznak.

II. Fészekfosztogatás: különleges veszélye, hogy elsősorban olyan fajok ellen irányul, melyek száma kritikusan alacsony (pl. kerecsen). Köztudott, hogy a zugsolymászat évente a fészkek egy jelentős részét kifosztja. Sajnos, rengeteg héja és egerészölyv, bagolyfaj stb. fészke is erre a sorsra jut, nem kimondottan solymász céllal, hanem tudatlanságból, félreértelmezett madárszeretetből, üzleti célból, sokszor csak mérhetetlen ellenszenvből vagy kitömési szándékkal stb. Bár a ritka és ezáltal értékes fajok fosztogatói felkészült bűnözők, a legtöbb fészket még ma is gyerekek szedik ki és ez elszomorító. Hol vannak a biológiatanárok? a szülők? és a felnőttek? akik megakadályozni hivatottak ezt. Természetesen elsősorban neveléssel. – E téren még sok tenni-valónk van!

III. Fácántenyésztés: napjainkban talán ez a legkiélezettebb és legtöbb veszélyt magában hordozó téma. Köztudott, hogy a héja, a karvaly és a barna rétihéja fácántenyésztő telepeken elejthető, utóbbi két faj teljesen indokolatlanul. Mivel a fácántelep fogalma sem tisztázott, és nem meghatározott az elejthetőség időpontja sem, ebből rengeteg félreértés, szándékos félreértelmezés adódik, aminek a ragadozók isszák meg a levét. Maga a fácántenyésztés azonban még sok probléma hordozója. Az előnevelt fácáncsibéket tízezrével engedik szét az ország legkülönbözőbb részein – felkészítetlenül a szabadtéri élethez. Maga a tenyésztőállomány genetikailag erősen kifogásolható. A tenyésztés szakmai és higiéniai feltételei a legtöbb helyen nem adóttak. Emiatt már a kiengedésig hatalmas veszteségek érik a tenyésztőket. A kiengedett csibék azután a természetben „nem találják a helyüket” és még újabb nagy részük elpusztul. Kétségtelen, hogy a ragadozók is tehetnek kárt bennük, **de inkább az okokat keressük, mint a puskát tart-suk megoldásnak.** Franciaországban pl. a nevelőterbe időnként beengednek egy-egy ragadozómadarat, ily módon alakítva ki a csibékben a természetes ösztönt, a ragadozóktól való félelmet. Nálunk ennek hiánya bizony furcsa dolgokat eredményez; hogyha a héja elfog egy fácáncsibét, a többi is odaszalad, és érdeklődéssel nézi, mi is történt – azaz

nem ismeri fel természetes ellenségét. A kihelyezés módja is sokszor szakszerűtlen. Előfordul, hogy a kirepülés szélén álló fiókás héja fészkének közvetlen közelébe engedik ki a csibéket. Természetes, hogy az ott hirtelen feldúsuló zsákmányállat megjelenik a héja étlapján is! De erről nem a héja tehet!

Egy-egy ragadozómadár zsákmányolása rendkívül látványos jelenet, sokáig emlékezetes marad szemlélői számára. Ezenkívül a héja „tépései”, nagy tollcsomók egy helyen, igen feltűnőek. A betegségekkel és nem megfelelő tenyészanyaggal szemben azonban csak sötétben való tapogatódzás folyik, így nem csoda, ha a látványos okot tekintik a fácánprogram megghiúsítójának.

Nyilvánvaló módon a legelvakultabbak sem merik a ragadozók kipusztítását javasolni, de a „túlszaporodott” állomány szabályozását indokoltnak tartják. Egyébként az állítólagos „túlszaporodás” a természetvédelmi törvény megjelenése óta következett volna be. Igaz, pl. az egerészölyv 1933 óta védett, most mégis az 1974. évi elnöki utasítás óta szaporodott túl – állítják az illetékesek. A valóság azonban az, hogy az évről-évre túllicitált fácánkibocsátási tervek nem valósulnak meg a fentebb vázolt okok, nem pedig a ragadozómadarak tevékenysége miatt. A Nemzetközi Madárvédelmi Tanács éppen ilyen elképzelések miatt is szorgalmazza minden ragadozófaj védelmét, hiszen kihalóban levő fajok könnyen lehetnek a „gyérítés” áldozatai. Mi a valóság e téren? Az ország összes vadásztársaságával együtt végzünk az idén egy közös felmérést. Az eddig beérkezett adatok alapján bemutatom három megye ragadozómadár-állományát és saját – az egész Pilisre kiterjedő, több év óta folytatott – vizsgálataink eredményét. A kiválasztás (Vas, Hajdú, Bács megyék) természetesen nevezhető önkényesnek. Jelen esetben az indokolta, hogy egyesek szerint a védett területeken van a legtöbb ragadozó, és azok körzetében lehetetlen a fácántenyésztés. Két nemzeti parkunk pedig ezekben a megyékben van. Vas megye erdőszűrségének mértéke jó alapul szolgál az összehasonlításhoz. A Pilis pedig hegyvidékeink közül a legnagyobb egedsűrűségű ragadozómadár-állománnyal rendelkezik (hozzá csak a Vértes vagy a Börzsöny hasonlítható), más területeken (pl. a Bükk) a sokszorosan nagyobb területen sem él ennyi ragadozómadár.

	Össz. ter. ha-ban	Erdő	Vörösvércse	Egerészölyv	Héja	Karvaly	Barna rétihéja
Bács (11)	149 100	18 817	161	24	22	—	11
Hajdú (13)	221 367	16 535	466	20	15	14	15
Vas (14)	143 981	37 539	136	188	57	45	8
Pilis	19 596	19 596	—	87	18	1	—

Zárójelben a vadásztársaságok száma, melyek adatai a táblázatban szerepelnek.

Ez tehát a nagy túlszaporodás! Vas megyében 765 hektár jut 1 pár ölyvre, 2525 hektár egy pár héjára. Hajdúban ugyanez ölynél 11 068, míg héjánál 14 757 hektár. Mivel ezeket az adatokat a vadásztársaságok szolgáltatták, nem merülhet fel annak gyanúja, hogy madárvédelmi érdekből torzították volna azokat el.

Talán arról van itt is szó, hogy egy-két túlzó vadásztársaság állítását hitelesnek és az egész országra érvényesnek tekintik. Ennek bizonyítására néhány példa: az egyik Bács megyei vt. jelentése szerint 14 000 hektáron 28 pár vörösvércse, 36 pár héja, 72 pár rétihéja, 8 pár egerészölyv és 34 pár karvaly fészkel. A jelentés beérkezése után közös területbejárást kértünk és a következő idézet az annak eredményéről készült jegyzőkönyvből való: „az MME képviselőjének bemutatásra került 4 (azaz négy) db ragadozómadár-fészek. A fészkek lakottságát nem tudtuk megállapítani. A bejárás során két alkalommal vörösvércsét sikerült megfigyelni”. Hasonló példákat sorolhatnánk, de úgy gondolom, felesleges. Egyet azonban még bemutatok, mint kirívó szélsőséget. Egy Vas megyei vt. adatai: terület 15 087 hektár, fészkelő párok száma: vörösvércse 25, héja 50, barna rétihéja 150, egerészölyv 150, karvaly 100, egyéb 150. Mint fentebb láttuk, a megye 14 másik társaságának területén ennek töredéke sem található, így itt sok kétségünk nincs az adatok hitelességét illetően!

Összegezeképpen meg kell állapítanunk, hogy ragadozómadarainkat sokoldalúan veszélyeztető tényezők ellen csak úgy vehetjük fel eredményesen a harcot, ha tagságunk, a reális, jóérzésű vadászok és minden természet szerető ember segítségünkre siet. Nagy szükségünk van rá, elsősorban azonban törvényesen védett ragadozómadarainknak.

Haraszthy László

„AKCIÓ HUNGÁRIA DUNAI PROGRAM I.”

MADARGYÜRÜZŐ TABOROK A DUNA MENTÉN*

I. BEVEZETÉS

A magyarországi madárgyűrűzés kezdetben majdnem kizárólag olyan fajok jelölésére terjedt ki, amelyek telepesen fészkelnek, vagy az egyes fészkek könnyen megközelíthetők voltak. A fészektelepeken levő fiókákat különösebb felszerelés nélkül – némi fáradság árán – lehetett megjelölni. Az egyes – nagy számban előforduló, könnyen elérhető fészkekben költő – fajok esetében is a fiókák gyűrűzése vezetett eredményre. S c h e n k J a k a b összesítése szerint 1908 és 1930 között jelentős számú visszajelentés érkezett a telepesen fészkelő nagykócsagról (*Egretta alba*), kanalasgémről (*Platalea leucorodia*), szürkegémről (*Ardea cinerea*), vörösgémről (*Ardea purpurea*), dankasirályról (*Larus ridibundus*); a szétszórta fészkelő, de könnyen fellelhető gólyáról (*Ciconia ciconia*), füstifecsokról (*Hirundo rustica*); és az odúban fészkelő apró énekesekről, például a szénecinegéről (*Parus maior*).

Később a finom kötésű fogóhálók térhódítása következtében jelentős mennyiségű vonuló madarat is sikerült megjelölni. A hívó- vagy csalimadarakkal történő fogás a csíz (*Carduelis spinus*), a tengelic (*Carduelis carduelis*), a pinty (*Fringilla coelebs*), a zöldike (*Chloris chloris*), a kenderike (*Carduelis cannabina*) és a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) esetében jelentős eredményeket hozott. Más fajoknál azonban az eredmény nem számottevő. P á t k a i összeállítására szerint 1960 és 1966 között 60 000 megjelölt madár közül 885 példány került ismét kézre. Ebből 172 pld. volt olyan, amelyik nem a fent leírt módon lett gyűrűzve, illetve nem a gyűrűzés helyén került ismét kézre. A 172-ből pedig 55 pld. csontollú (*Bombycilla garrulus*) volt, amely inváziós, nálunk nem költő madár.

Végeredményben tehát rendkívül kevés gyűrűzési adattal rendelkezünk a hazánkban nagy számban költő vagy átvonuló – a vázolt módon jelentős mennyiségben nem gyűrűzhető – fajokról. Az elmúlt években nyilvánvalóvá vált, hogy

* A Magyar Madártani Egyesület tudományos közleményei 8.

ez csak nagy felkészültségű, jól felszerelt úgynevezett „akciók” formájában oldható meg.

A számszerűleg eddig még nem kifejezett felismerés, valamint az új madárvédelmi törekvések miatt nem kívánatos, kedvezőtlen hatású fiókagyűrűzés, továbbá a lengyelországi Balti Akcióban szerzett sok élmény és tapasztalat adta a szükségszerű ötletet az első magyarországi gyűrűző tábor (akció) megszervezéséhez.

A tábor helyének kiválasztásánál az volt az elképzelésünk, amennyiben a Kárpát-medencében van tömeges, koncentrált madárvonulás, úgy az feltehetően a Duna vagy a Tisza vonalát követi.

A tömeges madárjelölésen túl a táborok célja az volt, hogy figyelemmel kísérjék a Duna menti madárvonulást, képezzenek jó fajismerettel rendelkező munkatársakat, és szolgáltassanak adatokat a hazai vagy az átvonuló populációk megismeréséhez.

Ilyen előzmények után került sor 1974 őszén az MME Pilisi Csoportjának kezdeményezésére az első gyűrűző- és vonuláskutató tábor megszervezésére Kisorosziban, a Szentendrei szigeten. Ezt követte 1975-76-77 tavaszán és őszén ugyanitt egy-egy tábor, majd párhuzamosan, szinte az egész országot behálózó táborok (gyűrűző pontok) rendszere. Ezeket az új módszerrel dolgozó gyűrűző táborokat foglalta „Akció Hungária” névvel egységbe Szentendrey Géza, aki e munkák hazai beindítója és egyben a Duna menti táborok egyik fő szervezője.

Az alábbi munka az első három kisoroszi tábor tapasztalatait és eredményeit ismerteti.

II. A TÁBOR SZERVEZÉSE ÉS FELSZERELÉSE

A tábor céljának megfelelően kettős feladatot látott el. Egyrészt a gyűrűzés kapcsán szolgáltasson adatokat a madárvonulásról, másrészt ismertesse meg a madárgyűrűzést a fiatal munkatársakkal. Ennek megfelelően a szervezés arra irányult, hogy vonulási időben több héten keresztül folyamatosan működő tábor első időszakában – amikor a vonulás várhatóan nem jelentős még – 10-15 fő részvételével oktató jelleggel működjön. Később pedig 4-6 fő rendszeres megfigyelések és szabatos mérések segítségével gyűjtsön adatokat.

A gyűrűzést jó fajismerettel rendelkező munkatársak felváltva végezték. Az egyéb irányító feladatokat a táborvezető látta el.

A táborban dolgozóknak háló- és étkezősátor állt rendelkezésre megfelelő berendezéssel. Egy főre napi 25 Ft étkezési költség jutott.

Külön munkasátorban gyűrűző asztalnál a jelölést, a méretét és az adatok rögzítését két munkatárs végezte.

III. A BIOTÓP

A tábor helyének kiválasztása – a Balti Akció két munkatársának egyetértésével – a topográfiai viszonyok és a növénytakaró figyelembevételével történt. Az ártéri fiatal **fűzes**, a szentendrei sziget homokján ligetesen elhelyezkedő csipke, galagonya **bokros**, valamint a kefesűrű telepített **fenyves** alkalmas volt a függönyhálók felállítására. Az ivóvíz közelsége, a jó megközelíthetőség további kedvező feltételei voltak a tábor felállításának. A rendelkezésre álló hálók a három különböző növénytakarójú helyen voltak felállítva úgy, hogy egy nagy kör bejárásával ellenőrizhetők legyenek.

IV. GYÜRÜZÉS

1. A hálók felállítása

A hálók a három különböző biotópban lettek felállítva. A három hálótípus: 40 m hosszú ún. limicola-háló (szemnagyság: 25 mm), 12 m hosszú ún. japán típus (szemnagyság: 20 mm), 6-7 m hosszú lengyel és NDK típus (szemnagyság: 16 mm), változatos fogási lehetőséget biztosított. Magasságuk 2 és 3,5 m között változott.

2. A hálók ellenőrzése

Az állandóra kihelyezett hálókat hajnaltól sötétedésig óránként, jó idő esetén – a déli órákban – általában két óránként ellenőrizték a munkatársak. Hűvös, esős időben gyakrabban.

3. A madarak begyűjtése

Az ellenőrzés során fogott madarak nagyságuknak megfelelő vászonzacskóba helyezve – faj szerint elkülönítve – kerültek a gyűrűző asztalba vert szögekre.

4. A gyűrű felrakása

A vászonzacskóban levő madarak faj szerinti meghatározását – a rendelkezésre álló szakirodalom összehasonlításával – a gyűrűző engedéllyel rendelkező munkatárs végezte. Ahol lehetett, meghatározta a madár nemét és korát. Ezután a jobb kézben tartott madár bal lábára – gyűrűszám-

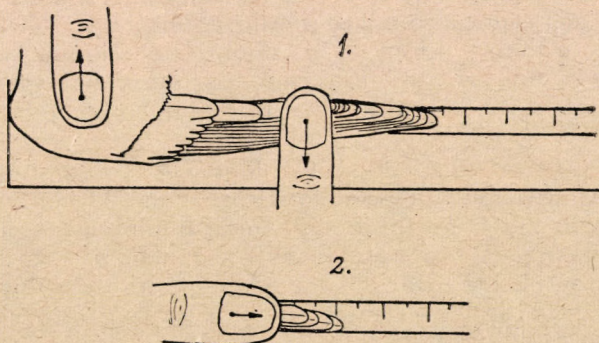
mal a karom felé – került a gyűrű. Így könnyen olvasható a gyűrűn levő szám (pl. ellenőrzés, visszafogás) és a mérés is jobb kézből egyszerűbb.

5. Mérés

A kézre került példányokon a meglevő adatok összehasonlítására, valamint az esetleges populációk elkülönítésére az alábbiak lettek fejegyezve (az adatok mm-ben értendők):

- a szárny hossza
- a farok hossza
- az ún. szárnyformula. A leghosszabb elsőrendű evező(k) sorszáma; a leghosszabb elsőrendű evezőt (evezőket) hosszúsági sorrendben követő hat (öt, négy) elsőrendű evező és a leghosszabb elsőrendű evező különbségei
- az első (amennyiben van) elsőrendű evező és a leghosszabb elsőrendű szárnyfedő különbsége
- a leghosszabb elsőrendű evező és az első másodrendű evező különbsége
- kondíció (csak a lágycsőknél) 0–5 kategória szerint. A madár hasi részén felhalmozódott zsír mennyisége alapján
- egyes példányoknál csőr és csüd méret.

A mérés 0-val kezdődő mm-beosztású vonalzóval és mérőközzel történt. A szárny mérését az 1. sz. ábra, a farok mérését a 2. sz. ábra szemlélteti.

1. SZ. ÁBRA

6. Napi adminisztráció

- A fogott madarak faj, nem, kor, napi mennyiség és óránkénti fogás szerinti összegzése a „Napi jelentőlap”-on (csak 1975 őszén)
- Külön karton készítése a visszafogott példányokról
- A hálók helyének (váltás esetén) naprakész ábrázolása (csak 1975 őszén)
- „Madárgyűrűzési lap” kitöltése
- Összesítő kimutatás készítése
- Időjárási tényezők (hőmérséklet, légnyomás, szél, eső) feljegyzése (6 h, 14 h, 18 h – csak 1975 őszén)
- Napló, jelenléti ív vezetése.

V. GYÜRÜZÉSI EREDMÉNYEK ÉS A MÉRÉSI ADATOK ISMERTETÉSE

A táborok az alábbi időközökben működtek:

- 1974 őszén augusztus 24–szeptember 18-ig (rendelkezésre álló hálók: 2 db 40 m-es, 8 db 12 m-es, 14 db 6 m-es – 500,3 m²)
- 1975 tavaszán április 2–20-ig (1db 40 m-es, 3 db 12 m-es, 14 db 6 m-es – 291,6 m²)
- 1975 őszén augusztus 17–október 30-ig (2 db 40 m-es, 1 db 12 m-es, 24 db 6 m-es – 615,1 m²)

1. A három tábor ideje alatt fogott és mért madarak faj- és mennyiség szerinti kimutatását az 1. sz. táblázat mutatja. A táblázatból kitűnik, hogy sok olyan faj került – aránylag nagy számban – gyűrűzésre, amelyeket korábban csak alkalomszerűen gyűrűztek. Jelentősnek mondható a közel száz jégmadár (Alcedo atthis), a 620 vörösbegy (Erithacus rubecula), a 645 csilpcsalp füzike (Phylloscopus collybita). Ritkán kerül kézre több példány pl. a szőlőrigóból (Turdus iliacus), a cigánycsaláncsúcsból (Saxicola torquata), a kispaszátából (Sylvia curruca) vagy a barázdabillegetőből (Motacilla alba).

2. A 3. sz. ábra az öt napra eső fogást és visszafogást ábrázolja grafikusán. Öt nap alatt átlagosan 208 madárra 25 visszafogás jut. A visszafogások száma általában jó idő esetén növekszik. Bár a napi fogás és az időjárás között az összefüggések igen bonyolultak és meghatározásukhoz még kevés adat áll rendelkezésre, a fenti megállapítás a két őszi táborban megfigyelhető volt.

3. A 2. sz. táblázatból kitűnik, hogy a napi fogás óránként hogy oszlik meg. Reggel 5–7 óra között maximális, délben

12–14 óra között minimális, este 16–19 óra között ismét növekvő

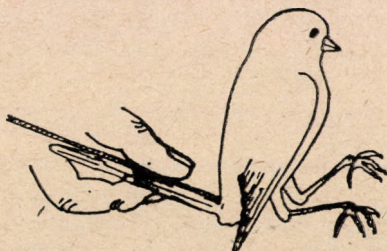
4. A 3. sz. táblázat a biotóp szerinti fogást mutatja 12 faj esetében. Megfigyelhető, hogy a madarak nagy része a Duna egyik kis holtágát övező füzesben került kézre. A jégmadár (*Alcedo atthis*) és a csilpcsalp füzike (*Phylloscopus collybita*) a füzesben, a citromsármány (*Emberiza citrinella*) a bokrosban került kézre.

Az énekes rigó (*Turdus philomelos*) és a királyka (*Regulus regulus*) nagyjából mind a három biotópban előfordult.

A továbbiakban az 1. sz. táblázatban felsorolt 96 fogott fajból 7-nek részletes adatai kerülnek ismertetésre. Az ábrák az ötnaponkénti fogást, a táblázatok pedig a mért adatokat tartalmazzák.

A mérési eredmények részletesebb feldolgozása a további táborok során gyűjtött adatok felhasználásával folyamatban van. Jelen dolgozatban csak vázlatosan ismertettem a nagy mennyiségű adat néhány szempont szerinti kiértékelését, úgy, hogy például a mért adatoknál tájékoztatásul megadtam a nemzetközi irodalomban található méreteket. Természetesen az MME táboraiiban gyűjtött nagy mennyiségű adat feldolgozása számtalan szempont szerint – akár fajonként is értékelhető. Ezért itt ragadom meg alkalmat, hogy felhívjam kedves Tagtársaim figyelmét az e munkába való bekapcsolódásba. Az érdeklődőknek az MME központi irodájában szívesen adunk felvilágosítást.

Kállay György

2. SZ. ÁBRA

a kisoroszi Gyűrűző és Vonuláskutató Táborkok
eredményeiről faj és mennyiség szerint

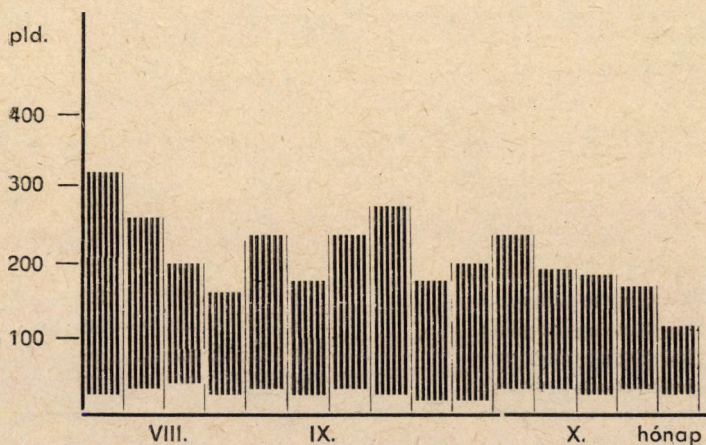
Ssz.	F A J	1974.	1975.	1975.	M.
		VIII. 24-IX. 18.	IV. 2-IV. 20.	VIII. 17-X. 30.	össz.
1.	<i>Podiceps ruficollis</i>	3	—	1	4
2.	<i>Ixobrychus minutus</i>	1	—	8	9
3.	<i>Anas platyrhynchos</i>	2	—	1	3
4.	<i>Anas crecca</i>	2	—	—	2
5.	<i>Accipiter nisus</i>	—	—	2	2
6.	<i>Phasianus colchicus</i>	—	1	—	1
7.	<i>Porzana porzana</i>	1	—	1	2
8.	<i>Gallinula chloropus</i>	1	—	2	3
9.	<i>Tringa nebularia</i>	—	—	1	1
10.	<i>Actitis hypoleucos</i>	4	—	3	7
11.	<i>Gallinago gallinago</i>	3	—	—	3
12.	<i>Crocethia alba</i>	—	—	1	1
13.	<i>Calidris minuta</i>	—	—	1	1
14.	<i>Larus ridibundus</i>	3	—	1	4
15.	<i>Columba oenas</i>	—	—	1	1
16.	<i>Streptopelia turtur</i>	1	—	4	5
17.	<i>Cuculus canorus</i>	1	—	—	1
18.	<i>Athene noctua</i>	1	—	1	2
19.	<i>Asio otus</i>	—	—	2	2
20.	<i>Caprimulgus europaeus</i>	—	—	2	2
21.	<i>Alcedo atthis</i>	39	5	54	98
22.	<i>Upupa epops</i>	—	—	1	1
23.	<i>Jynx torquilla</i>	1	1	1	3
24.	<i>Picus viridis</i>	—	—	4	4
25.	<i>Dendrocopos maior</i>	16	1	17	34
26.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	1	—	1	2
27.	<i>Dendrocopos minor</i>	1	1	—	2
28.	<i>Hirundo rustica</i>	3	—	6	9
29.	<i>Oriolus oriolus</i>	3	—	—	3
30.	<i>Pica pica</i>	2	—	2	4
31.	<i>Garrulus glandarius</i>	12	3	19	34
32.	<i>Parus maior</i>	71	5	159	235
33.	<i>Parus caeruleus</i>	111	4	179	294
34.	<i>Parus ater</i>	3	1	1	5
35.	<i>Parus palustris</i>	7	2	3	12
36.	<i>Aegithalos caudatus</i>	5	2	15	22

Ssz.	F A J	1974.	1975.	1975.	M.
		VIII. 24-IX. 18.	IV. 2-IV. 20.	VIII. 17-X. 30.	össz.
37. <i>Remiz pendulinus</i>		—	6	3	9
38. <i>Sitta europaea</i>		6	—	5	11
39. <i>Certhia familiaris</i>		2	—	—	2
40. <i>Certhia brachydactyla</i>		3	2	2	7
41. <i>Troglodytes troglodytes</i>		1	2	15	18
42. <i>Turdus pilaris</i>		—	—	8	8
43. <i>Turdus philomelos</i>		35	6	105	146
44. <i>Turdus iliacus</i>		—	2	38	40
45. <i>Turdus merula</i>		51	9	267	327
46. <i>Oenanthe oenanthe</i>		—	3	—	3
47. <i>Saxicola torquata</i>		18	10	21	49
48. <i>Saxicola rubetra</i>		—	—	2	2
49. <i>Phoenicurus phoenicurus</i>		8	4	26	38
50. <i>Phoenicurus ochrurus</i>		—	—	3	3
51. <i>Luscinia megarhynchos</i>		7	16	7	30
52. <i>Luscinia luscinia</i>		2	—	4	6
53. <i>Luscinia svecica</i>		1	—	—	1
54. <i>Erithacus rubecula</i>		118	138	364	620
55. <i>Locustella fluviatilis</i>		1	—	1	2
56. <i>Locustella luscinoides</i>		1	—	—	1
57. <i>Acrocephalus arundinaceus</i>		—	—	1	1
58. <i>Acrocephalus scirpaceus</i>		4	—	1	5
59. <i>Acrocephalus palustris</i>		3	—	1	4
60. <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		6	1	1	8
61. <i>Hippolais icterina</i>		7	—	—	7
62. <i>Sylvia atricapilla</i>		128	57	101	286
63. <i>Sylvia borin</i>		25	—	17	42
64. <i>Sylvia communis</i>		13	3	11	27
65. <i>Sylvia curruca</i>		30	144	32	206
66. <i>Phylloscopus trochilus</i>		62	41	52	155
67. <i>Phylloscopus collybita</i>		105	105	435	645
68. <i>Phylloscopus sibilatrix</i>		6	6	2	14
69. <i>Regulus regulus</i>		1	2	121	124
70. <i>Regulus ignicapillus</i>		4	—	8	12
71. <i>Muscicapa striata</i>		12	—	6	18
72. <i>Muscicapa hypoleuca</i>		16	9	12	37
73. <i>Muscicapa albicollis</i>		4	8	1	13
74. <i>Muscicapa parva</i>		1	—	—	1
75. <i>Prunella modularis</i>		9	23	24	56
76. <i>Anthus campestris</i>		—	1	—	1

Ssz.	F A J	1974.		1975.		M. össz.
		VIII. 24-IX. 18.	IV. 2-IV. 20.	VIII. 17-X. 30.		
77.	<i>Anthus trivialis</i>	6	4	6		16
78.	<i>Motacilla alba</i>	46	—	15		61
79.	<i>Motacilla cinerea</i>	—	—	1		1
80.	<i>Motacilla flava</i>	5	—	—		5
81.	<i>Lanius excubitor</i>	—	—	1		1
82.	<i>Lanius collurio</i>	4	—	33		37
83.	<i>Sturnus vulgaris</i>	2	—	—		2
84.	<i>Passer domesticus</i>	—	—	1		1
85.	<i>Passer montanus</i>	10	28	644		682
86.	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2	—	8		10
87.	<i>Chloris chloris</i>	3	10	9		22
88.	<i>Carduelis carduelis</i>	4	16	1		21
89.	<i>Carduelis spinus</i>	—	7	7		14
90.	<i>Carduelis cannabina</i>	—	2	—		2
91.	<i>Serinus serinus</i>	—	9	—		9
92.	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	—	—	12		12
93.	<i>Fringilla coelebs</i>	20	9	28		57
94.	<i>Fringilla montifringilla</i>	—	—	2		2
95.	<i>Emberiza citrinella</i>	15	2	156		173
96.	<i>Emberiza schoeniclus</i>	—	—	1		1
- ÖSSZESEN :		1105	711	3116		4932

3. SZ. ÁBRA
Összes fogás és visszafogás ötnaponként 1975-ben

Ellenőrzés ideje (óra)	Augusztus			Ellenőrzés ideje (óra)	Szeptember						Október					
	17—21	22—26	27—31		1—5	6—10	11—15	16—20	21—25	26—30	1—5	6—10	11—15	16—20	21—25	26—30
5—6	126	76	43	6—7	51	90	58	93	91	67	65	67	70	46	43	31
7—8	38	41	24	8—9	21	14	32	16	24	17	35	50	28	46	53	40
9—10	16	24	20	10—11	16	17	14	37	24	11	21	30	19	12	21	15
11—12	19	10	13	12—13	1	13	16	10	5	11	20	19	20	20	8	11
13—14	2	7	21	14—15	11	19	9	21	20	10	30	26	8	13	15	3
15—16	10	10	14	16—17	12	47	21	38	24	30	19	21	14	40	29	25
17—18	90	48	42	18—19	42	32	17	37	36	15	22	32	35	—	—	—
19—20	53	22	26													

2. SZ. TÁBLÁZAT

Óránkénti összesítés 1975 őszén

JELMAGYARÁZAT:

A: Székessy V.: Madarak (Magyarország állatvilága) Budapest 1958

N: Günther Niethammer: Handbuch der Deutschen Vogelkunde
Akademische Verlagsgesellschaft M. B. H. Leipzig 1937

S: L. Svensson: Identification guide to European Passerines
Naturhistoriska Riksmuseet Stockholm 1975

W: Witherby, H. F., Jourdain, F. C. R., Ticehurst, N. F., Tucker, B. W.
(1938—41): The Handbook of British Birds (With corr. and additions
1943—44) Witherby, London

K: Kisorosziban mért adatok (1974—75)

FAJ	Füzes	Fenyves	Bokros	Összesen
A. atthis	59	—	4	63
P. maior	106	23	46	175
P. caeruleus	135	11	35	181
T. philomelos	22	44	29	95
T. merula	5	192	53	250
E. rubecula	163	124	81	368
S. atricapilla	60	12	22	94
S. curruca	19	2	6	27
Ph. trochilus	40	7	2	49
Ph. collybita	329	14	35	378
R. regulus	32	71	13	116
E. citrinella	4	4	144	152
ÖSSZESEN:	974	504	470	1948

3. SZ. TÁBLÁZAT**Biotóp szerinti fogás 1975 őszén**

ALCEDO ATTHIS									
Szárny							Farok		
mért adatok			hím		tojó		mért adatok		
mm	pld	%	pld.	%	pld	%	mm	pld	%
74	2	2	—	—	1	6	35	2	2
75	5	6	—	—	1	6	36	1	1
76	11	14	4	16	—	—	37	10	13
77	22	27	7	28	4	23	38	7	9
78	24	30	8	32	8	47	39	14	17
79	12	15	4	16	1	6	40	18	22
80	5	6	2	8	2	12	41	13	16
	81	100	25	100	17	100	42	8	10
							43	5	6
							44	3	4
							81	100	100

4. SZ. TABLÁZAT

A: szárny (hím) 75—78, (tojó) 75—80, farok 33—38
 K: szárny (hím) 76—80, (tojó) 74—80, farok 35—44

PARUS MAIOR									
Szárny							Farok		
mért adatok			hím		tojó		mért adatok		
mm	pld.	%	pld.	%	pld.	%	mm	pld.	%
69	1	—	—	—	—	—	59	1	1
70	2	1	—	—	2	2	60	1	1
71	—	—	—	—	—	—	61	7	4
72	7	3	—	—	5	5	62	20	10
73	17	8	1	1	12	13	63	22	11
74	24	11	4	4	17	19	64	16	6
75	47	22	8	8	33	36	65	30	15
76	25	11	11	12	10	11	66	24	12
77	27	13	17	18	8	9	67	19	10
78	32	15	25	26	4	4	68	14	7
79	22	10	17	18	1	1	69	19	10
80	9	4	8	8	—	—	70	14	7
81	2	1	2	2	—	—	71	6	3
82	3	1	3	3	—	—	72	1	1
	218	100	96	100	92	100	194	100	100

5. SZ. TABLÁZAT

A: szárny (hím) 73—82, (tojó) 70—77, farok 60—69
 N: szárny (hím) 75—82, (tojó) 71—74, farok —
 K: szárny (hím) 73—82, (tojó) 70—79, farok 59—72

PARUS CAERULEUS					
Szárny			Farok		
mért adatok					
mm	pld.	%	mm	pld.	%
61	3	1	50	3	1
62	1	—	51	8	3
63	7	3	52	25	10
64	15	6	53	46	19
65	31	12	54	57	24
66	55	22	55	49	20
67	52	21	56	38	16
68	40	16	57	12	5
69	28	11	58	4	2
70	12	5	59	1	—
71	<u>6</u>	<u>3</u>			
	250	100		243	100

6. SZ. TÁBLÁZAT

A: szárny (hím) 64—70, (tojó) 64—68, farok 50—59

N: szárny (hím) 64—69, (tojó) 60—66, farok 50—57

K: szárny 61—71, farok 50—59

TURDUS PHILOMELUS					
Szárny			Farok		
mért adatok					
mm	pld.	%	mm	pld.	%
108	1	1	76	1	1
109	—	—	77	—	—
110	—	—	78	3	3
111	—	—	79	3	3
112	4	3	80	10	9
113	2	2	81	5	4
114	3	2	82	15	13
115	7	6	83	11	9
116	23	19	84	11	9
117	18	16	85	22	19
118	15	13	86	12	11
119	15	13	87	9	8
120	13	11	88	5	4
121	5	4	89	1	1
122	4	3	90	5	4
123	4	3	91	1	1
124	2	2	92	—	—
125	1	1	93	1	1
126	—	—			
127	1	1			
	<u>118</u>	<u>100</u>		<u>115</u>	<u>100</u>

7. SZ. TÁBLÁZAT

A: szárny 120—129, farok 79—88

N: szárny (hím) 113—119, (tojó) 111—118

K: szárny 108—127, farok 76—93

PHYLLOSCOPUS COLLYBITA					
Szárny		1		Farok	
mért adatok					
mm	pld.	%	mm	pld.	%
54	5	2	42	1	—
55	17	5	43	4	2
56	32	10	44	5	2
57	55	17	45	25	8
58	25	8	46	32	10
59	15	5	47	37	12
60	16	5	48	32	10
61	31	10	49	21	7
62	55	17	50	31	10
63	36	11	51	48	15
64	21	7	52	34	11
65	9	3	53	24	8
66	2	—	54	13	4
67	1	—	55	2	1
68	1	—	56	1	—
			57	1	—
	<u>321</u>	<u>100</u>		<u>311</u>	<u>100</u>

8. SZ. TÁBLÁZAT

A: szárny (hím) 56—63, (tojó) 52—59, farok 47—52

N: szárny (hím) 60—65, (tojó) 56—64

S: szárny 53—68

W: szárny (hím) 56—63, (tojó) 52—59

K: szárny 54—68, farok 42—57

REGULUS REGULUS									
Szárny					Farok				
mért adatok			hím	tojó	mért adatok			hím	tojó
mm	pld.	%	pld.	pld.	mm	pld.	%	pld.	pld.
50	1	1	—	1	36	1	1	—	1
51	5	4	—	5	37	2	2	—	2
52	6	5	—	6	38	7	6	1	6
53	26	23	2	24	39	22	19	2	20
54	17	15	9	8	40	28	24	14	14
55	33	28	24	9	41	31	27	21	10
56	18	15	17	1	42	16	14	15	1
57	8	7	8	—	43	6	5	6	—
58	2	2	2	—	44	3	2	3	—
	<u>116</u>	<u>100</u>	<u>62</u>	<u>54</u>		<u>116</u>	<u>100</u>	<u>62</u>	<u>54</u>

9. SZ. TABLAZAT

A: szárny (hím) 51—55, (tojó) 50—54, farok 37—40

N: szárny (hím) 53—57, (tojó) 51—53

K: szárny (hím) 53—58, (tojó) 50—56, farok (hím) 38—44, (tojó) 36—42

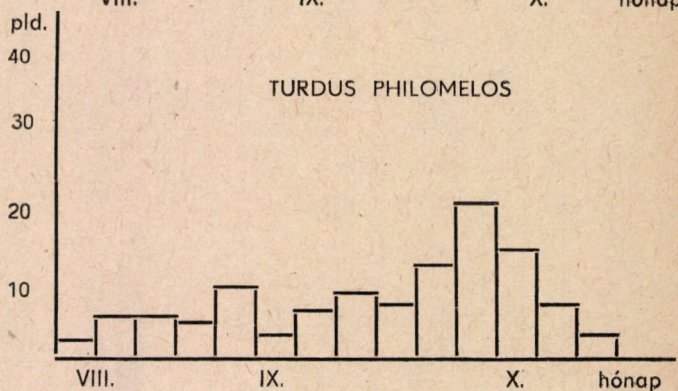
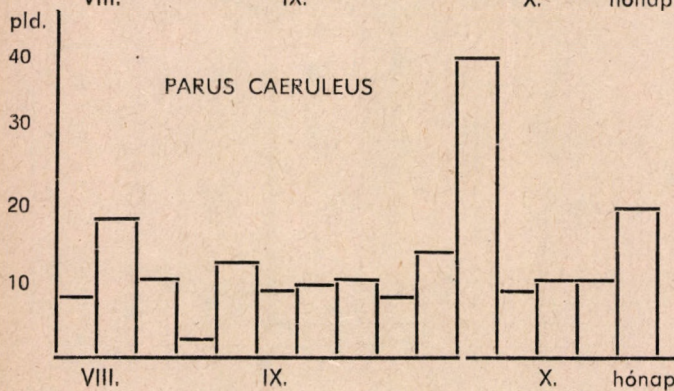
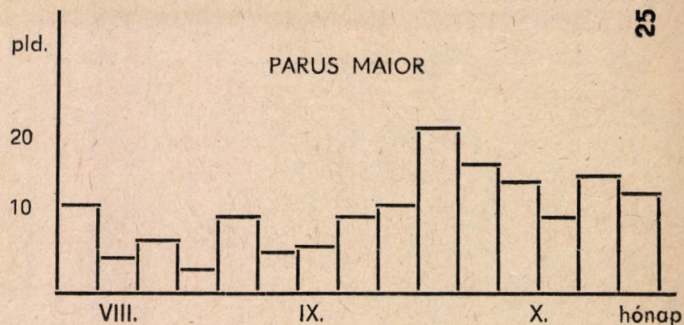
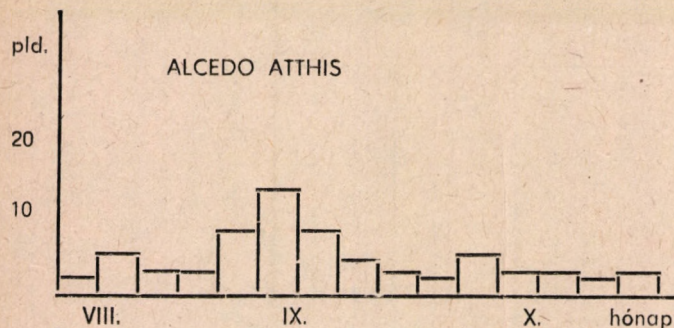

EMBERIZA CITRINELLA								
Szárny						Farok		
mért adatok			hím	tojó	Ø	mért adatok		
mm	pld.	%	pld.	pld.	pld.	mm	pld.	%
84	13	8	3	8	2	70	4	3
85	18	11	—	18	—	71	7	5
86	12	8	2	6	4	72	11	7
87	18	11	1	13	4	73	13	8
88	19	12	6	7	6	74	13	8
89	14	9	9	2	3	75	17	11
90	21	13	19	1	1	76	18	12
91	13	8	11	—	2	77	12	8
92	15	9	15	—	—	78	27	18
93	9	6	9	—	—	79	13	8
94	3	2	3	—	—	80	13	8
95	3	2	3	—	—	81	1	1
96	2	1	2	—	—	82	1	1
						83	1	1
						84	2	1
	<u>160</u>	<u>100</u>	<u>83</u>	<u>55</u>	<u>22</u>		<u>153</u>	<u>100</u>

10. SZ. TÁBLÁZAT

A: szárny (hím) 82—93, (tojó) 80—88, farok 66—75 N: szárny (hím) 85,5—95, (tojó) 83—89
 S: szárny (hím) 82—95, (tojó) 79—88 K: szárny (hím) 84—96, (tojó) 84—90, farok 70—84

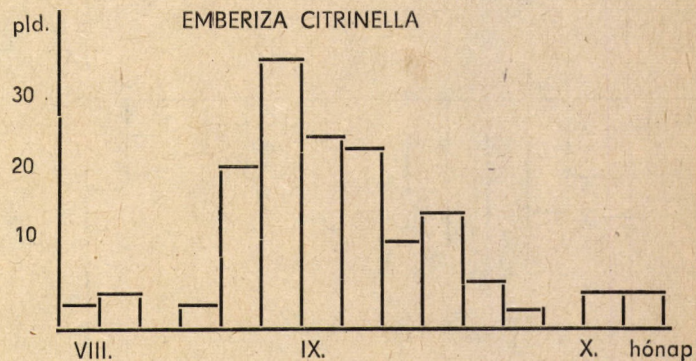
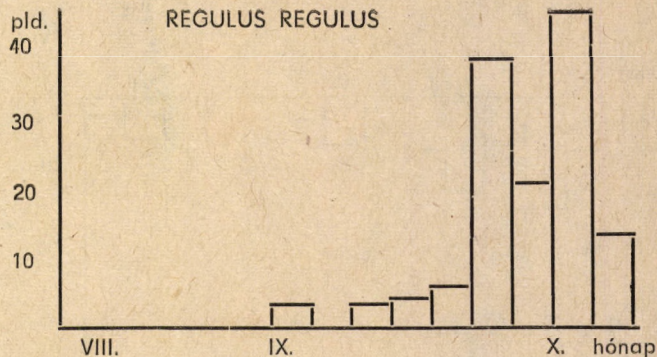
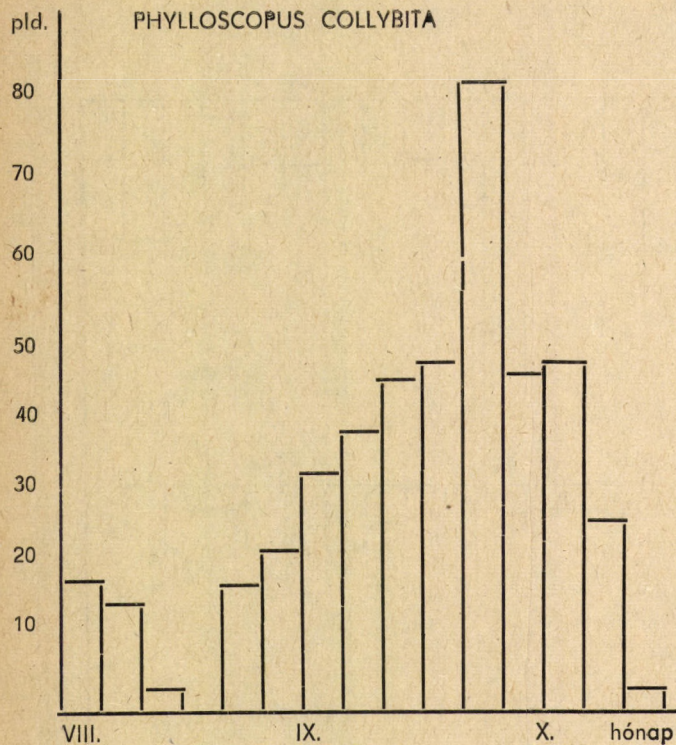

4. SZ. ABRA

Fajonkénti fogás, ötnaponként 1975 őszén

5. SZ. ÁBRA
Fajonkénti fogás, ötnaponként 1975 őszén

HOSSZÚFARKÚ GÉBICS ELSŐ HAZAI ELŐFORDULÁSA

1979. április 21-én Taba Andorral és Fülöp Tiborral kísértük John Wilson és James Wolstencraft angol kollégákat a Hansaságba. Fehértó község azonos nevű tava melletti fűzbokros réten feltűnő színezetű gébicsre lettünk figyelmesek. A madár első benyomásra kisőrgébicshez hasonlított, de a rendkívül korai időpont miatt ez hihetetlennek tűnt. A szükséges bizonyító felvételek elkészítése után egészen közelről is lehetőségünk nyílt alaposan szemrevételezni az akkor már nyilvánvalóan faunára új fajú egyedet. A helyszínen készült leírások és jó minőségű felvételek (Taba Andor jóvoltából) egyértelműen meghatározhatóvá teszik, hogy a madár Lanius schach erythronotus – hosszúfarkú gébics. A Kaspi-tótól délre eső területeken élő fajnak ez az első európai előfordulása.

Haraszthy László

RADETZKY JENŐ 70 ÉVES

Ez év júniusában lépett 70. életévébe Radetzky Jenő ny. gimnáziumi tanár. A gimnáziumot Budapesten és Székesfehérváron végezte, középiskolai tanári diplomát 1932-ben az akkori Pázmány Péter tudományegyetemen szerzett.

Állástalansága idején (1932–1937) a székesfehérvári múzeum ingyenes gyakornoka volt. Ezidőtájt foglalkozott a székesfehérvári kubikgödrök, a Sóstó és a Sárrét idenyúló részének madárvilágával. Még apja (Radetzky Dezső) életében a dinnyési madárvárta h. vezetésével bizta meg a Magyar Ornitológusok Szövetsége, melynek Kócsag c. folyóiratában néhány cikke is megjelent. Megírta a „Madárkataszter a Velencei tóvidékről” (1936), „Székesfehérvár madárvilágáról” (1956) és „Természet- és madárvédelem Fejér megyében” (1964) című, önálló füzetben is megjelent tanulmányait. A német M. Schönwelzert megelőzve, elsőként foglalkozott a madártojás geometriájával.

A II. világháború és az azt követő két nehéz évtized kiszakították őt az ornitológiából, melyhez csak 1957-től térhetett vissza. Egy ideig az apai hagyományokat folytatva a Madártani Intézet engedélyével az oológiát művelte (1957–1965), majd amikor ez „lezárt” tudománnyá vált, mindin-

kább a természet- és madárvédelem, a faunisztika és a fiatal ornitológusok kiképzése terén tevékenykedett és figyelemre méltó eredményeket ért el. Igen sok cikket írt és ír szinte minden hazai (külföldön a Der Falke) biológiai, ismeretterjesztő és ifjúsági folyóiratba, de csaknem minden napilapba is. A televízióban, de különösen a rádióban többször szerepelt.

1959-re felépítteti az agárdi „Chernel István” madárvártát, mely jó hírnévnek örvend bel- és külföldön egyaránt.

1964-ben megalapítja a Fejér megyei Madárbarátok Körét, mely azóta is folyamatosan végzi a téli madáretetést.

Több magas kitüntetés után 1972-ben Székesfehérvár díszpolgárává választják. Aktív közéleti és közművelődési munkát is folytat. Részt vett a Magyar Madártani Egyesület megalakítását előkészítő munkákban. Az Egyesületnek ma is választmányi tagja. 1979-ben az MME elnöksége Chernel István emlékéremmel jutalmazta kiemelkedő madárvédelmi tevékenységéért.

Dr. Warwasovszky Emil

ADATOK DOROG ÉS KÖRNYÉKÉNEK MADÁRVILÁGÁHOZ – 1979

Dorog és környéke meglehetősen változatos biotópokat kínál az itt megtelepedni szándékozó madárfajok részére. Köszönhető ez a Pilishez való közelségnek, de talán még inkább a rendkívül változatos, vizekben, kisebb-nagyobb nádas tocsogókban gazdag felszínnek. A környék legjelentősebb állóvize a mintegy 40–50 hektáros homokbányai tó, és mellette az ún. Öreg-tó, amely a maga 10–15 hektáros, fűzekkel tarkított zombékos területével igen értékes madártani szempontból. Az alábbiakban az ezeken a területeken – valamint a környező homokbányákban – észlelt néhány érdekesebbnek látszó adatot közlök.

Az Öreg-tó nádasában rendszeresen költ a **böjti-, tőkés- és barátréce**; kora hajnalban megfigyelhető a **vízicsibe** (Porzana porzana) is. Évről évre viszonylag állandó egyedszámmal költ a **vízityúk** (6–8 pár) és hozzávetőleg ugyanennyi **szárcsa**. Az idei év az Öreg-tavon a nádiposzáták éve volt; itt általam soha nem tapasztalt számban költ a **foltos-, cserregő-** és az **énekes nádiposzáta** – tavaszi éneküktől volt hangos a nádas. Mintegy 3–6 **nádirigó-pár** is él a terüle-

ten. **Billegető cankót** minden évben szép számmal észlelek, főként tavaszi-őszki vonuláskor, de át is nyaralt már néhány-szor. (Hopp Ferenc és Schalla Ernő többször láttak nyáron igen fiatal egyedeket.) Jelenleg – május 5-e óta – 1 pár + 1 példány tartózkodik a régi homokbányában.

Igen érdekes még a **kislile** (*Charadrius dubius*) előfordulása is. Néhány évtizeddel ezelőtt a régi homokbányában rendszeresen fészkel (Hopp F.), azonban a fokozódó homokkitermelés – és az azzal járó zaklatás – áttelepülésre kényszerítette. Úgy tűnik, a kislile újra próbálkozik: 1978-ban egy pár sikertelenül kísérelte meg a költést – erről annak idején hírt is adtam a Tájékoztatóban – s az idén május elejétől ismét itt tartózkodik egy lilepár – talán a tavalyi – reményeinket táplálva.

A homokos talaj kitűnő létfeltételeket biztosít mind a **partifecskének**, mind a **gyurgyalagnak**. A régi homokbányával párhuzamosan kialakult több száz méter hosszú, 1–6 m mély, néhány méter széles eróziós hasadéokban kb. 6–800, zömében lakott partifecske-odú található, s költ itt 3–5 pár gyurgyalag is. Hogy nem több, az csak a környékbeli gyerekek fészekfosztogatásának, és az odúk könnyű elérhetőségének tulajdonítható.

Végezetül talán még a **hantmadarat** említeném meg: egy-két pár minden évben fészkel a régi homokbányában. (Idei adat: 5. 25., 6. 01. két öreg hím).

Nagy Lajos

MADARTANI ADATOK SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBŐL

1977. november 19-én vörös ásóludat lőttek a Szelkó-tavon. 1977-ben Nábrádon vörösnyakú ludat ejtettek el, s 1978-ban szintén, de sajnos pontosabb időpontot nem tudok.

Plaveczi János

BÜTYKOS HATYÚ (*Cygnus olor*) ADATOK VAS MEGYÉBŐL

Ritka téli vendég Vas megyében, akkor is főleg a Rábán, vagy annak környékén mutatkozik. Az elsőt id. Molnár Lajos 1892. XII. 21-én a Rába molnaszecsődi szakaszán észlelte. További adatok: 1962. XI. 7-én Szentgotthárdnál került kézre egy sebesült példány; 1973. IX. 28-tól XII. 2-ig

egy fiatal tartózkodott a szombathelyi csónakázótó vizében. 1979. évben ismét megjelentek: I. 7-én nyugat-kelet irányba húzott 16 példány Csákánydoroszló belterülete fölött; I. 9-én 2 öreg hím és 1 öreg tojó, valamint 1 részben még szürkésbarna tollruhát viselő fiatalból álló társaság szállt le Ivánc és Csákánydoroszló községeket egymástól elválasztó Rába-szakaszra. Ezek itt tartózkodtak jégzajlásig, I. 30-ig. Ekkor elhagyták helyüket és átrepültek a Rábától 2 km távolságra eső csákánydoroszlói Vöröspatakba, ahol a lakosság bőven ellátta őket élelemmel, így az enyhébb idő beálltáig, II. 21-ig maradtak, s csak akkor telepedtek át a délnyugati irányban levő Csörötnek határában folyó Rábára. Itt III. 9-e körül 3 példány eltűnt, de az egyik öreg hím 18-án még látható volt. 1979. I. 29-én a Rába sárvári hídjánál is megjelent 1 hím, mely napokon át ott tartózkodott.

Csaba József

GÓLYA-ADATOK ÓCSÁRÓL

1945–1978 között – 1955 kivételével – folyamatosan feljegyzéseket készítettem az ócsai gólyaállomány alakulásáról. Ezeket az adatokat szeretném összefoglalva az alábbiakban közreadni:

FEHÉRGÓLYA-ÁLLOMÁNY ÓCSÁN (Pest m.) 1956-tól 1978-ig

ÉV	Fészek helye kémény háztető		Össz.	A kirepült fiókák száma	
1945	12	—	12	15	8 fészek lakatlan! Háborús év.
1946	9	—	9	18	2 lakatlan fészek.
1947	6	1	7	12	Aug. 15-én alkonyat, 50 gólya jött le a faluba a templomra.
1948	6	1	7	2	4 lakatlan fészek; magános tojók pár nélkül.
1949	6	1	7	2	Csak 1 pár költött. Száras tél és tavasz.
1950	5	1	6	14	Áprilisban 100 mm csapadék.
1951	6	1	7	18	Elegendő csapadék tavasszal.
1952	6	1	7	17	Egy pár játékfészket készített, éjjel abban álltak. A fiókák az eredetiben.
1953	6	1	7	7	Csak 3 fészekben költöttek! Későn érkeztek.
1954	9	1	10	25	Csapadékos tavasz.

ÉV	Fészek helye kémény háztető		Össz.	A kirepült fiókák száma	
1956	10	3	13	24	2 lakatlan fészek.
1957	14	3	17	29	30 C-fokos száraz május; fiókák megölése.
1958	15	3	18	8	Megfelelő időjárás.
1959	14	3	17	37	20 fiókát az Állatkert elszállított.
1960	11	1	12	1	10 fiókát az Állatkert elvitt!
1961	11	1	12	16	A csirkék evése miatt üldözik a gólyákat.
1962	8	1	9	9	Hűvös tavasz.
1963	6	1	7	15	Itt egyéb feljegyzésem sajnos nincs!
1964	10	1	11	9	" "
1965	9	1	10	12	" "
1966	8	1	9	15	" "
1967	7	1	8	13	" "
1968	7	1	8	16	" "
1969	7	1	8	8	" "
1970	5	2	7	12	2 lakatlan fészek.
1971	6	2	8	14	1 lakatlan fészek, száraz tél és tavasz.
1972	6	—	6	10	
1973	5	1	6	9	1 lakatlan fészek.
1974	6	—	6	10	Ebből 3-at a jégverés megölt.
1975	6	—	6	10	1 fészek lakatlan.
1976	4	—	4	10	1 műfészek feltéve Közt. tér
1977	3	—	3	11	5. sz. iskola kéményére.
1978	3	—	3	9	Lakott volt.

Darázsai János

FEKETEGÓLYA- ÉS KANALASGÉM-ADATOK 1978-BAN LENINVÁROS KÖRNYÉKÉRŐL

Feketególya:

- 4. 20. — 1 példány
- 5. 1. — 9 példány
- 5. 12. — 1 példány
- 6. 21. — 16 példány
- 6. 23. — 1 példány
- 6. 30. — 34 példány
- 7. 1. — 25 példány
- 7. 22. — 2 példány
- 8. 5. — 1 példány
- 8. 10. — 5 példány
- 8. 16. — 8 példány
- 8. 17. — 1 példány
- 8. 18. — 2 példány
- 8. 22. — 4 példány
- 8. 26. — 11 példány
- 8. 28. — 19 példány
- 9. 6. — 17 példány

Kanalgém:

- 6. 30. — 48 példány
- 7. 1. — 90 példány
- 7. 4. — 49 példány
- 7. 5. — 1 példány
- 7. 6. — 8 példány
- 7. 7. — 3 példány
- 7. 8. — 1 példány
- 7. 11. — 30 példány
- 7. 12. — 4 példány
- 7. 14. — 47 példány
- 7. 20. — 14 példány
- 7. 30. — 1 példány

Balogh Gyula

FÜLESKUVIK POMÁZ HATÁRÁBAN

Pomáz határában a Meselia hegy környékén 1979 májusában több alkalommal is hallottam éjszaka jellegzetes hangjukat. Feltételezésem szerint több pár tartózkodik a környéken. 1979. 5. 9-én egy hím példány került Lakatos Mihály hálójába, később a tojót is megfogta. Ugyanekkor távolabbról egy másik példány hangját lehetett hallani.

Várad Ferenc

VÍZIRIGÓ (Cinclus cinclus) FÉSZKELÉSE KÖSZEG KÖRNYÉKÉN

A Kőszegtől ÉNy-i irányba húzódó Rőti-völgyben üzemel a Latex V. Nemezgyára, amelynek kerítése tövében folyik a Malom-árok vize, a Kálvária-hegy szakadékszerű oldalának aljában. A hegyfalat buja növényzet borítja, fák, bokrok szövevénye.

1979. május 16-án ezen a helyen nagy örömmre vízirigófiókát pillantottam meg. Billegő testtel sétált a parton, tőlem 5 m-re. Néha bele-belecsípett a vízbe, majd egy gyökéren megpihent. Ekkor érkezett a sötétebb ruhás, csillogóbb tollazatú szülő. A fióka szárnyait verdesve kérte az eleséget, amit meg is kapott. Az öreg madár elrepült, de 20 perc alatt még kétszer jött etetni. A fióka egy helyben várta az eleséget, csak a harmadik etetés után indult el gyalog a kiszáradt ágak alatt húzódó patakparton. A fészük minden bizonnyal a nemezgyári turbinánál volt, oda látták sokszor berepülni a szülőket.

Bechtold István

LENINVÁROSI CSONTTOLLÚ-ADATOK 1978-79 TELÉN

12. 19., 14 óra: 10 példány – parkban üldögéltek, majd dél felé elszálltak;

12. 22., 9 óra: 43 példány – a parkban, nyírfán ült 3 példány, majd a fölöttük dél felé szálló 40-es csapathoz csatlakoztak;

12. 24., 13 óra 30 perc: 16 példány – parkban, olajfán ültek;

1. 2., 13 óra 30 perc: 6 példány – parkban, nyírfán ültek;

1. 4., 14 óra 40 perc: 20 példány – dél felé szálltak;

1. 13., 15 óra: 18 példány – parkban, nyírfán ültek;

1. 22., 13 óra: 40 példány – tetőantennán ültek, s egyenként leszállingóztak a parkban álló madárberkenyére csemegézni.

Balogh Gyula

PÁSZTORMADÁR A NAGYKUNSAÁGBAN

A Nagykunságban 1979-ben többfelé észleltem a pásztormadarat. Május 26-án Túrkeve mellett figyeltem meg 15 és 11 példányból álló csapatát, Pusztagyepen, május 29-én 7 példányos csapatát Tiszaszőlős közelében. Május 31-én Kunmadaras mellett, fiatal tölgyerdő szélső fáin, seregélyekkel vegyes kb. 50-es csapata tartózkodott. Araszoló hernyókkal táplálkoztak és gyakran fürödtek az erdő melletti vízállásban. A későbbiekben, június 14-ig, nem találok pásztormadárrel ezen a vidéken.

Dr. Endes Mihály

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

- Északi búvár** (*Gavia stellata*): Tököl, 1979. 1. 11. 1 pld.; Szigetcsép, 1979. 2. 13. 1 pld.; Makád, 1979. 2. 19. 3 pld. (Hajtó L.); Bp. Újpest, 1978. 11. 15. 1 pld.; Nagymaros, 1979. 1. 17. 2 pld. (Muray R.)
- Sarki búvár** (*Gavia arctica*): Tököl, Duna, 1979. 1. 8–30 között rendszeresen láttam 1-3 pld.-t; Szigetcsép, 1979. 1. 10. 3 pld., 1. 13. 1 pld.; Szigetszentmiklós, 1979. 1. 13. 1 pld.; Halásztelek (Pest m.) 1979. 1. 30. 1 pld.; Makád, 1979. 2. 19. 8 pld. (Hajtó L.); Tahi, Duna; 1978. 12. 16. 1 pld. (Árkosi J.)
- Vörösnyakú vöcsök** (*Podiceps griseigena*): Tiszavasvári, Fehér-szik, 1979. 4. 8. 2 pld. (Virók E.); Császárszállás, 1979. 3. 19. 3 pld. (Szép T.); Csaj-tó, 1979. 4. 3. 1 pld. (Molnár L.)
- Rózsás gödény** (*Pelecanus onocrotalus*): Balmazújváros, Virágoskúti halastavak, 1979. 5. 16. 2 ad. pld. (Dr. Sóvágó M.)
- Kis kárókatona** (*Phalacrocorax pygmaeus*): Csaj-tó, 1979. 1. 14–2. 11. között 1 pld. (Dr. Bod P.)
- Batla** (*Plegadis falcinellus*): Szeged, Fehér-tó, 1979. 6. 6. 1 pld. (Széll A.)
- Enekes hattyú** (*Cygnus cygnus*): Zalaszentmihályi tó, 1978. 12. 22. 1 pld. (Barbácsy Z.); Győr, 1979. 1. 26. 6 pld. (Tapasztó L.)
- Bütykös hattyú** (*Cygnus olor*): Kis-Balaton, 1979. 3. 8–18. 3 pld. (Futó E.); Balmazújváros, Virágoskúti halastó, 1979. 3. 18. 1 pld. (Dr. Sóvágó M.); Fertőrákos, 1979. 3. 21. 2 pld. (Faller L.); Hoboli tó, 1979. 2. 7. 5 pld. (3 ad. 2 juv.) egészen szelídek, a lakosság eteti őket (Reuter C.); Tatabánya, 1979. 3. 8. 6 pld. átrepül

- (Pulay Z.); Tiszalök, 1979. 2. 10. 1 pld. (két hétig ott tartózkodott) (Demeter A. és I., Dr. Legány A.)
- Vörösnyakú lúd** (*Branta ruficollis*): Kardoskút, 1979. 3. 15. 14 pld. (Dr. Sterbetz I.)
- Bütykös ásólúd** (*Tadorna tadorna*): Rábapaty, 1979. 2. 25. 1 pld. Nick, 1979. 3. 11. 1 pld. (Barbácsy Z.)
- Üstökösréce** (*Netta rufina*): Tömörkény, Csaj-tó, 1979. 3. 11–18. 1 tojó (Dr. Bod P.); Fertő-tó, Madárvárta-öböl, 1979. 3. 14. 4 pld. (3 hím, 1 tojó) (Kárpáti L.); Győr, Holt-Marcál, 1979. 3. 18. 2 (párban) (Nagy L.)
- Kontyos réce** (*Aythya fuligula*): Csaj-tó, 1979. 3. 11. 77 pld. (Dr. Bod P.); Tiszavasvári, Fehér-szik, 1979. 4. 8. 1 hím (Virók E.); Szeged, Fehér-tó, 1979. 5. 18. 7 hím (Széll A.)
- Hegyri réce** (*Aythya marila*): Csaj-tó, 1979. 3. 4. 1 tojó (Dr. Bod P. és Molnár L.)
- Jegesréce** (*Clangula hyemalis*): Esztergom, Duna, 1979. 1. 14. (Cserhádi P., Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Vác, 1979. 3. 2. 1 tojó (Dénes J.)
- Pehelyréce** (*Somateria mollissima*): Vác, 1978. 11. 15. 1 tojó (Muray R.)
- Füstös réce** (*Melanitta fusca*): Makád, 1979. 2. 19. 3 pld. (1 hím, 2 tojó) (Hajtó L.); Csaj-tó, 1979. 2. 25. 1 pld. (Dr. Bod P.); Tahi, 1979. 1. 28. 1 pld. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Bp.–Szob között a Kompkötő szigetnél, 1979. 2. 14. 1 pld.; Göd, 1979. 2. 28. 3 pld.; Káposztásmegyer, 1979. 2. 28. 1 pld. (Muray R.); Visegrád, 1979. 3. 7. 2 pld. (Dr. Simig L.)
- Örvös bukó** (*Mergus serrator*): Csaj-tó, 1979. 1. 21. 1 pld. (Dr. Bod P.)
- Szirti sas** (*Aquila chrysaetos*): Kőszeg, 1979. 5. 16. 1 ad. pld. a magasban körözve (Bechtold I.)
- Halászsas** (*Pandion haliaetus*): Mezőszilas, 1979. 3. 31. 1 pld. (Varga Zs.); Csaj-tó, 1979. 3. 18. 1 pld., 4. 4. 1 pld., 4. 8. 2 pld., 4. 22. 1 pld. (Dr. Bod P.); Alsóbaduri Szelkő-tó, 1979. 4. 7. 1 pld. (Plavec J.); Rétszilas, 1979. 3. 18. 2 pld. (Varga Zs.); 1979. 4. 15. 1 pld. (Varga Zs. és Zörényi J.); Szeged-Fehértó, 1979. 3. 25. 1 pld., 4. 9., 4. 10. és 4. 20-án 4-4 pld., 4. 30-án 1 pld. (Széll A.); Balmazújváros, Virágoskúti halastavak, 1979. 2. 25. 2 pld. (Dr. Sóvágó M.); Dorog, homokbányai tó felett, 1979. 5. 14. 1 pld. (Nagy L.)
- Fürj** (*Coturnix coturnix*): Szeged-Fehértó, 1979. 1. 7. 1 pld.

- halastavak menti szántóföldön (Széll A.)
- Daru** (*Grus grus*): Bükk hegység, „Nyilász”, 1979. 4. 12. 60 pld. észak felé repül (Kakszi K.); Tokaj-hegy, 1979. 4. 4. kb. 500 pld. átrepül (Mercsák L. és L-né)
- Haris** (*Crex crex*): Tokaj, 1979. 5. 6. 2 pld. (Mercsák J. L.); Budakeszi, 1979. 5. 9. 2 pld. szől, 5. 30-án 1 pld. szől (Dr. Ország M., Schmidt E.); Kunpeszéri rét, 1979. 6. 3. 1 pld. (Haraszthy L.)
- Kis póling** (*Numenius phaeopus*): Rétszilas, 1979. 4. 1. 1 pld. (Varga Zs.)
- Goda** (*Limosa limosa*): Szeged-Fehértó, 1979. 2. 15. 90 pld., 3. 11. 3000 pld. (Széll A.)
- Kis sirály** (*Larus minutus*): Rétszilas, 1979. 3. 18. 1 pld. (Varga Zs.)
- Heringsirály** (*Larus fuscus*): Fertő, Herlakni tó, 1979. 3. 14. 1 pld. (Kárpáti L.)
- Fehérszárnyú szerkő** (*Chlidonias leucopterus*): Csaj-tó, 1979. 4. 22. 100 pld. (Dr. Bod P.); Nyíregyháza–Kálmánháza között, 1979. 4. 30. 20-25 pld. (Virók E.); Diósjenői-tó, 1979. 5. 2. 1 pld. (Varga Zs.)
- Lócsér** (*Hydroprogne caspia*): Csaj-tó, 1979. 4. 3. 6 pld. (Molnár L.); 1979. 4. 4. 10 pld., 4. 8. 19 pld., 4. 16. 7 pld. (Dr. Bod P.); Ecsegfalva, 1979. 4. 24. 1 pld. csa B.); Szeged-Fehértó, 1979. 4. 12. 2 pld., 4. 20. (Dr. Sterbetz I.); Szeremle, 1979. 4. 29. 1 pld. (Kalo-1 pld. (Széll A.)
- Füleskuvik** (*Otus scops*): Pomáz, Szirák, öreg hársfák, 1979. 5. 8. 1 pár, 5. 17. 1 szől; Nógrádkövesd, öreg hársfán 1979. 5. 15. 1 pld. szől, Acsa, vadgesztenyesor, 1979. 5. 29. 2 pld. szől (Varga Zs.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): Vác és Sződliget között 1978-ban 3, Pócsmegyer közelében 2 pár költött (Dénes J.)
- Szürke küllő** (*Picus canus*): Tököl, 1979. 2. 2. 1 pld. (Hajtó L.); Leányfalu, 1979. 2. 12. 1 pld. (Soós B.)
- Kis fakopáncs** (*Dendrocopos minor*): Leányfalu, 1979. 2. 12. 1 pld. (Soós B.)
- Közép fakopáncs** (*Dendrocopos medius*): Lábatlan, Nagypisznice, 1979. 2. 3. 2 pld. (Dr. Kasza F.)
- Fenyőszajkó** (*Nucifraga caryocatactes*): Soproni-hegyvidék, Köves-árok, 1979. 2. 9. 1 pld (Garamszegi L.); Kunmadaras, 1979. 3. 2. 1 pld. (Kiss I.)
- Fenyvescinege** (*Parus ater*): Budaörs, 1979. 5. 13. a pár a sziklaüregben a fiókáit eteti (Varga Zs.)

- Búbos cinege** (*Parus cristatus*): Csákánydoroszló, 1979. 1. 14. 1 pld. (Csaba J.)
- Léprigó** (*Turdus viscivorus*): Szirák, 1979. 5. 7. 1 pár akácok melletti legelőn (Varga Zs.); Bükk hegys., Garadnavölgy, 1979. 4. 11. 2 pld. (Horváth R.); Pápa, 1979. 3. 10. 1 pld. lakóház tv-antennáján (Erdélyi Gy.)
- Szölörigó** (*Turdus iliacus*): Szentlélek (Bükk), 1979. 3. 15. 8 pld. (Barta Z. és Horváth R.); Sió-torkolat, 1979. 2. 25. 5-6 pld. (Farkas S.)
- Örvös rigó** (*Turdus torquatus*): Tokaj-hegy, 1979. 3. 31. 1 tojó (Mercsák J. L.); Lickóvadamos, 1979. 4. 2. 1 hím (Darázsi Zs.); Szigetszentmiklós, Laki-hegy, 1979. 3. 26. 1 pld. (Szabó S.); Pilisszentlászló, 1979. 3. 21. 1 pld. (Szirmai J.); Pély, 1979. 3. 30. 1 pld. (Dr. Ocsai A.); Kunadacs, 1979. 3. 16. 1 tojó (Kiss I.)
- Balkáni hantmadár** (*Oenanthe pleschanka*): Tokaj-hegy, 1979. 4. 4. 1 pld. (Mercsák L. és L.-né)
- Nagy fülemüle** (*Luscinia luscinia*): Sárísáp, 1979. 5. 27. 1 pld. gyűrűzve (Lenner J.)
- Barátka** (*Sylvia atricapilla*): Sárísáp, 1979. 3. 18. 1 hím, 1979. 3. 24. 2 hím pld. víznél (Lenner J.)
- Tüzesfejű királyka** (*Regulus ignicapillus*): Bükk hegység, Hór-völgy, 1979. 4. 9. 1 pld. (Barta Z. és Horváth R.)
- Rozsdástorkú pityer** (*Anthus cervinus*): Tarcali rét, 1979. 4. 22. 2 pld. (Mercsák J. L.); Szeged-Fehértó, 1979. 4. 30. 2 pld., 5. 6. 10 pld. (Széll A.)
- Sárga billegető** (*Motacilla flava*): Felsősima, 1979. 5. 5. kb. 40 pld. (Petrilla A.)
- Kucsmás billegető** (*Motacilla alba feldeggii*): Igari tó környéke, 1979. 4. 16. 1 hím (Varga Zs.); Szeged-Fehértó, 1979. 4. 30. 1 hím, 5. 28. 1 pld. (a tojó csőrében rovarral) (Széll A.)
- Csonttollú** (*Bombycilla garrulus*): Bp., Szabadsághegy, 1979. 1. 19. 12-14 pld., 1. 22. 6 pld. (Szócs J.); Vác, 1979. 3. 23. 70 pld., 1979. 4. 11. 80 pld. (Varga Zs.); Bp. Vérmező, 1979. 2. 16. 5-6 pld. (Sámuel N.); Szentlélek (Bükk), 1979. 4. 10. kb. 100 pld. (Asztalos E.); Pusztaszer, 1979. 1. 28. 14 pld. (Tasi J.); Esztergom, 1979. 1. 14. 1 pld. (Cserhádi P., Hráskó G., Magyar G., Waliczky Z.); 1979. 2. 6. 100-150 pld. (Kertész K.); Gyöngyös, 1979. 1. 23. 25 pld. (Barbácsy Z.); Hejce, 1979. 4. 19. 20-30 pld. (Dr. Aradhi J. és Liptai I.); Tornyospálca, 1979. 2. 18. 1 pld. (Agárdy S.); Gödöllő,

1979. 1. 26. 70 pld. (Zágon A.); Pilisborosjenő, Ke-
velnyergyi turistaház, 1979. 3. 19. 32 pld. (Harangi I.);
Szigetszentmiklós, 1979. 1. 7. 11 pld. (Szabó S.); Bp.
Budakeszi u., 1979. 3. 16. kb. 100 pld. (Kállay Gy.);
Körmend, 1979. 2. 25. 35-40 pld. (Molnár A.); Sajó-
szentpéter, 1979. 1. 3. 15 pld. (Kakszi K.); Sajószent-
péter és Alacska között, 1979. 1. 12. 6 pld., 1. 25.
22 pld. (Kakszi K.); Tahi, 1979. 1. 15. 7 pld., Vác, 1979.
2. 8. kb. 100 pld. (Urbán S.); Sopron, 1979. 2. 15-
3. 13. 50 pld. (Traser Gy. és dr. Varga F.)

Pásztormadár (*Pastor roseus*): Gyöngyös, Sár-hegy, 1979.
5. 27. 8 + 15 pld. (Szalai F.); Bácsszentgyörgy, 1979.
5. 30. 5 pld. (eperfán táplálkoztak, később 14-16 pld.
átrepül) (Dombay E.), 5. 31. 1 pld. (Knipf R.)

Csicsörke (*Serinus serinus*): Sárísáp, 1979. 1. 10. 15 pld.
1979. 1. 24. kb. 30 pld. (Lenner J.)

Keresztcsőré (*Loxia curvirostra*): Bükk hegység, Mogyorós-
sár, 1979. 3. 15., 15 pld. (Barta Z. és Horváth R.);
Badacsony, 1979. 6. 11. 11 pld. átrepül (Schmidt E.)

Kerti sármány (*Emberiza hortulana*): Szódliget, 1979. 3. 18.
1 pld. (Bányavári P.); Gyöngyös, Sár-hegy, 1979. 5. 6.
3 éneklő hím; 5. 28. 4 hím revierjét sikerült megállá-
pítani (Szalai F.)

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): Visegrád, 1979. 3. 6. 2 pld.
(Dr. Simig L.); Bükk hegys., Bélapátfalva, 1979. 4. 7.
1 hím (Asztalos E.); Bükk hegys., Garadnai kőbánya,
1979. 4. 11. 2 pld. (hím és tojó) (Horváth I. és R.);
Pomáz, 1979. 3. 10-26. között 2 hímét és 1 tojót na-
ponta megfigyeltem (Váradi F.)

Hósármány (*Plectrophaenax nivalis*): Szigetszentmiklós,
1979. 2. 9. 25-30 pld. (Hajtó L.)

SZÉTSZÓRÓDOTT GYURGYALAGTELEP

Sokak előtt ismert volt a pákozdi gyurgyalagtelep, amely
„virágzása” idején (a 60-as évek legelején) megközelítette
a 45-50 fészkelő párt. Ezért az akkori OTvH ezt a „sárga-
földes” völgykatlant védetté nyilvánította. A védettséget jel-
ző táblák azonban inkább fölkeltek a kószálók figyelmét
is, mintsem tisztas távolban tartották volna őket. A filmezők
és fotósok valóságos áradata indult ide, s ha netán nem
tudták volna az utat, a táblák pontosan eligazították őket.
A turistatérképek is jelezték a telep helyét.

A sok zaklatás következtében és talán azért is, mert a füg-
gőleges sárgaföld-falak erodálódtak, „előregedtek”, (a

gyurgyalag előszeretettel telepszik meg a legfrissebb emberi tevékenység által kialakult meredek falakban), a populáció szétszóródott. Töredék telepeket lehet találni a Kisfalud-Csala „pusztá”-kat összekötő földút közelében, erózió vájta, vagy útépitéshez talajelhordás következtében létrejött kis völgykatlanokban. A cigarettacsutkák, eldobott fotós-filmes csomagolópapírok már itt is jelzik az „idegenforgalmat”.

Érdekes, hogy itt is, mint a volt „nagy” telepen, a gyurgyalagok elmaradhatatlan kísérői a mezei verebek, melyek mintegy élősködnek rajtuk. Megvárják, amíg az etető madár kijön a lyukból. Utána rögtön bemennek és a fiókák eleségét megdézsmálják, amit az is mutat, hogy kijövetkor csőrüket a lyuk széleihez dörzsölgetik.

Radetzky Jenő

SÁRGARIGÓ (*Oriolus oriolus*) FÉSZKÉPÍTÉSÉNEK VIZSGÁLATA

1978. Tokaj-hegyen 15 sárgarigófészket vizsgáltam meg. A hegyről egy hosszú völgy húzódik a Tarcál irányába, melynek közepén egy vízmosás (helyi elnevezése Veréb-árok) helyezkedik el. Az árok két oldalát először erdő, majd gyümölcsösök övezik. Közöttük sűrű, iszalagos részek húzódnak. Ezen a területen 3 km-es szakaszon a 15 sárgarigófészkek elhelyezés szerinti megoszlása a következő volt: 11 fészék diófán, 2 fészék körtefán, 2 pedig rezgőnyárfán. A fészkek 3-5 méter magasan helyezkedtek el. A diófákon és a rezgőnyárfákon 5 méter közelében, a sűrűbb körtefákon 3 méter közelében. Megvizsgálva a fészkek építőanyagát, azt találtam, hogy mind a 15 fészék váza műanyag-raffiából készült, kiegészítve a hagyományos növényi anyagrészekkel. A völgy mindkét oldalán szőlők húzódnak és a madarak az ott költéshez használt műanyagfonalat onnét hordták a fészkekhez. E fonalak fehér és színes kivitelben is készülnek, a sárgarigók azonban csak fehér szálakat vittek a fészkekhez.

Megállapításaim:

1. Ahol a fák ágai sűrűbbek, ott a fészkek alacsonyabbra kerültek.
2. A sima kérgű fák ágvilláira könnyebb a „fészekszövés”.
3. A fehér fonal színe közelebb áll a természetes fészanyagokéhoz, ezért használták csak ezt az anyagot.
4. Szilárdsága, tartóssága felülmúlja a hagyományos anyagokét.

5. Kevesebb munkát igényel a fészeképítés (hosszabb szá-
laktól kevesebb szükséges).
6. Más madarak, így a fekete- és énekesrigó fészkeiben is
találtam ebből az „építőanyagból”.

Fontosnak tartanám, hogy az ország más területein is vé-
geznének hasonló vizsgálatokat, így teljesebb képet kap-
nánk a madarak fészkelési szokásairól.

Mercsák József László

A MAGYAR MADÁRNEVEKRŐL

A Madártani Tájékoztató lapjait óhajtom felhasználni, hogy
pár sorban felkeltsem az érdeklődést a magyar madárnevek
iránt. Nagyon sok esetben a madárnevek a magyar hon-
foglalást megelőző korba vezetnek vissza, máskor a magyar
nép kitűnő természet-megfigyelő készségéről tanúskodnak.
A természetes tájban élő madarak igen gyakran olyan jel-
lemzőek a területre, hogy földrajzi nevekben (helynevekben,
dűlőnevekben) is előfordulnak.

Másrészt – sajnálatosan – a régi magyar madárnevek tel-
jes értékű felkutatása sem történt meg, egyes esetekben
ismeretlen, megfejtethetlen nevek bukkannak fel. Ehhez ké-
rem olvasóink segítségét, hátha lappangó népi madárne-
vek útján nyomra jutunk. Minden adatra szükségünk van,
hiszen, mint az alábbi példa is mutatja, évtizedek óta meg-
fejtethetetlenül, alig ismerten porosodnak régi okmánytá-
rakban.

KIKOCSÉN (madár, a név a régi magyar helyesírások nyo-
mán így olvasható, így ejthették ki). Takács Sándor neves
magyar történész, aki sok régi magyar levelet tett közzé
levéltárakból, gyűjtötte a következőket:

A zayuróci levéltár magyar leveleiből idézi (sajnos, évszám
nélkül): „Tudom – írja Péter bátyjának –, hogy kegyelmed
neheztel reám az karolyért, de ha kegyelmed ide adta volna
az kyköchen ölywet, én oda adtam volna kegyel-
mednek az karolyt érette”.

Látjuk, valami vadászmadár-cseréről szól a levél, karoly =
karvaly, de hogy mi az a **kiköcsén** kifejezés, azt nem tudjuk.
1569. IX. 9. Pozsony. Nádasdy Tamás levelezésében olvas-
suk: „te kegyelmed felküldje az kiköcsén madarat”.

1579. IX. 22. Körmendi levéltár magyar leveleiből: „Az
egyik – írja – **kiköchen**, feletté szép madar, chiak hogy
nem igen nagy”.

Ki ismeri, ki hallotta a **kiköcsén** (madár) nevet, kife-
jezést, és mit jelenthetett? Minden összehasonlító gondolat

valamely népi madárnévvel, kifejezéssel, érdekes lehet. Kérjük olvasóink válaszát!

GÖDÉNYTOJÁS (helynév). A magyar madárvilág tagjainak elterjedésére a helynevek összegyűjtése is rávilágít. Székesfehérvár város levéltárából 1768-ból idézik a következőket: „miulta t. i. Fejérvárott a nép jobban-jobban szaporodott, a Tanács rétyén innénd valaméntire bé tsusztak, és a **Gödén to j á s** Napkelet-felől való részét Kaszálónak törték, melynekis környülötte tsak ez előtt 10 esztendőkkel is olly vak, sűrű és vastag nádas volt, hogy annak feléje Fejérvári ember nem is mehetett.”

Ez az adat azért roppant érdekes, mert arra vall, hogy 1768-at megelőzően a gödény (pelikán) a város körüli nádasokban oly bőven fészkelhetett, hogy a nádas egy részét – amelyet később kaszálónak alakítottak át – **Gödénytojás**-nak hívták, feltehetően azért, mert a gödénytojás-gyűjtők (akkor még népi élelmezési cikk) járták. Kérdésünk az, ismeretes-e ma ez a helynév Székesfehérvár határában, van-e egyáltalán adatunk arról, hogy e vidéken a gödény (pelikán) fészkel?

Az adatokat kérem címemre megküldeni: Pécs, Petőfi út 58. l. 7623.

Reuter Camillo

A HAZI ROZSDAFARKÚ ALKALMAZKODÓKÉPESSÉGÉRŐL

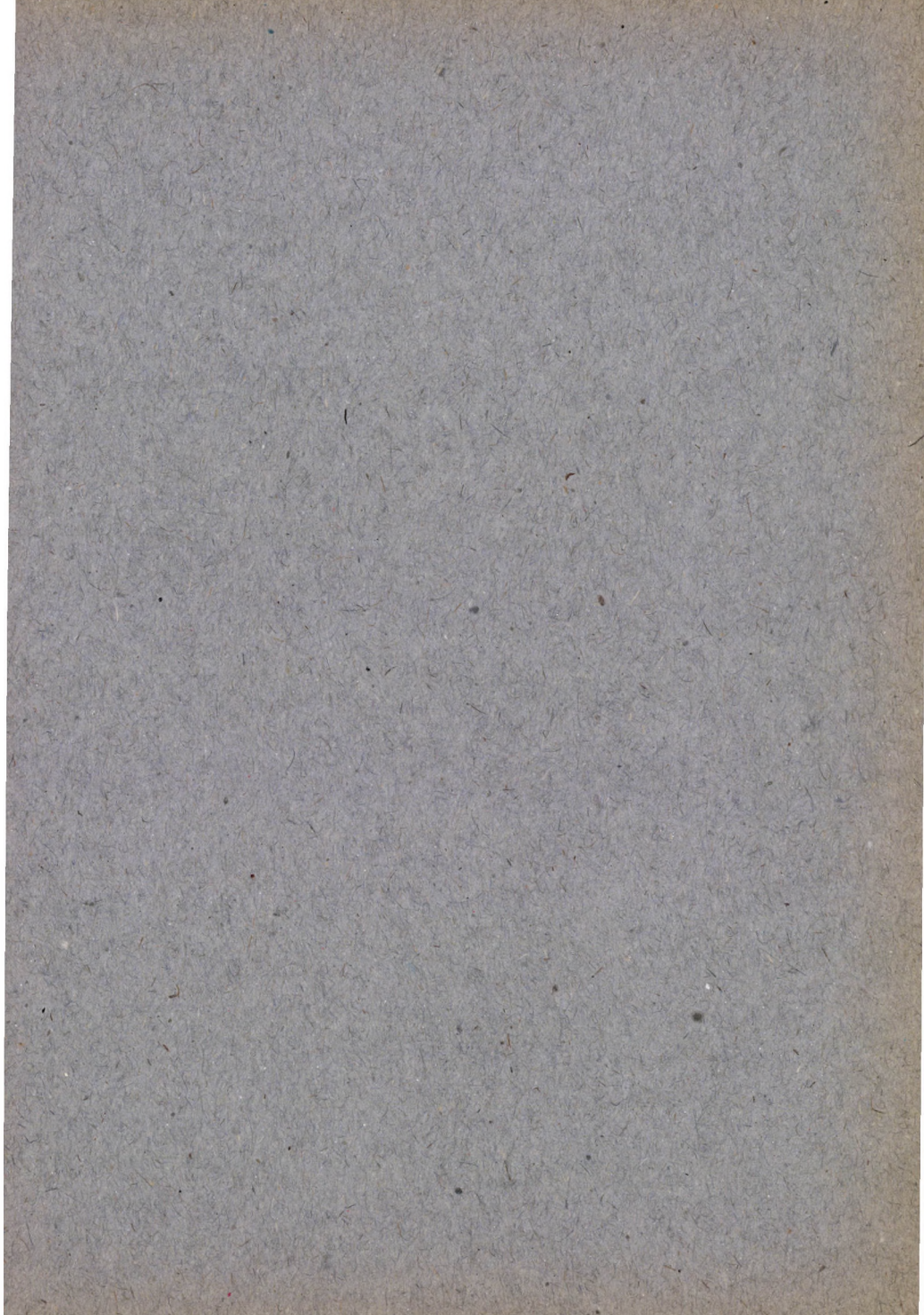
A Tiszai Erőmű Vállalat nemrég felépült egységében a szabadtéri kazánokon kb. 10 pár házi rozsdafarkú fészkel. Biztonságban érzik magukat a zajos környezetben.

A ragadozómadarakat távol tartja a környékből a zaj s az emberi fül sem hallja meg a fiókák táplálékot követelő hangját. A madarak, kihasználva a neonvilágítást, éjjel-nappal vadásznak. Terített asztal számukra a fényre odaszálló éjjeli rovarok serege.

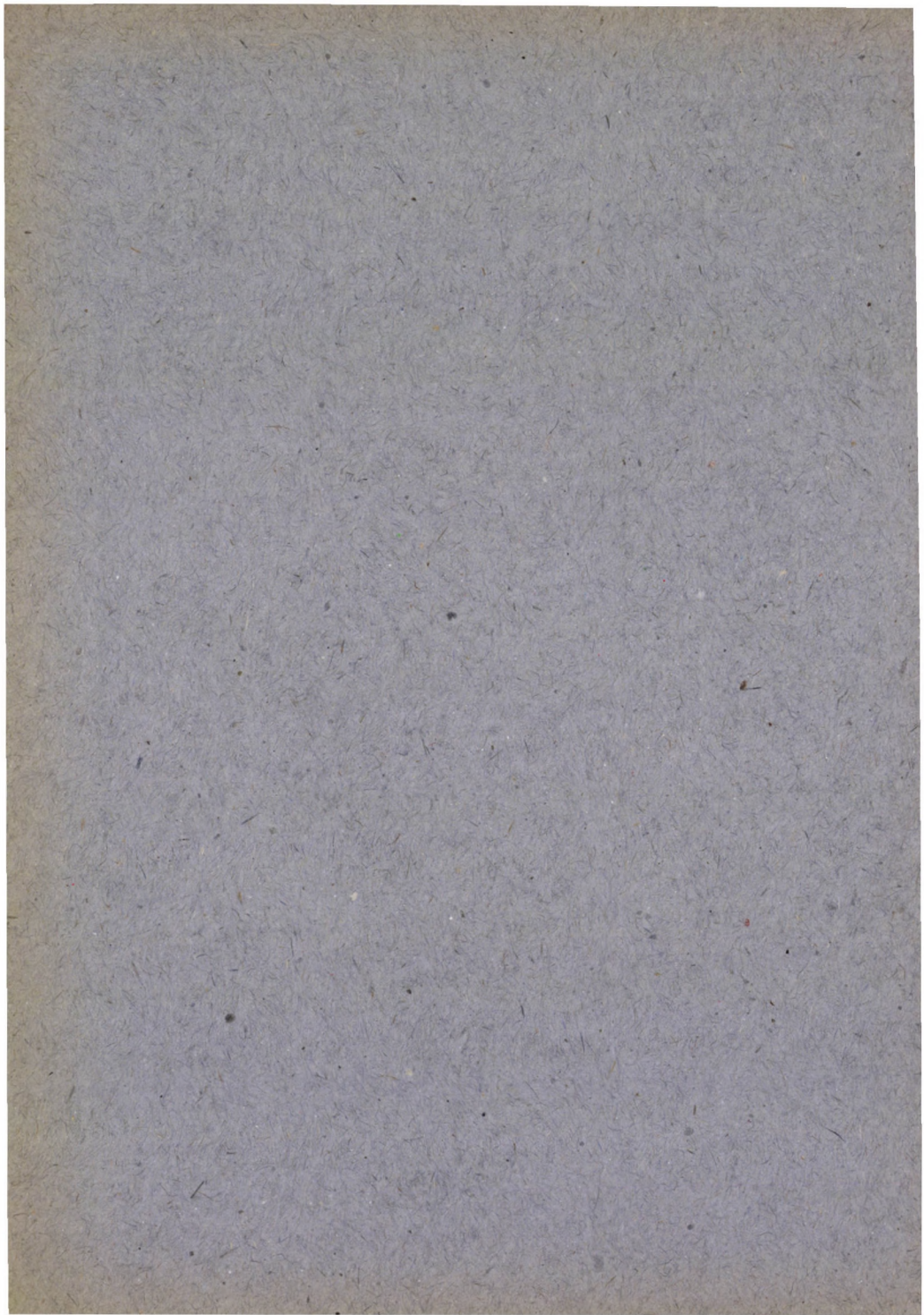
A fiókák szárnyrakelése után megtalált fészek meglepetést jelentett, habár ebben a környezetben érthető, hogy építőanyagául üvegyapotot használtak a madarak. Ez, az iparban hőszigetelésre használt anyag tökéletes védelmet nyújtott a fiókáknak. A kazánok hőkisugárzásának köszönhető, hogy egy-két idősebb példány a telet is itt tölti. Ezek a meleg helyeken mozgolódó rovarokkal, azok petéivel, bábjaival táplálkoznak.

Balogh Gyula

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1979. JÚLIUS–SZEPTEMBER

KIZAROLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

79-2973 Esztergomi nyomda – 2000 pld.

Felelős kiadó: Kállay György

'79

A GYURGYALAG ÉVE

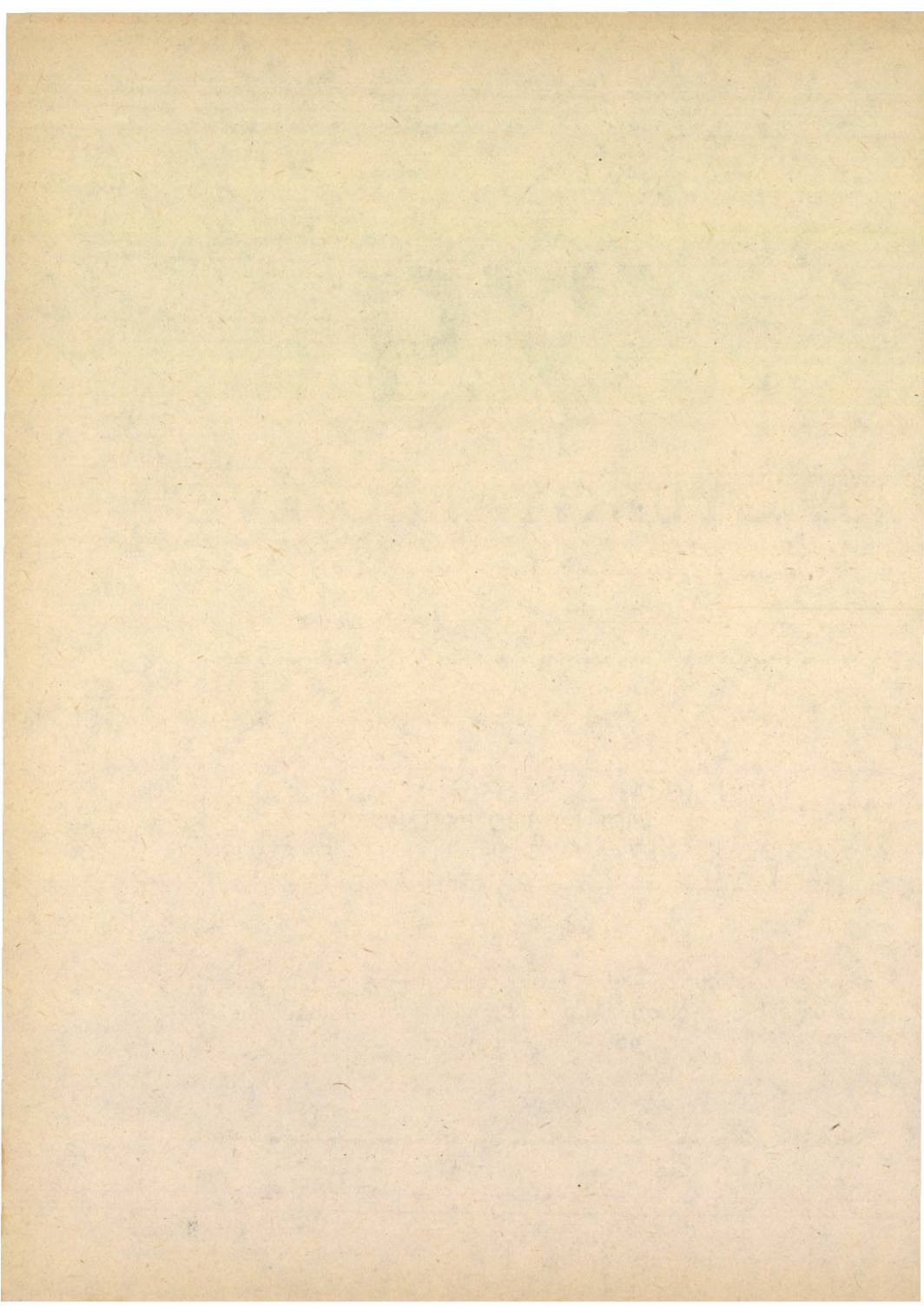

IRJON, AGITALJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE A FÉSZKELŐTELEPEKET ÉS AZT IS,
HA VALAHOL VESZÉLYEZTETETT A KÖLTÉSÜK!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gyurgyalag védelméért, máris felbecsülhetet-
len segítséget kapott a magyar állomány!

EMLÉKEK

Amikor pontosan 30 évvel ezelőtt kicsit félve, bátortalanul először írtam a messzi Budapesten székelő Madártani Intézetnek, az ismeretlen kis diákiúnak dr. Keve András válaszolt. Ő fogadott és kalauzolt akkor is, amikor először léptem át az akkor még a Vajdahunyad-várban elhelyezett Intézet küszöbét. Most már tudom, hogy az a jó másfél óra, amit a gyűjtemény bemutatásával, kérdéseim megválaszolásával rám pazarolt, aznapra kitűzött tudományos munkáját rövidítette meg. De a belőle áradó megértés és segítőkészség akkoriban kimondhatatlanul jólesett. Segített, tanácsokat adott, pedig nem tudhatta, lát-e még egyszer, lesz-e fogantja annak, amit elmondott.

Később, évek múlva, amikor már együtt dolgoztunk az akkori Garas utcai épületben, minden nap ugyanezt láttam tőle. Az alkalmi érdeklődőkkel, akár személyesen, akár telefonon keresték fel az intézetet, végtelen türelemmel foglalkozott és elsősorban ennek köszönhető, hogy az intézet körül széleskörű munkatársi, baráti kör alakult ki. Ugyanígy neki köszönhette az intézet a legszélesebb nemzetközi elismerést is. Ha külföldön a magyar madártan szóba került, a Keve név volt az, amelyet mindenki ismert és nagy tisztelettel emlegetett. Volt ugyan, aki Kévé-t mondott, egy máltai ornitológus Kivi-nek keresztelte el, de mindenki egyformán beszélt róla, tisztelettel, megbecsüléssel és szeretettel. Szoros baráti kapcsolatok fűzték és fűzik ma is a világ minden táján élő ornitológusokhoz.

Amikor az intézethez kerültem, könyvszekrényekkel megrakott szobája sarkába hívott, ahol kékesszürke cigarettafüstbe burkolózott íróasztala állt, és ahonnan reggeltől késő délutánig öreg írógépe kopogását lehetett hallani. Mintha csak ma mondaná, pedig azóta másfél évtized telt el: munkád során emberekkel leszel kapcsolatban és ha ezt a magyar madártan számára hasznosítani akarod, úgy minden kérdésre, minden levélre nyomban válaszolnod kell! Függetlenül attól, hogy diákiú vagy egy madáretető néni fordul hozzád. Intézeti munkám során biztosan sokat hibáztam, de ezt az egyet, amit Bandi bátyám akkoriban olyan fontosnak ítélte, mindig megtartottam. És ha ma, mint korábban annyiszor, tanácsért fordulok hozzá az Állattárban, a válasz tőle is a régi megszokott pontossággal érkezik mindig. Szívből kívánom, legyen így még nagyon sokáig.

Schmidt Egon

NYILT LEVÉL DR. KEVE ANDRASHOZ

Kedves Bandi Bátyám!

Engedd meg, hogy e helyen szeretettel üdvözöljelek 70. születésnapod alkalmából. Egyúttal egy egész ornitológus-generáció üdvözlését tolmácsolom Feléd, mely a Te védőszárnyaid alatt nevelkedett, a Te vezetésed alatt tanulta meg, mi a jelentősége a tudományosan megalapozott madártani kutatásoknak, a modern szellemben kialakított madárvédelmi tevékenységnek.

Tőled tanultuk meg, hogy a madártan ma sem elavult tudomány és azt, hogy nemcsak a természetjárók szépérzékét hivatott kielégíteni a színes madárvilág megfigyelése és a madárdalos erdő élvezete, hanem a szakterület számos ágának perspektívái ma is sokat ígérőek, tartalékai kimeríthetetlenek a biológia többi tudományágához hasonlóan. Tőled tanultuk meg, hogy a terepi madármegfigyeléseknél mindig jegyzőkönyvvel a kezünkben járjunk, minden észlelést feljegyezzünk a helyszínen, ne bízzuk adatainkat a későbbi visszaemlékezés bizonytalanságára. A legfontosabb, amit annyszor a lelkünkre kötöttél, hogy az ornitológia nemzetköziségét hangsúlyoztad, hogy tekintsünk mindig országhatárainkon kívülre is.

Az elmúlt években olyan szépen megerősödött és bel- és külföldön egyaránt nagyra értékelt Magyar Madártani Egyesület kibontakozásának minden lépésénél ott voltál, mindig Hozzád fordultunk tanácsért, szakmai segítségért, emberi jó szóért.

Ezt a segítséget hosszú éveken át még igényeljük Tőled, kívánjuk, hogy az eddigihez hasonló frissességgel, derűvel, hozzáértéssel, rendkívül kiterjedt belföldi és külföldi szakmai kapcsolataiddal segítsd Egyesületünk további munkáját, azt, hogy a szakmai és madárvédelmi munkában mindig „naprakész” állapotban maradhassunk.

Dr. Jánossy Dénes

KÖZOMBOSSÉG

Íróasztalomnál ülök és azt a vékonyka dossziét nézegetem, aminek a címoldalán nagy betűkkel ez áll: Madártani Tájékoztató. Ebbe a dossziéba gyűjtöm össze az anyagot, amelyből azután a Tájékoztató egy-egy száma készül. He-lyesebben gyűjteném, mert a sokszori kérés, felszólítás eredményeképpen sem érkezik elegendő írásos anyag ahhoz, hogy Egyesületünk „folyóiratát” egészségesen üzemeltetni lehessen.

Bejáratos vagyok jó néhány lap szerkesztőségébe és ismerem az ott folyó munkát. Tudom, hogy jól csakis úgy lehet dolgozni, ha elegendő anyag áll a szerkesztő rendelkezésére. Ha válogathat a cikkek között, osztályozhatja őket időszerejük, szakmai érdekességük szerint. Az a jó, és a gyakorlatban rendszerint úgy is van, hogy a kéznél lévő anyagból szükség esetén akár három, vagy esetleg még több lapszámot is össze lehetne állítani. Ezzel szemben a mi Tájékoztatónkhoz úgy kell „összevadászni” az anyagot, kérni, könyörögni az írásokért, és legfeljebb az utolsó pillanatra alakul úgy a helyzet, hogy összejöjjen annyi cikk, amivel már érdemes a nyomdába menni. Szomorú, vagy ha úgy tetszik, áldatlan helyzet! Egyesületünk kereken háromezer tagját a madarak szeretete tartja össze, a madarak iránti érdeklődés volt az, ami idehozta őket Szatmártól Zaláig és Soprontól a délkeleti végekig. Háromezer madarász, madarak iránt érdeklődő ember, aki odúkat helyez ki és kezel, szombaton vagy vasárnaponként kirándulás közben figyeli a madarakat, számlálásokon vesz részt, tehát a legszorosabb kapcsolatban van a madarakkal, a madártannal. Talán még naplót is vezet tagjaink egy része, a magam részéről legalábbis nagyon remélem, néhány lelkes és állandó szerzőnket leszámítva, és ennek ellenére, még így sem akad senki, aki megírná a többiek részére megfigyeléseit, élményeit! Pedig mennyi, mennyi megfigyelni való van a madarakon az ablakban gyülekező téli vendégektől kezdve, a fészeképítésen és fiókanevelésen át egészen az őszi elvonulásig. Idén a „gyurgyalag éve” van, gólyaszámlálás folyik, mint ezt, gondolom, valamennyien tudjuk. De nem kaptam egyetlen olyan írást sem, amelyik a gyurgyalaggal, egy-egy telep életével, védelmük lehetőségeivel foglalkozna, de ugyanakkor nem vette senki a fáradságot, hogy beszámoljon

saját megfigyelései és naplójegyzetei alapján a faluban fészkelő gólyapár életéről.

Annak idején, amikor a Madártani Tájékoztató útjára indult, nagy volt a lelkesedés, sok ígéret, fogadkozás hangzott el, de a szó csak szó maradt és csak a legritkább esetben változott írásos anyaggá, azzá, amire Tájékoztatóknak a legnagyobb szüksége van. Ha kint járok az erdőben, a vizek partján, minden alkalommal új élményekkel gazdagszom, és ezzel bizonyára nem vagyok egyedül. De azzal, hogy élményeimet papírra is vessem, sajnos igen. Ne vegye senki nagyképűségnek, ha azt mondom, mert így igaz, hogy egymagam játszva megtölthetném az évi négy számot anyaggal, de ez természetesen nem lehet, és nem is a célom. Egy-egy számunk anyaga 35-40 gépelt oldal, ez évi kb. 160 oldalt jelent. És vagyunk hozzá háromezren! Nem egészen két sor jutna fejenként, ha így meg lehetne oldani a dolgot! De sajnos nem lehet.

Sokat gondolkoztam azon, mi is lehet az oka annak, hogy tagjaink, neves ornitológusok éppen úgy, mint érdeklődő diákok, nyugdíjasok ennyire irtóznak az írástól. A végén mindig egy nagyon csúnya szóhoz lyukadtam ki: közömböség. Olyan sok igazán lelkes madarászunk van, és mégis ennyire közömbösek, amikor Egyesületünk Tájékoztatójáról lenne szó? Furcsa kettősség, de egyelőre sajnos így igaz. A magam részéről nagyon remélem, hogy múlt, heveny betegségről van szó csupán, amely 1980-ra nyomtalanul eltűnik majd.

Schmidt Egon

TERMÉSZETVÉDELMI TÁBOR AZ IPOLYSZOGI ÉGERLÁPON

Ötödik alkalommal táboroztunk 1979. július 4–15. között az Égerlápon a terület fenntartásához illetve rekonstrukciójához szükséges munkák elvégzéséért. A korábban lecsapolt, majd természetvédelem alá helyezett területen az eredeti vízszint visszanyerése, a lápi életközösség fennmaradásához nélkülözhetetlen vízszint biztosítása a legfőbb feladatunk. Most sikerült az 1975 nyarán megkezdett gátépítési munkákat befejezni. Előző táborozásaink eredményei „kézzel foghatóak”: a már teljesen kiszáradt medrekben ismét vízyútkok, cigányrécék úszkálnak, s az útszéli bogáncs, ló-sóska helyén újból a békatutaj és a vízi hídőr virít.

Mint minden évben, most is felállítottuk hálóinkat, hogy összehasonlító vizsgálatokkal kísérjük figyelemmel a lóp madárvilágának változásait. Az azonos helyen és ideig kifejlesztett azonos hálófelület segítségével kézre kerülő madarak mennyiségi és faji megoszlása képet ad a vízviszonyok javulásának a madárvilágra gyakorolt kedvező hatásairól, vagy az esetleges beavatkozás (pl. odútelepítés) szükségességéről. Meglepve tapasztaltuk, hogy a korábbi évek eredményéhez viszonyítva alig negyedrésnyi madár akadt hálóinkba annak ellenére, hogy a vízviszonyok jobbakk. Nemcsak a nádi énekesek, az erdeiek is lényegesen kisebb számban mozogtak. A tábor résztvevőivel egész napos terület-bejárást végeztünk a közeli vadásztársaság területén, a társaság hivatásos vadászával. Ugyanis 10 pár héját és 30 pár egerészölyvet jelentettek (országos rm. felmérés a MAVOSZ –MME együttműködés keretében), a vadászterület harmadrészenek bejárása során összesen 3 lakott fészket tudott mutatni a vt. képviselője. Megnéztük a társaság fácánnevelő telepét is. A bejárás során értékes adatokat gyűjtöttünk a faunisztikai ponttérkép számára.

Több ízben látogattunk el a közeli dejtári természetvédelmi területre is, mely légvonalban alig 10 km-re esik az Égerlőptől, s azzal szoros ökológiai összefüggésben van: a vízimadarak kedvelt táplálkozó- és tartózkodó helye, illetve zavarás esetén menekülnek biztonságos költőhelyükre, járhatatlan láperdőkbe. A botanikai értékei miatt védetté nyilvánított terület csak kis része a mintegy 3-400 hektárnyi homokpusztának, melyet erdősítéssel kíséreltek meg hasznosítani, sikertelenül. Megkapó szépségű táj a kisebb árvalányhajas, galagonyás dombokkal, elszórt apró morotvákcal, az lpoly kiflialakú, tiszta vizű holtágaival, melyekben nagy tömegekben nő a sárga tavirózsa, a nyílfü. Madártani vonatkozásai rögtön felkeltették érdeklődésünket és elhatároztuk, hogy a jövő nyáron itt táborozunk, feltárjuk a terület madárvilágát, tanulmányozzuk a védelem kiterjesztésének és hatékonyabbá tételének lehetőségeit. Rövid idő alatt 53 madárfajt számoltunk össze, közöttük kékes rétihéját (öreg hím), hamvas rétihéját, kucsmás sárgabillegetőt, feketenyakú vöcsköt (fiatal). Találtunk kanalasréce-fiókákat és kisörgébcics-családot, ez utóbbiak Nógrád megyében szinte már eltűntek. Távolabbról láttunk egy fakó színű ölyvet, mely pusztai ölyv is lehetett.

Sajnos, az ott élő emberek nem becsülik ezt a ritka értéket.

Elszomorító látvány a természetvédelmi tábla közelében, a védett terület határán létesített szeméttelep: hektárnyi területen teherautószámra öntik le a MÉK hulladékot; romlott burgonyát, törött uborkásüveget, szakadt fóliát. A romlott anyagok bűze, a maradandó üvegszilánk-hegyek és a szél-terítette fóliadarabok a feketekökörcsines lapályon mind veszélyeztetik a természetvédelem érdekeit, s azzal ellentétesek. A környezetszennyezés ügyében intézkedésünk nem maradt el, de kedvünket szegi, hogy a szeméttelakóhelyet kijelölő községi tanács csak annyit lát a „hasznosíthatatlan” tájból, hogy kitűnő lehetőség megszabadulni a hulladéktól. Az MME Egri Csoportjának szervezésében, 25 fő részvételével, Bálint Ferenc szolnoki tagtársunk vezetésével 10 napig működő tábor a gátépítési és madártani munkák mellett eredményes munkát végzett az ifjúság nevelésében is. Egyrészt a táborban több általános iskolás „első táborozó” volt, akik nemcsak a gyakoribb énekesmadarakat ismerhették meg kézből, hanem a jellemző növényekkel, vagy madárhangokkal is megismerkedhettek, másrészt a közeli úttörőtábor lakóit is meghívtuk táborunkba, figyelemfelkeltő előadást tartottunk és bemutattuk a madárvédelmi-madártani munka módszereit.

Táborunkon részt vett dr. Stollman András, a Csehszlovák Tudományos Akadémia munkatársa, aki behatóan tanulmányozta az Ipoly völgyének zoológiai kérdéseit. Így lehetőségünk nyílik a csehszlovák kollégákkal való együttműködésre.

Csapó Miklós

MADARMEGFIGYELÉSEK VILLANY ÉS SUMONY KÖRNYÉKÉN

1979 július hó folyamán Baranya megye említett helyein tartózkodtam és madármegfigyeléseket végeztünk, valamint hangfelvételeket készítettünk dr. Topál György, Standovár Tibor és Pálfia Zsolt tagtársakkal együtt. Az ott készített feljegyzéseimből néhányat e helyen közlök.

A palkonyai halastavakon sok egyéb közt július 2. és 8. között 3-4 kárókatona, 7 nagykócsag, kb. 50 szürkegém és 20-25 bakcsó tartózkodott.

A sumonyi tavakon július 22-én 1 kárókatonát, 1 nagykócsagot, kb. 30 szürkegémet, 10 vörös gémet és néhány bakcsót figyeltünk meg.

Villány tágabb környékén sikerült egy alkalommal egy darázsölyv-párt megfigyelni, amint valószínűleg nemrégén kirepült fiókájukat vezették. Közben szárnyuk lepkeszerű csapkodásával érdekes légimutatványokat végeztek. A jelzett helytől kb. 6 km-nyire ezen kívül több alkalommal láttunk egy magányos darázsölyvet, melyről a kettő közötti távolság miatt feltételezzük, hogy az előbbiektől eltérő egyed volt. A munkahelyünk közelében lévő hatalmas lucernaföldön pocok-gradáció volt megfigyelhető. Ez odavonzotta az egerészölyveket, egy alkalommal 8 darabot is, néhány vércsét, és 6-8 darab szürkegemet, melyek a közeli halastóról látogattak oda. Estéről-estére fülesbaglyok és macskabaglyok látogatták a területet. Egy macskabagoly egyik erdőrészből a másikba menetrendszerű pontossággal, minden nap 19.50 és 20.00 óra között jelent meg.

A Pogányi-csatorna nádasaiban a nagyszámú nádírigó, nádi tücsökmadár, foltos és cserregő nádiposzáta éneke mellett még guvat hangját is lehetett hallani.

Különös figyelmet szenteltünk a gyurgyalagoknak. A Kisbudmér melletti mélyútban előző években fészkelő pár az idén ott nem jelentkezett. A villányi tradicionális kisebb fészkeletpopuláció szétzóródott a különböző kisebb löszfalakra, részben Villánykövesd környékére is. A szétszórtság ellenére egy alkalommal megfigyeltük, hogy a villányi szőlőhegyen (Somssich-hegy) egy csapatba verődtek és a villanydróton 12 példány ült sorba egyszerre. Vokányban Mufics Ferenc erdész tagtársunk szőlőjében a löszben alacsony fészkelő gyurgyalagok fiókáit a nyomok alapján megállapíthatóan a róka ásta ki és pusztította el.

Július 10-én estefelé kb. 100 példányból álló sarlósfecskecsapatot figyeltünk meg Villányban, amint dél felől jöve nagy sebességgel repültek észak felé.

Sajnálattal állapítottuk meg, hogy a sövénysármány, melynek fészkelését 1975-ben Villány területén sikerült bizonyítani (Aquila, 83. 1977), azóta a területen nem volt megfigyelhető. Végül érdekes megfigyelésünk volt, hogy a Villány környéki barátka-populációban jellegzetes ismétlődő hangok mutatkoznak az énekekben („dadogás”), melyek egy központtal indulva, attól távolodóan egyre kevésbé hallhatóak a különböző egyedeknél. A hangokat magnetofonszalagon rögzítettük.

Dr. Jánossy Dénes

MEGFIGYELÉSEK

A PUSZTASZERI TK-RŐL ÉS KÖRNYÉKÉRŐL (1979)

Feketenyakú vöcsök: 04. 02. – Büdösszék, 1 pld.; 04. 27. – Csaj-tó, 21 pld.

Búbos vöcsök: 04. 09. – Büdösszék, 24 pld.; 04. 19. – Csaj-tó, 140 pld.

Vörösnyakú vöcsök: 04. 03. – Csaj-tó, 1 pld.

Kis kormorán: Január–február hónapokban egy magányos pld. tartózkodott a Csaj-tavon. Ott főként a főcsatorna fölé hajló ágakon üldögélt. A tavak ebben az időszakban be voltak állva.

Nagy kócsag: Havi maximumok a Büdösszéken: II. – 2, III. – 4, IV. – 3, V. – 9, VI. – 20, VII. – 7 pld.

Bölömbika: 01. 09. – Büdösszék, 2 pld. A tavasz folyamán John Wilson és James Wolstencroft angol ornitológusok pontos felméréseket végeztek a pusztaszери bölömbika-állományról. Megfigyeléseik fő tárgya a faj hangadása (adott időben hányszor szól, ill. egy-egy hangadáskor hányszor ummog) volt. Ezenkívül vizsgálták a hangadó példányok térbeli megoszlását, a bitópot és így tovább.

Fehér gólya: Az első pusztaszери példány 03. 07-én. A zöm 03. 19–22. között érkezett. Nagyobb nyári gyülekezés ezideig (07. 25.) még nem volt.

Fekete gólya: 04. – Büdösszék, 1 pld.; 06. 03. – Tiszaártér, 3 pld.; 06. 10. – Tiszaártér, 2 pld.; 06. 16. – Tiszaártér, 13 pld.; 07. 18. – Tiszaártér, 12 + 5 pld.; 07. 21. – Tiszaártér, 1 pld.

Kanalasgém: Havi maximumok a Büdösszéken: IV. – 5 pld., V. – 9 pld., VI. – 80 pld., VII. – 240 pld.

Batla: 05. 07. – Büdösszék, 1 példány

Barnakánya: Áprilistól több ízben észleltük a TK tiszai területein párban is. Költése valószínű a terület két pontján.

Egerészölyv: 03. 03. Tiszaártér – 18 pld. (20 km-es szakaszon)

Rétisas: 1978-79. téli maximumok: Csaj-tó 8 pld., Sz.-Fehértó 8 pld., Büdösszék 5 pld., Tisza 3 pld. (TK É-i r.)

Kékvércse: A baksi Nagylegelő erdőfoltjaiban levő varjútelepeken 50-60 pár fészelt.

Daru: Büdösszék – 03. 16. 4 pld.; 04. 02. 1 pld.

Guvat: Baksi Nagylegelő – 02. 07., 1 pld.

Túzok: Baksi Nagylegelő – 06. 14., 1 tojó pld.

Bibic: Az első pusztaszeri példány 02. 12-én.

Parti lile: Büdösszék – 03. 20., 1 pld.

Kis póling: Büdösszék – 03. 19. 4-5 pld.; 03. 20. 6 pld.; 04. 02. 14 pld.; 04. 09. 3 pld.; 04. 10. 2 pld.; 04. 11. 8 pld.; 04. 26. 1 pld.; Tiszaártér – 05. 02. 2 pld. Pusztaszeren e faj a korábbi tavaszokon nagyobb számban vonult át.

Goda: Az első pusztaszeri példány 03. 09-én. A tavaszi maximum Pusztaszeren 180-200 pld. (03. 27.), 04. 01-én a gátéri Fehértávon 450-500-at láttunk. Ugyanitt 05. 01-én telepszerű sűrűségben 18 fészket találtuk, ami azonban csak töredéke az itt költő állománynak.

Kis goda: Csaj-tó – 05. 13. 1 nászruhás példány.

Szürke cankó: Tiszaártér – 04. 22. 1 + 2 + 4 pld.; 05. 02. 1 pld.; Büdösszék – 06. 01. 1 pld.; 07. 12. 12 pld. (együtt); Csaj-tó – 07. 19. 1 pld.

Erdei cankó: Dongér-csatorna – 02. 07. 1 pld.

Nagy sárszalonka: Gátéri Fehértó – 05. 01. 1 pld.

Kis sárszalonka: Büdösszék – 04. 23. 1 pld.

Sárszalonka: Baksi Nagylegelő – 02. 07. 1 pld.

Törpe partfutó: Büdösszék – 04. 18. 1 pld.; 04. 28. 2 pld.; 05. 13. 1 pld.; Gömöriszek – 05. 06. 3 pld.

Havasi partfutó: Gömöriszek – 05. 20. 7 pld.

Gólyatöcs: A Büdösszéken 1979-ben nem költött, s átvonulók is kis számban (1-3. pld.) jelentkeztek. Két pár fészelt a Gömöriszéken.

Gulipán: Költési adatok: Csaj-tó, 12-15 pár (sikertelen) Büdösszék 17 pár, Gömöriszek 15-18 pár, Gátéri Fehértó 10 pár.

Fattyúszerkő: Büdösszék – 04. 28. 3 pld.; 05. 07. 2 pld.; 05. 31. 2 pld.; Csaj-tó – 05. 18. 2 pld.; 05. 24. 3 pld.; 07. 12. 1 pld.; Dékány-tó – 07. 23. 2 pld.

Fehérszárnyú szerkő: Csaj-tó – 04. 18. 70 pld.; Büdösszék – 04. 28. 35-40 példány.

- Kék galamb:** Tiszaártér – 03. 03. 3 példány.
- Örvös galamb:** Ópusztaszeri erdő – 02. 14. 8-10 pár (az elsők)
- Réti fülesbagoly:** Büdösszék – 01. 19. 1 példány.
- Fekete harkály:** Dóc – 01. 23. 1 pld.; Pap-erdő (Kistelek) – 03. 07. 1 példány.
- Cigánycsaláncsúcs:** Dongér-torkolat – 03. 15. 1 hím pld.
- Házi rozsdafarkú:** Pusztaszer (belt.) – 03. 23. 1 hím pld.
- Rozsdástorkú pityer:** Büdösszék – 04. 27. 2 pld. (J. Wilson, J. Wolstencroft).
- Havasi pityer:** E fajból a januári maximum 35-40 pld., a februári 14-15 pld. volt a Büdösszéken.
- Északi sárgabillegető** (*Motacilla fl. thunbergi*): Büdösszék – 04. 01. 1 pld. (25-30 M. fl. fl. között); Csaj-tó – 04. 27. 3 pld. (50-55 M. fl. fl. között). Ezt az alfajt a Sz.-Fehértavon is megfigyelték.
- Kucsmás billegető** (*Motacilla (flava) feldeggii*): Csaj-tó – 04. 27. 1 pld. („paradoxa” alak); Büdösszék – 05. 02. 1 pld. („melanocephala” alak).
- Csonttollú:** Pusztaszer (belt.) – 01. 28. 14 pld.
- Nagy örgébics:** Az utolsó tavaszi példány 03. 22-én (Dongércsatorna).
- Téli kenderike:** Büdösszék – 01. 04. 55-60 pld.
- Fenti megfigyeléseket a MME 15. sz. HCS (Pusztaszer) tagjai végezték.

Molnár László

PARTIFECSCKE-FÉSZEKTELEPEK ALAKULÁSA VÁC KÖRNYÉKÉN 1974–1979.

Hat éven át kísértem figyelemmel a partifecskék telepeit Vác környékén. Eredményeimet az alábbi táblázatokon mutatom be:

Hajógyár melletti homokbánya:

1974.	10-15 pár
1975.	400-450 pár
1976.	150-200 pár (még tartott a költés, amikor egy részről elhordták a homokot, később teljesen megszűnt a homokfal)

A várostól keletre a sóderbánya:

1975. 400-450 pár
1976. 450-550 pár
1977. 100-150 pár (a függőleges falak egy része le-
omlott)
1978. 150-200 pár
1979. 150-200 pár

Víkendház-telkek:

1977. 350-400 pár (3 m magas, 7 m hosszú meredek
partfal)
1978. nincs
1979. 50 pár + 70 pár (két kisebb agyagfalban)

Gumigyár mellett:

1977. 50-70 pár (meredek sóderfalban, ami még azon
az őszön megszűnt)
1978. 50 pár (a sóderfaltól 4-500 m-re, kis homok-
falban)
1979. 10 pár (kis homokfalban)

Kálvária-domb:

1979. 15 pár

Dénes János

RAGADOZOMADÁR-MEGFIGYELÉSEK BÜKKSZÉKEN

1979. március 19-én a Bükkszék községtől keletre eredő Bükkszéki patak völgye, mintegy 8 órás ott tartózkodásom alatt, ragadozómadár-megfigyelésekben gazdag élményt nyújtott.

A Kővágó-tetői erdőkből egerészölyvek (*Buteo buteo*) szálltak fel, és köröztek a völgy felett. Legtöbb 8 darab volt, mely egyszerre repült. Zuhanásokkal, összefogódzásokkal tarkított órás nászrepülés után szálltak vissza az erdőbe. Hangos kiáltásaik azonban továbbra is jelezték ottlétüket. Ez a jelenet a nap folyamán többször is megismétlődött. 12 óra körül érdekes jelenetnek lehettem szemtanúja. Tőlem 150 méterre, földön álló, kiabáló egerészölyv tojóra lettem

figyelmes. Érthetetlennek tűnt, miért nem követi a többit az erdők fölé. Rövidesen egy him tűnt fel a tojó fölött és körözni kezdett. Mintegy tíz perc múlva alacsonyabbra szállt, majd 30 méter magasból, hullámzó siklórepüléssel a tojó mellé a földre ereszkedett. Hangos kiáltásokkal a néhány méterre levő tojóhoz gyalogolt és annak vízszintes hátára felugorva párosodtak. Ezt követően mindkét madár a levegőbe emelkedett és eltűntek az erdőben. A nap folyamán egy öreg tollruhában lévő tojó héját (*Accipiter gentilis*), egy hasonló tollruhás karvaly tojót (*Accipiter nisus*) és vörösvércsét (*Falco tinnunculus*) láttam a völgy felett átrepülni.

Duhay Gábor

RAGADOZÓMADÁR-MEGFIGYELÉSEK A MARGITTA-SZIGETEN

Ez év június 18–21-e között vízrendezési célú területbejárást végeztem terepjárával, a Mohács melletti Margitta- (Mohácsi-) szigeten. A napi 5-6 órát tartó utak a sziget egész mezőgazdasági területét felölelték. Ennek során összesítve: 9 db egerészölyvet (*Buteo buteo*), 10 db vörösvércsét (*Falco tinnunculus*), 1 db barnakányát (*Milvus migrans*), és 2 db barna rétihéját (*Circus aeruginosus*) figyeltem meg.

Első napon a sziget nyugati részét jártam be, ekkor 4 db egerészölyvet, 3 db vörösvércsét és a barnakányát láttam. Közeledtemre a kánya berepült az ártéri erdőbe. Második napon a sziget északi és középső részein 3 egerészölyvet, 5 vörösvércsét és a barna rétihéják közül egyet láttam. A rétihéja him volt, dolmányos varjak 10-15-ös csapata zavarta. A harmadik napon a sziget déli részén, egészen a határig, 2 db egerészölyvet és a második barna rétihéja hímet láttam. Negyedik napon a keleti részeket jártam be, ahol két vörösvércsét figyeltem meg a délelőtt folyamán. A különböző napokon megfigyelt madarak, a távolságok miatt, valószínűleg nem azonos egyedek.

Duhay Gábor

PARLAGI SASOK (*Aquila heliaca*) CSAKBERÉNYNÉL

1979. V. 31-én Zircről Budapest felé utazva a csákberényi kopár dombok mellett haladt gépkocsink, amikor a műúthoz közel egy parlagi sas repült fel. Alacsonyan repült a gyenge szélben és először kisebb, majd egyre nagyobb köröket írva pompás látványt nyújtott. A gépkocsival félreállva munkatársaimmal kiszálltunk és figyeltük a madarat, amikor újbab két példányt vettünk észre kissé távolabb és magasabban körözve a dombok felett.

Szvezsényi László

ADATOK A MAGAS-BAKONY MADÁRVILÁGÁHOZ

Héja (*Accipiter gentilis*): Nem gyakori. 1979. I. 4-én egy példány a múzeum udvarában házigalambra vágott. Mindketten a hora pottyantak, ahol a héja még néhány pillanatig megilletődve nézett, majd valamitől megijedt és zsákmány nélkül távozott.

Kabasólyom (*Falco subbuteo*): 1979. VI. 2-án Nagy Évával figyeltünk meg egy példányt Imremajor közelében. Költése bizonytalan.

Vörösvércse (*Falco tinnunculus*): Zircen a kőbánya környékén 2-3 pár rendszeresen évről-évre költ. 1977. VI. 24-én két párat itt költve találtam.

Fürj (*Coturnix coturnix*): Zirc környékén a legelőkön rendszeresen költ. 1979. VI. 15-én a kőbányánál 6, VI. 25-én 5 példány szől.

Vizityúk (*Gallinula chloropus*): 1979 tavaszán egy pár rendszeresen a Zirci Arborétum kis taván tartózkodott és nem törődve a látogatókkal, ott is költött.

Gyöngybagoly (*Tyto alba*): 1979 tavaszán két helyen költve találtam elhagyott épületek padlásán. A fészkelés pontos helyét a madarak nyugalmanak érdekében nem közlöm.

Hegyibillegető (*Motacilla cinerea*): 1977. VIII. 5-én a Gerence-patak mellett 1 párban fészkelve találtam. Ugyanitt fészket találtam 1979. V. 24-én és VI. 7-én is.

- Erdei szürkebegy** (*Prunella modularis*): 1979. I. 20-tól több napon át az ablakpárkányra kihelyezett napraforgóra járt 1 példány (fiatal).
- Berki tücsökmadár** (*Locustella fluviatilis*): 1979. V. 24-én a bődögei erdőben szólt 2 példány.
- Kisposzáta** (*Sylvia curruca*): Az Északi-Bakonyban gyakori. 1978. V. 30-án Zircen a Kőbánya mellett fészkelve találtam. Fészküket a talaj felszínétől 20 cm-re építették, szederinda közé.
- Fitisz füzike** (*Phylloscopus trochilus*): 1978-ban Zircen a kőbánya közelében egész költési időben szólt egy hím.
- Kis légykapó** (*Muscicapa parva*): 1979. VI. 7-én a Gerencevölgyben fészkelve találtam, ugyanezen a napon itt 8 példányt figyeltem meg. V. 12-én a Kőris-hegyen Nagy Évával láttunk egy hímét. 1979. V. 17-én a Hódos-ér mellett szólt 1 példány.
- Fenyvescinege** (*Parus ater*): A Bakonyban feltűnően gyakori. Telente rendszeresen több példányban járt a madáretetőkre.
- Keresztcsőrű** (*Loxia curvirostra*): 1979. I. 21-én Zircen a gyógyszerár előtt álló keleti tuján Nagy Évával 2 tojót figyeltünk meg. V. 10-én Zirc és Borzavár között 1 tojót és 1 hímét rebbentettünk fel a műútról.

Szvezsényi László

ADATOK A BÖRZSONY MADÁRVILÁGÁHOZ

1977-79 között, évenként 8-10 teljes megfigyelési napot töltöttem a Szent Mihály hegy környékén, ezen túl félnapokra még többször felkerestem a területet. A megfigyelési napok zöme május-július hónapokra esik, mert elsősorban a fészkelő faunát kutattam. Télen és kora tavasszal csak néhányszor jártam a területen. Megfigyeléseim közül csak néhány jellegzetes vagy ritkább madárfaj adatát közlöm.

Fekete gólya: A hegy fölött átrepült 1979. V. 19. 1 példány.

Darázsölyv: A hegy fölött keringett 1977. VI. 3. 1 példány, 1979. V. 19. 1 példány.

Kaba: A hegy fölött átrepült 1977. VI. 28. 1 példány.

Törpesas: A hegy fölött átrepült 1979. V. 19. 1 pld. (Gyarmati K., Dénes J.)

Erdei fülesbagoly: 1978. III. 5-én az egyik völgyben 6 példányt figyeltem meg, de a köpetek tanúsága szerint már hosszabb ideje tartózkodnak itt.

Kövirigó: A délre néző sziklás hegyoldalon 1977. VI. 3-án egy etető párt láttam és még 1 hímét figyeltem meg. 1979. június 21-én egy fészket találtam 4 tojással. A következő években is megfigyeltem: 1978. V. 29. 1 hím pld.; 1979. V. 19. 2 hím és 1 tojó tartózkodott a területen.

Kerti rozsdafarkú: A sziklás hegyoldalon láttam 1978. V. 14-én 1 hím pld.; V. 28. 1 pár; 1979. V. 19. 1 hím; VI. 30. 1 pár + 2 juv.

Házi rozsdafarkú: Néhány párban költ a sziklás részen.

Csilp-csalp füzike: Erdőben és a sziklás részen egyaránt költ, de nem gyakori madár.

Sisegő füzike: A völgyek ritkásabb szálás erdeiben arányosan szétszóródva énekelnek a hímek. A sziklás részekre ritkán vetődnek el.

Örvös légykapó: Zárt erdők egyes részein feltűnően gyakori madárnak számít, a többi közeli területhez viszonyítva.

Erdei pityer: A sziklás hegyoldalon rendszeresen látni éneklő példányokat. 1979. VI. 24-én kirepült fiókát etető párt láttam.

Meggyvágó: Fészket nem találtam, de mindig talákoztam néhány példánnyal a területen, különösen a sziklás részeken található, a sűrűséget kedvelik, ahol júniusban csapatosan láthatók az azévi fiatalok.

Keresztcsőrű: A hegy fölött láttunk Gyarmati K.-val átrepülni 7-8 példányt 1979. VI. 30-án.

Citromsármány: Kis számban rendszeresen megfigyeltem a sziklás részeken.

Seregély: Az erdőben fészkelnek és a sziklás hegyoldal füves tisztásain csapatosan szedegetik táplálékukat.

Bajszos sármány: A sziklás hegyoldalon felmérésem szerint 8-10 pár rendszeresen fészkel. 1978. V. 14-én Bányavári P. és Gyarmati K. társaságában, egy idei kirepült fiókát figyeltünk meg, melynek 3 cm körüli farktolla volt. Ezt véletlennek véltem, mert ezen a napon még találtunk két fészket 5-5 db tojással, viszont 1979. V. 19-én Gyarmati Károllyal megint talákoztunk egy

még repülni alig tudó fiatallal és még két etető párt figyeltünk meg, majd ezen kívül 5 erősen tokosodó fiókákkal teli fészekre bukkantunk. Tehát ezen a területen a bajszos sármány már április második felében, de legkésőbb május elején megkezdte fészkelését.

Dénes János

TOVÁBBI ADATOK VÁC ÉS KÖRNYÉKE MADARVILÁGÁHOZ

1979-ben is fokozott figyelemmel kísértem Vác környékének madárvilágát. Elsősorban az erdei szürkebegy érdekelt. A Duna vízállása nem kedvezett a fészkelésnek, sőt nagyon is mostohán bánt a földközelpben költő fajokkal. Már tavasszal víz alatt állott a fészkelőhelyek egy része, később hol apadt, hol áradt a víz, végül június 20-a táján elöntötte a kisebb szigeteket és a liget nagy részét. Az apadás után, június 26-án, lehangelő kép fogadott. Az aljnövényzet teljesen letarolva a földön feküdt, az ilyenkor megszokott ki-repült poszáta-mozgásból semmi sem volt észlelhető, még a fákon is csak imitt-amott mozgott egy-egy madár, hisz a búvóhellyel együtt a táplálékuk is megszűnt.

A vonulás még zavartalanul, az elmúlt évekhez hasonlóan zajlott le, bár az időjárás most jóval kedvezőbb volt. Kevesebb fülemüle, csicsörke és berki tücsökmadár maradt vissza fészkelni, viszont több vörösvércse pár telepedett meg. A következő sorokban néhány vonulási és fészkelési megfigyelésről számolok be, csak az 1979. évből, ezért a hónapok elé nem írok évet.

Szürkegém: A Dunaparton feltorlódott jégtáblákon üldögélt I. 20-án 1 pld., és I. 23-án 1 pld. átrepül a Duna fölött.

Vörös gém: A Duna fölött átrepült IV. 15-én 2 példány.

Kis kócsag: A Duna fölött átrepült IV. 1-én 2 példány.

Egerészölyv: Vác közelében két pár költött, az egyik fészek fűzbokorra 4 m magasan épült. Ebből kiszedik a 3 tollasodó fiókát.

Kerecsen: A város fölött keringett III. 4-én 1 példány.

Vörös vércse: Vác környékén 5 pár költött.

Guvat: Ligetben, a forrás közelében lévő kis mocsaras részen I. 8-án fogtam és gyűrűztem 1 példányt, plusz 1 példányt láttam. Ugyanitt költése is valószínű. Megfigyelve V. 19. 1 pld.; V. 30. 1 pld.; VII. 9. 1 pld.

Vízityúk: Az előbbi területen I. 7-én 11 példányt gyűrűztem plusz 9 példányt láttam. Itt évente 3-4 pár rendszeresen fészkel. Idén is ennyi van.

Kislile: A város közelében működő sóderbányában tartózkodik egy pár.

Billegető cankó: A Dunaparton láttam VII. 9-én 3 példányt.

Ezüstsirály: A Duna fölött keringett V. 5-én 1 ad., VII. 11-én 1 ad. és 1 juv., VII. 19-én 1 ad. és 2 juv., VII. 24-én 3 juv. példány.

Fülesbagoly: A dunaparti füzesben 10-15 pld. áttelelt. Tavasszal a környéken két fészket találtam.

Sarlósfecske: A Duna fölött szálldosott VI. 28-án 8 pld.

Gyurgyalag: Vác közvetlen környékén 8-10 pár fészkel.

Kis fakopáncs: Ligetben 12-15 m magasan, platánfában költött egy pár.

Erdei pacsirta: A Duna fölött repült át I. 20-án 1 példány.

Függőcinege: A dunaparti füzesben 4 pár költ.

Csuszka: A ligetben költ egy pár.

Rövidkarmú fakusz: A ligetben 1 pár, a szigeteken 3 pár fészkel.

Fenyőrigó: Idén sem volt inváziószerű megjelenése, de néhányszor találok kisebb csapataival. I. 21. 50 pld., I. 23. 70 pld., I. 24. 29 pld., I. 26. 35 pld. Érdekes, hogy csak januárban mutatkoztak Vácott.

Enekes rigó: A ligetben láttam I. 21-én 1 példányt.

Szőlőrigó: A Dunaparton láttam III. 30-án 1 példányt.

Kerti geze: A ligetben IV. 17-én 2 példány, és a dunaparti füzesben V. 17-én 1 példányt figyeltem meg.

Fitisz füzike: Vác közelében telepített fiatal fenyvesben figyeltem meg éneklő hímeket. VI. 5. és 8. 2 pld.; VI. 28. 2 pld. (egy helyen).

Tüzesfejű királyka: A dunaparti füzesben láttam IV. 1-én 1 példányt és IV. 14-én egy példányt.

Szürkebegy: Erről a fajról dátumot csak az idej fiatal észleléseknél közlök, mert ahol öreget láttam, ott egész

költésidőben jelen voltak. Fészket nem találtam, de repülni alig tudó fiatalokat felzavartam a ligetben VI. 3. 1. juv. a Kompkötő-szigeten, VI. 14. 1. juv. + másik fészkealjából származó 2 juv. Vác környékén a következő helyeken voltak idén szürkebegyek: Kompkötő-sziget 3, Buki-sziget 5, Liget 1, Égető-sziget (Szűnyog-sziget) 3, Torda-sziget 1. A számok az éneklő hímeket jelzik, de legtöbbször a párját is láttam.

Parlagi pityer: A kislile-pár közelében figyeltem meg. VI. 20. 1 pld., VII. 9. 1 pld.

Havasi pityer: A Dunaparton láttam I. 12-én 1 példányt, II. 11-én 1 példányt.

Csonttollú: Télen többször láttam kisebb csapatait. I. 5. 10 pld., I. 9. 37 pld., I. 13. 20 pld., I. 20. 80 pld., I. 21. 400 pld., II. 7. 100 pld., II. 11. 250 pld., IV. 1. 200 pld., IV. 13. 23 pld., IV. 15. 1 pld.

Kis örgébics: Egy kis akácok közelében figyeltem meg VII. 9-én 1 példányt.

Meggyvágó: Ligetben nyárfára építette fészket egy pár, de a költés eredménytelen maradt.

Csíz: Ligetben III. 15-én 7 példány tartózkodott.

Nádisármány: A város közelében egy kis nádasban költött egy pár.

Dénes János

NÉHÁNY ADAT A BÜKK ÉS PEREMVIDÉKE MADÁRVILÁGÁHOZ

e

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): IV. 11. Garadnai kőbánya 1 pár.

Barna kánya (*Milvus migrans*): VI. 28. Kisgyőrnél 1 pld.

Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*): Szinva és Csanyik völgyben egész nyáron 3-4 pár tartózkodott.

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): VII. 1. Kisgyőrtől 2km-re 4 pld., VII. 22. Hór-völgy 1 pld.

Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*): IV. 8. Hór-völgy 4 x 1 hím; IV. 9. Hosszú-völgy 1 hím; IV. 21. Szinvaforrás 1 hím; VII. 22. Hór-völgy 1 hím.

- Fekete gólya** (*Ciconia nigra*): IV. 13. Tardona felett É–D irányban 5 pld.
- Holló** (*Corvus corax*): IV. 8-9. Odorvárnál többször láttunk 1 párt, valószínűleg ott fészkel.
- Kerecsensólyom** (*Falco cherrug*): VI. 13. Tótfalusi völgy 1 pár.
- Kerti rozsdafarkú** (*Phoenicurus phoenicurus*): IV. 21. Lillafüred 1 hím, V. 12. Felsőhámor 1 pár, VII. 19. Szarvaskő 1-2 hím.
- Kígyászölyv** (*Circaetus gallicus*): VI. 30. Lillafüred felett ÉNY-ra 2 pld.
- Kis örgébics** (*Lanius minor*): VII. 1. Kisgyőrtől 2 km-re 1 pár etetett, VII. 14. Varbói-tó 1 pld.
- Parlagi sas** (*Aquila heliaca*): IV. 9. Hór-völgy 1 fiatal; VI. 8. Miskolc 1 ad.; VI. 28. Kisgyőr környékén 1 ad.
- Sarlósfecske** (*Apus apus*): Az előző évekhez képest gyakori. Általában 4-5 helyen láttunk 20-40 példányt. Odúját azonban még csak Lillafüred mellett találtuk meg.
- Süvöltő** (*Pyrrhula pyrrhula*): IV. 13. Mária forrásnál 2 pár.
- Törpesas** (*Hieraetus pennatus*): VII. 22. Hór-völgy 1 pár (világos és sötét példány).
- Tüzesfejű királyka** (*Regulus ignicapillus*): IV. 9. Hór-völgy 1 tojó.
- Vízirigó** (*Cinclus cinclus*): Szalajkán 5-6 pár, Szinván 5-6 pár, Garadnán 1-2 pár, Hóron 2-3 pár költött.

Az É-i Bükkben, Varbó község határában található a Varbói-tó. Területe kb. 50 hektár. A víztároló még teljesen új, most is töltés alatt áll, de már így is gazdag madárvilága van. 1979. július 14-én és 15-én a következő fajokat találtuk: kiskócsag 2 db; szürkegém 4 db; bakcsó 2 db; küszvágó csér 2 db; bíbic 11 db; erdei cankó 6-8 db; tavi cankó 4-6 db; billegető cankó 4 db; jégmadár 1-2 db; sárszalmonka 1-2 db; kisvöcsök 3-4 pár költ; vízityúk 3-4 pár költ; haris 1 db; tőkés réce kb. 15 db.

A megfigyeléseket Barta Zoltán, Asztalos Ernő, Horváth István és Harangi István társaságában végeztem.

Horváth Róbert

MEGFIGYELÉSEK A GODÁRÓL (*Limosa limosa*)

– Zsótér László (MME 15. HCS) a szegedi-Fehértón 1979. május 17-én figyelt meg egy tojó példányt, mely két fiókát vitt a csőrében. A madár mintegy 40-50 métert repült így.

– A pusztaszeri Büdösszéken május 29-én érdekes, csoportos viselkedését figyeltem meg. A 30-40 cm magas mézpatykosban (*Puccinellietum*) macska sompolygott, melyet két goda támadott. A macska felett mintegy 1–1,5 méterrel „szítálva” (kissé lógó lábakkal) kísérték, miközben állandóan féltő hangot (más, mint ember közeledtekor) hallattak. Erre a hangra, mely valószínűleg speciális „négy lábú-riasztó”, néhány perc múlva 18 goda, valamint 5-6 piros lábú cankó és ugyanannyi bibic gyűlt össze. A godák és a cankók mind az előbb leírt módon a macska felett szítáltak és úgy kísérték, a bibicék pedig jellegzetes szárnyalással, tág szárú „U” betűt írva le a levegőben, csapkodták a betolakodót. Nyolctíz percig tartott az üldözés, míg a macska kiért a madarak táltal féltett zónából. További 8-10 percig még nem folytatták a godák normális tevékenységüket, hanem a növényzetből kissé kimagasló szénacsomókra ültek le kettesével-hármasával és már halkabban, valamint kevésbé élesen, de még mindig féltő hangokat hallattak.

– Június folyamán, a már fiókáikat felnevelő és csapatokba verődő godáknál ismételten megfigyeltem, hogy egy-egy helyet vedlés céljából előnyben részesítenek. A területek kisebb-nagyobb felületű, egészen rövid fűvű, helyenként apró kopár foltokkal váltakozó részek. Változó létszámban gyülekeznek itt, s más fajokkal nemigen keverednek. Viselkedésük nyugodt, hangot nemigen hallatnak. Tollaikat rendezgetik, melynek során gyakran oldalt fekszenek a talajon, a pihenő pólingokhoz hasonlóan, vagy hason fekve, előre nyújtott nyakkal pihennek. Más példányok szárnyaikat „fésülik” lábaikkal, vagy féllábon állva, eldugott csőrrel pihennek. A godánál még nem észleltem, hogy csüdre ereszkedve pihent volna, mint az a pólingoknál gyakran megfigyelhető.

Molnár László
(Pusztaszer)

**POCGÉM (Ixobrychus minutus) ÉS VÍZITYÚK
(Gallinula chloropus) SZOKATLAN FÉSZKELESE**

A Madaras község határában elterülő ún. Priszpa nádas D-i részén egy kis vörösgém-telepet találtunk 1979 tavaszán. A hét vörösgém-fészekben hat esetben négy, egy esetben három tojás volt. A kikelt fiókákat meggyűrűztük.

Három vörösgém-fészek alatt a víztől mintegy 30 cm-re pocgém-fészket is találtunk. Két esetben a pocgém-fészek fölött egy „védősátor” is épült a magasabban fekvő nagy vörösgém-fészek és a víz fölött elterülő pocgém-fészek között, avas nádból. A harmadik „védősátor” nélküli fészekben 3 pocgém- és 3 vízityúktojást találtunk 1979. VI. 18-án. Tíz nap múlva újból ellenőriztük a ritka, szokatlan fészek tartalmát. Sajnos a vízi pocok mind a hat tojást tönkretette. A „csak” pocgémtojást tartalmazó másik két fészekben az ellenőrzés idején sértetlen volt az 5-5 tojás.

Dr. Rékási József

**CSONTOLLÚAK (Bombycilla garrulus) ZIRCEN
1978-79 TELÉN**

1978-79 telén 6 alkalommal mutatkoztak csonttollúak Zircen. Megfigyelési adataik, mennyiségük a következő volt:

1. 1979. I. 18-19-én Nagy Évával kb. 40 példányt figyeltünk meg, amelyek a gázcseretelepnél lévő nyárfákon tartózkodtak. A madarak a közeli kertek gyümölcsfáin táplálkoztak.
2. 1979. II. 3-án a kertekben a gyümölcsfák tetején kb. 40-50 példány üldögélt.
3. 1979. II. 5-én 2 példány repült a kertek felett.
4. 1979. II. 8-án a kertekben 10 példányt láttam egy csoportban.
5. 1979. II. 18-án a déli órákban a Rákóczi téri fákon kb. 50 példányt láttunk Nagy Évával.
6. 1979. II. 23-án reggel a gyógyszertár felől az Arborétum irányába négy csapatban kb. 200-250 példány repült.

Szvezsényi László

VÉKONYCSÖRŰ VIZTAPOSÓ (*Phalaropus lobatus*) TAVASZI ELŐFORDULÁSA

A Szabadkígyósi Tájvédelmi Körzet területén 1979. tavaszán az átlagosnál nagyobb és tartósabb volt a vízborítás. Április hónapban még 1000 ha körül mozgott a pusztai vízzel borított területe. A mikrodomborzattól függően mélyebb tavak és hatalmas vizes rétségek alakultak ki, ami rengeteg vízimadarat csábított ide. Április első napjaiban üzenetet kaptam dr. Lami András helybeli állatorvostól, hogy ismeretlen, eddig soha nem látott madarakat figyelt meg. Április 6-án a 4 példányt vékonycsőrű víztaposóként határoztuk meg. Mind a 4 példány még kissé átszíneződő egyed volt. A madarak meglehetősen bizalmasan viselkedtek és kb. három hétig tartózkodtak nagyjából ugyanazon a területen.

Réthy Zsigmond

KANALASGÉM (*Platalea leucorodia*) FÉSZKELŐTELEPE BIHARUGRÁN

1979. június 27-28-án a biharugrai halastavakon végeztem megfigyeléseket. A legjelentősebb egy újabb kanalasgémtelep felfedezése volt. A madarak az egyik nagyméretű halastó kb. 100 m átmérőjű nádligetében költenek a tó közepén. A mindkét nap megfigyelt ki- és beropülő példányok, valamint fészekszámlálás alapján az állományt 30 párra becsülöm, a tavak közt élő halőrök 40 párról beszélnek.

Réthy Zsigmond

FAUNISZTIKAI ADATOK A VELENCEI-TÓ TÁGABB KÖRNYÉKÉRŐL

1. Székesfehérvár tágabb térségében: a Csala és Kisfalud közötti út mentén 1979-ben 6 pár gyurgyalag költött erózió vájta gödör falában. Az egyik „telep”-en nyaktekercs is befészkelte az egyik lyukba.
2. A dinnyési halastavaknál 1979 júliusában 2 ízben figyeltük meg a békászósas egy példányát, valamint a halastavak egyikén a vízbe vert karókon ülő 2 kárókatont.
3. Agárdon a Touring Hotel betonelemeinek párkányain, sarkaiban tömegesen fészkel minden évben a molnárfecske.

1979 júliusában madárvártai fiatalokkal 37 fészket számoltunk össze.

Ugyanitt a vízirendőrség tóra néző erkélyén, szorosan egymás mellett 41 fészket raktak a molnárfecskek. Itt a fészkek alá a vízirendőrség hosszú ürülék-elhárító deszkát erősített.

4. Dinnyés határában egy akácerdőben a kékvércse 4 lakott fészkekből álló „telep”-ét találták meg madárvártai diákok 1979 júniusában egy már „kiszolgált” vetési varjú telepen (80 fészkek).

5. 1977. és 1978. telén a székesfehérvári Dózsa-ligetben kb. 80 db csonttollú tartózkodott hosszú heteken át. 1979-ben csak néhány példányt lehetett megfigyelni.

6. A cigánycsuk hosszú évek óta fészkel a Velencei-tó északi oldalán, a Mészeg-hegy alján lévő nádlerakat nádkupaiban. Ugyanígy a kékbegy is mindig megtalálható a Velencei-tó nyugati oldalán működő nádüzem területén.

Radetzky Jenő

FAUNISZTIKAI ADATOK

BÁCSALMÁS HATÁRÁBÓL 1979. 7. 14-ÉN

Pocgém 5 pld., fekete gólya 1 pld., kanalas réce 2 pld., barna rétihéja 2 pld., pettyes vízcisibe 2 pld., erdei cankó 2 pld., réti cankó 1 pld., billegető cankó 1 pld., sárszalonka 2 pld., jégmadár 1 pld., gyurgyalag 2 pld., búbos banka 2 pld., zöld küllő 4 pld. (fiatalok is), rozsdás csuk 1 pld., kerti rozsdafarkú 2 pld., kis őrgébics 1 pld.

Dr. Rékási József

NÉHÁNY ÉSZAKI RÉCEFAJ

MENNYISÉGI VISZONYAI MAGYARORSZÁGON

A hazai madártani irodalom a jegesrécét (*Clangula hyemalis*), a füstös récét (*Melanitta fusca*) mint egyesével vagy kisebb csapatokban előforduló alkalmi téli vendéget említi, a fekete récét (*Melanitta nigra*) pedig a ritka téli vendégek közé sorolja (Keve, 1958, 1960). E fajok Európa északi és északnyugati tájain fészkelnek és elsősorban a tengerpartok közelében láthatók. A szárazföld belsejébe csak kis szám-

mal vetődnek. Mint a mély vizet kedvelő és főként puhatestűekből táplálkozó récefajok, hazánkban elsősorban a Dunán és a Balatonon figyelhetők meg, de alkalmilag fel-tűnnek nagyobb halastavakon és más vizeken is.

Összefoglalómban az 1945–1970, illetve az 1971–1979 (1978/1979 tele) közötti adatokra támaszkodom az Aquila 55–85. kötetei és a Madártani Tájékoztató 1977-78-ban megjelent számai és az 1979-ben napvilágot látott 1. szám adatai alapján. A részletes irodalmi felsorolást helytakarékossági szempontból mellőzöm. Külön köszönetet mondok néhány le nem közölt és szóbelileg átengedett adat szerző-jének.

Az összefoglalás célja volt, hogy a rendelkezésre álló ada-tok alapján az eddigieknél pontosabb képet próbáljon vá-zolni e három récefaj hazai megjelenését és mennyiségi vi-szonyait illetően, másrészt a két egymást követő időszak adatainak összehasonlításával alátámaszom azt a nézete-met, miszerint ezek a récefajok egyáltalán nem olyan ritkák hazánkban, mint azt korábban gondoltuk, s a kisszámú adat elsősorban a Dunát és egyéb vizeket rendszeresen járó kép-zett megfigyelők kis számára, illetve hiányára volt vissza-vezethető. Mint azt a közölt táblázatok mutatják, annak az elsősorban fiatalokból álló megfigyelőgárdának bekapcso-lódása óta, mely 1974-től a Magyar Madártani Egyesület-ben szervezeten végzi munkáját, a megfigyelések és ada-tok száma ugrásszerűen megnőtt.

	Clangula hyemalis		Melanitta fusca		Melanitta nigra	
1945—1970	30 pld.	35%	31 pld.	11%	15 pld.	26%
1971—1979	55 pld.	65%	254 pld.	89%	43 pld.	74%

**A három récefaj megfigyelt egyedeinek mennyiségi megoszlása
a két vizsgált időszakban**

Kitűnik az adatokból, hogy bár mindhárom récefaj októ-bertől egészen a tél végéig előfordul hazánk területén, a kulminációs időszak a jeges- és fekete récénél november-decemberre, a füstös récénél decemberre esik. Utóbbinál a kiugróan magas értéket legfeljebb tompíthatja az iskolai szünetek okozta gyakoribb megfigyelés ill. az egyes példá-nyok (csoportok) ebből adódó többszöri jelentése.

Nem kevésbé érdekesek az adatok a három faj tartózkodóhelyek szerinti megoszlását illetően. A Duna jelentős szerepe e téren elvitathatatlan, de ugyanakkor rámutatnak a számok arra is, hogy a jövőben a Balatonnak lehetőleg minél nagyobb területét kell bekapcsolnunk az ősztől tavaszig tartó vízivadszámlálásba. Ennek ellenére nyilvánvalóan nem lehet véletlen, hogy dr. Keve András rendszeres Balatonvizsgálatai ellenére sem került elő onnét egyetlen füstös réce sem 1945–1979. időszakában.

	DUNA		BALATON		EGYÉB VIZEK	
<i>Clangula hyemalis</i>	50 pld.	59%	17 pld.	20%	18 pld.	21%
<i>Melanitta fusca</i>	252 pld.	88%	—	—	33 pld.	12%
<i>Melanitta nigra</i>	41 pld.	70%	5 pld.	9%	12 pld.	21%

**A három récefaj tartózkodóhelyenkénti megoszlása
1945—1979 (áprilisig) időszakában**

Az adatokat értékelve természetesen nem kizárt, sőt nagyon is valószínű, hogy egy-egy példányt vagy récecsoportot (elsősorban füstös récéket) többen és többször is megfigyeltek és jelentettek. Ezt a hibalehetőséget kiküszöbölni sajnos lehetetlen. Ennek ellenére, véleményem szerint, a közölt adatok megbízható és reális képet nyújtanak a vizsgált fajok mennyiségi, időbeni és területi megoszlását illetően és alapot nyújthatnak minden e fajokkal végzett további vizsgálathoz a Kárpát-medence területén.

Schmidt Egon

**ADATOK A VELENCEI-HEGYSÉG
MADÁRVILÁGÁHOZ**

Hazánk e legrégebb hegységének különösen az északi oldalát borítja vágásokkal, tisztásokkal vegyes erdőség. A déli oldal kopárabb; elhagyott szőlőkkel, kőbányákkal és erózió vájta, vagy emberi munka nyomán maradt löszös gödrökkel. Két falva, Sukoró és Nadap, kifejezetten hegyi települések. A hegység ornitológiai feltárása egészében még nem történt meg. Korábbi megfigyeléseim alapján a fészkelő faunára vonatkozóan állítottam össze adatokat. Csak a legfon-

tosabbakat említem az itt költő 64 faj közül. Vizsgálataimat 1958–1967 között végeztem a hegység nyugati harmadában. A ragadozók közül nem volt ritka a héja, a karvaly és az egerészölyv, de a barna kánya is fészkel néhány párban. Fészkelve találtam az erdei szalonkát 1961. IV. 11-én a Meleghegy közelében. Gyöngybagoly költött a 2 említett község templomtornyaiiban; a kuvik nagyobb löszlyukakban vert tanyát.

További érdekesebb fészkelő fajok: lappantyú, gyurgyalag, szalakóta, nyaktekercs, középfakopáncs, erdei pacsirta, parlagi és erdei pityer, karvalyposzáta, mezei poszáta, csilpcsalp füzike, sísegő füzike, örvös légykapó, kövirigó, csuszka, rövidkarmú fakusz.

Radetzky Jenő

DÉLI HANTMADÁR (*Oenanthe hispanica melanoleuca*) HAJDÚBÖSZÖRMÉNY HATÁRÁBAN

1979. július 9-én a déli hantmadár „aurita” típusát figyeltem meg a hajdúböszörményi erdőn. Terjedelmes, kb. 30 hektáros irtáson tartózkodott, ahol már hosszú rakásokban áll az ölfa, és az ágakat az irtás szélén halmozták fel. A madár itt ült, kb. 2 méter magasan egy vékony ágon. A megfigyeléshez a világítás a lehető legjobb volt, és sokáig gyönyörködhettem az eddig csak képekről ismert madárban. Tiszta fehér torka, begye, hasa, fejeteteje szinte világított az irtáson. Háta fehéres volt (nem szürke!), szárnyai feketék. A megfigyelést megelőzőleg legalább 3 hete tart a 30 fokos kánikula a környéken. Megjelenése esetleg ezzel hozható kapcsolatba?

Dr. Sóvágó Mihály

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Gólya (*Ciconia ciconia*): Nagykamarás és Bánkút határában 1979. 6. 22-én szántóföldön kb. 150 pld., Kétegyháza közelében 1979. 6. 22-én kb. 100 pld. kaszálón (Povázsay L.)

Haris (*Crex crex*): Csesznek, 1979. 7. 24. 2 példány szől (Jánossy László és Zlinszky János)

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Tornyospálca, 1979. 6. 4. 5 pld., 1979. 6. 17. 1 pld. (Agárdy S.); Palkonya, 1979. 7. 15., Sumony, 1979. 7. 22. (Jánossy D., Standovár T.)

- Erdei cankó** (*Tringa ochropus*): Dorog, Öreg-tó, 1979. 5. 5. (Schalla E.); Sumony, 1979. 7. 22. 1 pld. (Jánossy D., Topál Gy.)
- Fattyúszerkő** (*Chlidonias hybrida*): Záhonyban, a Tisza-gát és a község között levő mocsár felett 1979. 7. 3-án 2 pld.-t figyeltem meg 5 kormos szerkő társaságában (Egri Kiss T.)
- Macskabagoly** (*Stryx aluco*): Káloz, 1979. 6. 15. 1 példány (Erdélyi Gy.)
- Lappantű** (*Caprimulgus europaeus*): Dorog, 1979. 6. 2. 1 példány (Schalla E. és Nagy L.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): Kunfehértó, 1979. 7. 14. 3 lakott fészek, Nyíregyháza–Hajdúnánás közötti úton a 40. kilométerkőnél (Kálmánháza) 3 lakott fészek (Egri Kiss T.); Káloz, 1979. 5. 20. 6 pld. (Erdélyi Gy.)
- Szalakóta** (*Coracias garrulus*): Tornyospálca, Ricsikai-erdő, 1979. 6. 30. 4 pld. (Agárdy S.)
- Hajnalmadár** (*Tichodroma muraria*): Budapest Gugger-hegy, 1978. 10. 29. 1 pld. (Waliczky Z.)
- Cigánycsuk** (*Saxicola torquata*): Káloz, 1979. 5. 20. 2 pld. (Erdélyi Gy.)
- Berki tücsökmadár** (*Locustella fluviatilis*): Mezőladány, 1979. 6. 28. 1 pld. (Agárdy S.)

FELHÍVÁS A MME VALAMENNYI HELYI CSOPORTJÁNAK ÉS SZAKOSZTÁLYÁNAK VEZETŐIHEZ

Egyesületünk elnöksége elhatározta, hogy az egyesületi élettel kapcsolatos fontosabb események rögzítése, élethű megőrzése céljából Eseménynaplót készít, melynek vezetésével Csapó Miklós szervező titkárt bízta meg.

Az Eseménynaplónak a MME megalakulásától kezdve minden említésre méltó eseményt, adatot tartalmaznia kell, ezért felkérjük a HCS-k és SZO-k vezetőit, legyenek segítségünkre, s a dátumok pontos megjelölésével közöljék adataikat (pl. HCS, SZO alakuló ülése, rendezvények, táborok, madárvédelmi akciók, változások a vezetőségben stb.) Kérjük, hogy amennyiben fényképet tudnak mellékelni az eseményhez, feltétlen küldjék! Megértő segítségüket előre megköszönjük.

MME Elnöksége

KÖZLEMÉNY

A madárjelöléshez szükséges gyűrűket néhány éve az Állami Pénzverő készíti a Madártani Intézet számára. Sajnos, a közelmúltban bejelentették, hogy megfelelő kapacitás hiánya miatt a gyűrűkészítést nem vállalják tovább, sőt az 1980-ra szóló rendelésünket (100 000 „fecske” típusú gyűrű) is sztornírozzák. Csak azt a kereken 30 000 gyűrűt hajlandók még leszállítani, melynek eredeti szállítási határideje 1978. év december 31. volt. A Madártani Intézet mindent el fog követni, hogy a gyűrűk készíttetését megnyugtató módon megoldja, de az első időkben bizonyosan nehézségek fognak jelentkezni a gyűrű-ellátásban. Kérem a gyűrűző munkatársak megértő türelmét és támogatását, és közlöm egyúttal, hogy éppen az említett nehézségek miatt belátható időn belül nem tervezzük a madárjelölési vizsga letételét célzó tanfolyamokat.

Schmidt Egon

FELHÍVÁS

A Magyar Madártani Egyesület folytatni kívánja a hazánkban korábban végzett bagolytáplálék-vizsgálatokat. Ezért kérem valamennyi tagtársamat, hogy a munkában szíveskedjék segítségemre lenni oly módon, hogy a működési területén fellelhető bagolyköpetekből részemre mintát küldjön. A minta erdei fülesbagoly esetében ne legyen több 2–300 db köpetnél, egyéb fajok esetében, de különösen gyöngybagolynál minél nagyobb mennyiséget kérek gyűjteni. Az anyagot dobozban, több fajtól származó köpetek esetében jól elválasztva és lelőhelyet, valamint a gyűjtés időpontját tartalmazó cédulával ellátva kérem címemre megküldeni. Szíves segítségüket előre is köszönöm.

Lendvai Mária

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1979. OKTÓBER-DECEMBER

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSREI

79.3509 Esztergomi Nyomda – 2000 pld.

Felelős kiadó: Kállay György

'79

A GYURGYALAG ÉVE

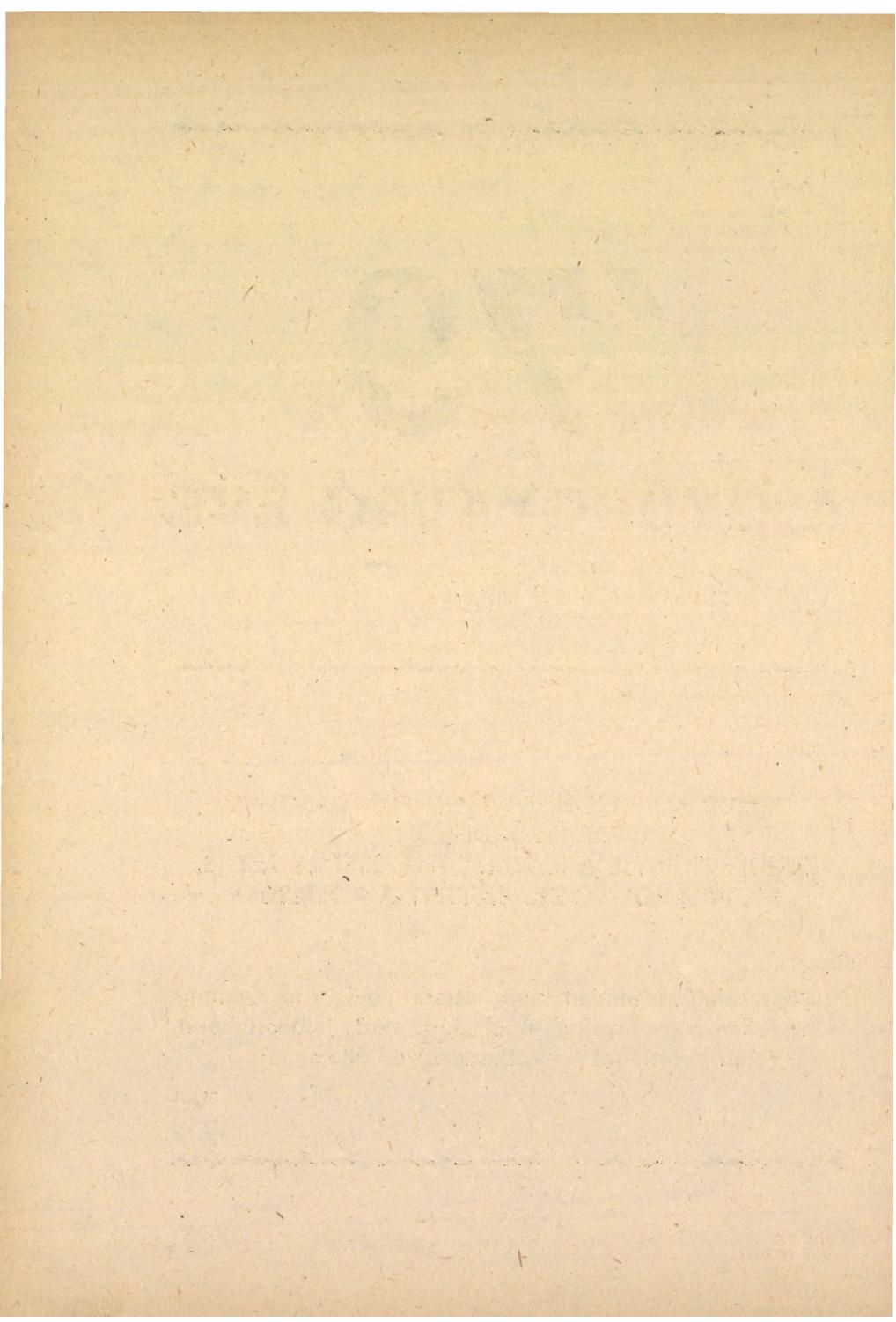

IRJON, AGITALJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE A FÉSZKELŐTELEPEKET ÉS AZT IS,
HA VALAHOL VESZÉLYEZTETETT A KÖLTÉSÜKI!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gyurgyalag védelméért, máris felbecsülhetet-
len segítséget kapott a magyar állomány!

Főtitkári beszámoló — 1979

Ritkán esik szó a Madártani Tájékoztatóban Egyesületünk „belső ügyeiről”. Egy-egy felhívástól, vagy rövid közleménytől eltekintve jórészt olyan írások jelennek meg, amelyek főleg szakmai vonatkozásban számíthatnak érdeklődésre. Ezért talán nem túlzás az a feltételezésem, hogy kedves tagtársaink keveset tudnak arról, milyen Egyesületünk szervezeti felépítése, milyen anyagi alapokkal rendelkezünk, illetve miként történik az egyesületi munka irányítása. Általában miben rejlik tevékenységünk sikere.

Engedjék meg ezért, hogy röviden vázoljam Egyesületünk szervezeti felépítését, adminisztratív tevékenységét, madártani és madárvédelmi törekvéseink megvalósításának lehetőségeit.

A több mint 3000 tagtársunk 27 Helyi Csoportba tömörül, és közel 30 külföldi tagtársat tartunk nyilván.

Egy-egy speciális téma iránt érdeklődők Szakosztályokba tömörülnek. Négy Szakosztályunk van: a Gyűrűző és Vonuláskutató, a Faunisztikai, az Etológiai és a Solymász Szakosztály. Két külön Bizottság működik, melyeknek fontos és konkrét feladata van: a Ragadozómadár-védelmi Bizottság a különösen veszélyeztetett ragadozóink védelmét szervezi, itt a fő cél a meglévő állomány természetes környezetben való védelme, fenntartása.

A Propaganda Bizottság a madárvédelem népszerűsítésén és tagtársaink tájékoztatásán fáradozik.

Természetesen az egyesületi élethez hozzá tartozik, hogy van Ellenőrző, Fegyelmi és Etikai Bizottság, amelyek funkcióját külön nem szükséges részletezni. Az eddig felsorolt testületek munkáját irányítja és koordinálja a hattagú Elnökség.

A Választmány és a Küldöttközgyűlés a felsorolt testületek munkáját ellenőrzi, beszámoltat és az Egyesület alapjait érintő kérdésekben dönt (vezető tisztségviselők választása, évi költségvetés és munkaterv elfogadása stb.).

Itt kell elmondanom azt is, hogy valamennyi tisztségviselő társadalmi munkában tevékenykedik. A Központi Irodában egy szervező titkár és egy adminisztrátor dolgozik az Egyesület alkalmazásában, továbbá a ragadozómadár-védelmi telep vezetője és egy fő „terep-ember” végzi azokat a napi

szükséges munkákat, amelyek ma már tevékenységeink végrehajtásához elengedhetetlenül szükségesek.

Pénzügyi helyzetünk megítélésénél fontos tudni, hogy alapvetően a tagdíjából és az OKTH évi rendszeres támogatásából tartjuk fenn magunkat. Mit jelent ez nagyságrendileg? Ha 1500 tagtársunk fizet évi 100,— Ft-ot, akkor ez 150 000,— Ft-ot jelent. Ennek az összegnek a felével a Helyi Csoportok rendelkeznek. Ezen kívül évi 110 000,— Ft támogatást kap Egyesületünk az OKTH-tól (a három Nemzeti Park és a Madártani Intézet munkájának segítése ellenében).

Ha meggondoljuk, a fenti összeg igen csekély ahhoz képest, hogy mennyi mindent kell ebből biztosítanunk (munkabér, posta, útiköltség, irodafenntartás stb.). Természetesen egy-egy konkrét feladat megoldásához támogatásként külön összegek is rendelkezésünkre állnak. Így pl. a ragadozómadár-védelemre, fészekőrzésre, madáreleség beszerzésére stb. Ezen összegek azonban csak a meghatározott célra használhatók fel.

Tevékenységi körünk rendkívül szerteágazó és ezen írásnak is az lenne az egyik fő célja, hogy igyekezzen összefoglalva áttekintést adni a kedves tagtársaknak.

Tagtársaim bizonyára jogosan igénylik, hogy minél több értesítést, levelet kapjanak tőlünk, bár úgy látom, többnyire valamennyien úgy vagyunk ezzel, hogy levelet kapni jó, csak válaszolni ne kelljen arra. Ennek ellenére néha jogosan mondhatják néhányan, hogy igen késedelmesen reagáltunk megkeresésükre.

Mentségünkre röviden összefoglalom, hogy a Központi Irodában rendszeresen hányféle témával foglalkozunk (jó lenne azt is tudnunk, hogy e tevékenységek végrehajtása mit jelent Helyi Csoport-szinten, mert valójában ezen múlik működésünk sikere).

- Kapcsolattartás a tisztségviselőkkel (levelezés, beszámoltatás, összejövetelek szervezése stb.)
- Kapcsolattartás és -keresés külső szervekkel (OKTH helyi szervei, MAVOSZ, nyomda stb.)
- Madáreleség beszerzése és szétosztása, a vele járó fizikai és adminisztratív munka.
- Tagtársaink tájékoztatása (Madártani Tájékoztató összeállítás, levelezés stb.).
- Táborok szervezése és azok irányítása.

- Külföldi egyesületekkel és madártani szervezetekkel kapcsolattartás.
- Külső érdeklődők tájékoztatása, tanácsadás.
- Pénzügyi adminisztráció.
- Fészekörzések megszervezése.
- Gyűjtés a Madárvédelmi Alapra.
- Faunisztikai ponttérkép készítésének szervezése.
- Természetvédelmi szabálysértések megelőzése és felderítése (helyszíni szemle, feljelentések készítése stb.)
- Egyesületi kiadványok összeállítása („Vörös Lista”, MT Különszám, „Gyurgyalag éve”, stb.)
- Ragadozómadár-védelmi telep fenntartása.
- Ragadozómadár-védelem érdekében kísérletek beindítása.
- A Kiskunsági Madárvárta üzemeltetése.
- Kutatási tevékenységünk irányítása (együtműködés az MTA-val, gyűrés).
- Országos felmérések szervezése (gólya, vetési varjú, gyurgyalag, ragadozómadarak stb. állományfelvételei).

Soroljam még? Pedig a Központi Iroda fenntartásáról (fűtés, adminisztrációs eszközök beszerzése), egy fontos kiküldetés, vagy a kiállítások szervezéséről, illetve a keddenként érkező 6-8 tagtársunkkal való beszélgetésről a felsorolásban nem is tesztek említést, mert az már természetesen túlnik valamennyiünk számára.

Természetesen, hogy „ennyi a dolgunk”, az főleg kedves tagtársaink lelkes együtműködésének eredménye, melyért ezúton is köszönetet mondok.

Ez a sokrétű tevékenység megítélésem szerint akkor lehet még eredményesebb, ha valamennyien komolyan és rendszeresen csináljuk, ha ki-ki a maga területén vállalt kötelezettségeit teljesíti, ha mennél többen csináljuk, és ha elfogadjuk és betartjuk a vezető testületek döntését és irányítását. Ez utóbbi négy mellékmonddal lényegében meg is határoztam legfontosabb további célkitűzéseinket. Ha ezt elérjük, akkor nem jelenthet nehézséget egy-egy országos felmérés vagy akció megszervezése, egy-egy veszélyeztetett fészek megvédése. Hiszen a természetvédelem és ezen belül a madárvédelmi célkitűzések megvalósítása évről évre nehezebb lesz. Sajnos, a védelmi intézkedések során általában gazdasági nehézségekbe ütközünk.

Ilyen körülmények között pedig csak sok, jó felkészültségű,

lelkes tagtárssal, központilag irányított akciókkal érhetünk el maradandó eredményt.

E munkához kérem kedves tagtársaim további lelkes támogatását és kívánok az 1980-as évre erőt, egészséget és eredményes madárvédelmi munkát.

Kállay György

A NEMZETKOZI MADÁRVÉDELMI TANÁCS XVII. VILÁGKONFERENCIÁJA

1978. JÚNIUS 13–18., OHRID, JUGOSZLÁVIA

Az ohridi konferenciáról – melyen az MME erkölcsi és anyagi támogatásával vettem részt – már több ízben beszámoltam Egyesületünk különböző fórumai előtt, tekintettel azonban arra, hogy hasznosnak látszik a tematika legnagyobb részét szélesebb körben ismertté tenni, ezt e helyen is szeretném röviden közreadni.

A Nemzetközi Madárvédelmi Tanács (International Council for Bird Preservation, rövidítve: ICBP), – mely a világ legregebbi természetvédelmi szervezete – magas tudományos igényességgel vizsgálja az összes kontinensen élő madárfajok és alfajok helyzetét a szükséges védelmi intézkedések megindítása szempontjából. A konferencián is valamennyi földrész képviselői részt vettek, összesen 26 állam vagy földrajzi egység részéről, 60 résztvevővel. Olaszország képviselői nem jelentek meg, viszont Tunézia az arab államok közül elsőnek jelentkezett felvétellel, Kína pedig megfigyelőt küldött. Különös súllyal szerepeltek a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok, és Európa csaknem valamennyi állama, köztük a legnagyobb létszámú képviselővel Anglia. Tekintettel arra, hogy a konferencia megnyitása előtt a Nemzetközi Ragadozómadár-védelmi Munkacsoport rendes tagjává választottak meg, teljes szavazati joggal rendelkező résztvevőként lehettem jelen az üléseken és képviselhettem a hazai madárvédelem ügyét is.

A konferencia során nagyszámú, részint adminisztratív jellegű, részint helyi jelentőségű téma szerepelt, melyek közül néhány olyat szeretnék e helyen ismertetni, melyek a magyarországi madárvédők táborában is érdeklődésre tarthatnak számot.

A konferencia egyik legnagyobb súllyal szereplő témája a

szabad természetben befogott és később fogságban, ill. szobamadarakként tartott fajokkal való kereskedelem korlátozása volt. Kiderült, hogy többek közt 1977-ben pl. Japánban mintegy 3 millió, az USA-ban mintegy 1 millió – főleg trópusi – madarat importáltak ilyen célból. A szállítás körülményei gyakran olyanok, hogy a madarak nagyobbik része már a szállító ketrecekben elpusztul. A konferencia határozata értelmében csak a fogságban jól tenyészthető madarak tartását szabad engedélyezni és a teljes export-import tilalmat kell szorgalmazni, összefogva az állatvédő egyesületekkel is.

Az ICBP az átlagosnál jobban veszélyeztetett madárcsoportok aktív védelmére külön munkacsoportokat szervezett. Ezek a következők: a paradicsommadarak, a nappali ragadozók és baglyok, a tűzokok, a darvak, a flamingók, egyes tyúkfélék és a papagájok.

A konferencia résztvevői előtt ismertettem a magyarországi tűzokvédelem helyzetét és eredményeit, ami nagy feltűnést keltett. A mi kb. 3000-es állományunk jelentőségét akkor tudjuk igazán értékelni, ha figyelembe vesszük, hogy a Szovjetunió hatalmas területén az illetékesek óvatos becslése szerint mindössze kb. 7000 tűzok élhet.

Javaslatomra a tyúkfélék védelmével foglalkozó munkacsoport a jövőben nagyobb figyelmet szentel az európai császár-állományok megmentésének is.

A legnagyobb érdeklődés kíséri világszerte a ragadozómadarak általános számbeli csökkenési tendenciáját és így a Ragadozómadár-védelmi Munkacsoport tagjainak száma is messze felülmúlja a többiekét. Ezzel kapcsolatban jegyzőket állítottak össze a világon leginkább veszélyeztetett fajokról. Ezek közül a hazánkban jelenleg is előforduló nappali ragadozók a veszélyeztetettség sorrendjében a következők: a parlagi-, fekete- és békászósas (*Aquila heliaca*, *clanga* és *pomarina*), az (európai) rétisas (*Haliaeetus albicilla*), a hamvas rétihéja (*Circus pygargus*), valamint Európa valamennyi nagytestű sólyomfaja: az északi-, vándor-, kerecsen- és eleonórasólyom (*Falco rusticolus*, *peregrinus*, *cherrug* és *eleonora*).

Ezeket a vegyszeres bántalmakon kívül a közvetlen emberi beavatkozás (fióka-kiszedés solymászati célra stb.) különösen veszélyezteti. Végül nem árt tudnunk, hogy a nálunk a köztudatban helyenkint még mindig „veszélyes kártevőként”

nyilvántartott héja (*Accipiter gentilis*) több nyugat-európai államban drasztikus állomány-összeomlást mutat, hasonlóan a vándorsólyomhoz az előző évtizedben (pl. NSZK, Anglia, Franciaország); némely helyen teljesen ki is púszult (pl. Svájc jelentős részén). Ugyanakkor egyes vándorsólyom-populációk, melyek a vegyszeres bántalmak okozta krízist átérték, a rendkívül szigorú védelmi intézkedések segítségével stagnálást vagy egészen csekély gyarapodást mutatnak (NSZK, Franciaország, Anglia).

Külön tudományosan előkészített terv foglalkozik az európai rétisas-állományok megmentésével, melyek még az amerikai fehérfejű rétisasénál is (*Haliaeetus leucocephalus*) jobban veszélyeztetettek. Kiderült, hogy az európai rétisas utolsó állományai is jelenleg súlyos krízisen esnek át. A svédországi populáción végzett alapos vizsgálatok pl. kimutatták, hogy a tojások 70%-ából nem kelnek ki egészséges fiókák, a tojáshéjak elvékonyodnak, az utódok egy része torzszülött. Ezen felül a közvetlen emberi zavarás súlyosabb károkat okoz ennek a fajnak a fészkeinél, mint más hasonló ragadozóknál. Alapos a gyanú, hogy hazai töredék-populációkat is hasonló veszélyek fenyegetik. A krízis átvészelésének egyik legjobb természetes elősegítőjeként az egyéb aktív védelmi intézkedéseken kívül a téli etetést javasolják. Más, tudományosan megalapozott védelmi tervek egyes veszélyben lévő trópusi ragadozómadarak megmentését célozzák (pl. a Fülöp-szigeteki majomevő sas (*Pithecophaga jeffreyi*) vagy a madagaszkári kígyászölyv (*Eutriorchis astur*) stb.)

A konferencia központi témája volt ezen kívül a világ „Vörös Könyvének” előkészítése.

Az azóta már nyomtatásban megjelent 1978-as kiadás 439 kihalástól veszélyeztetett fajt és alfajt tartalmaz, 106-tal többet, mint az előző (1966). A legtöbb ezek közül Dél-Amerikára esik (79 rendszertani egység az előző 15-tel szemben). Ennek oka elsősorban az, hogy Brazília délkeleti partvidékén több millió hektár erdőt irtottak ki, melyből csak kb. 50 000 hektár maradt meg, ami viszont ma már védett. Ez az egyedülálló erdőirtás 36 madárfaj és -alfaj létét veszélyezteti. Afrika veszélyeztetett fajainak és alfajainak száma 14-ről 42-re emelkedett, ebből 19 Madagaszkár területére esik. A veszélyeztetett rendszertani egységeknek

több mint a fele (52⁰/₀) a világ-óceánok kis elszórt szigetein fordul elő.

A madárfajok fennmaradását legjobban az erdőirtás veszélyezteti (a pusztító tényezők 50⁰/₀-a), míg az erdőn kívüli biotópok megszűnése 15⁰/₀-ot érint. Más lényeges pusztító okok: a vadászat (25⁰/₀), inkább mint végső dőfés a kihalóban levő populációk kilövésével, mint elsődlegesen; az emberi zavarás általában: 11⁰/₀; a fajok közti versengés: 9⁰/₀; az életterek beszűkülése: 8⁰/₀; a környezetszennyezés: 3⁰/₀; a járványos fertőzések: 5⁰/₀; hibridizáció, éghajlatváltozás és parazitizmus 1–1⁰/₀. A legtöbb esetben természetesen több kedvezőtlen tényező együttes hatása okozza a pusztulást.

Ha rendszertani egységek szerint vizsgáljuk a veszélyeztettség mértékét, a következő megoszlást találjuk: a papagájoknál 41 rendszertani egység (faj és alfaj) veszélyeztetett a kihalástól; a nappali ragadozók és baglyok közül 40; a galamboknál 23; a fácán- és fajdfélék köréből 23; a vihar madarak közül 17; a kacsáknál 15; a (dél-amerikai és ausztráliai) fogastyúkknál 11 rendszertani egység jöhet e tekintetben számításba.

Az utóbbi években egyre több helyen foganatosítanak olyan védelmi intézkedéseket, melyek hivatottak a pusztulási folyamat meglassítására, de főleg annak megakadályozására. Ilyenek: a) mesterséges fészkelőhelyek elkészítése nagyobb testű madarak részére; b) más területre való áttelepítés, ahol az élőhely kevésbé veszélyezteti a fajt; c) a szaporodási hányados növelése tojás-áthelyezéssel, fiókák megmentésével; d) nagy testű ragadozómadarak (sasok, keselyűk) téli etetése állati tetemekkel.

A fogságban tenyésztett madarak szabad természetbe való visszavadásításának dokumentációja mindeddig nem meggyőző.

A pusztulást okozó legnagyobb veszély a jövőben is az erdőirtás marad: ezt folytatják Dél-Amerikában, főleg Braziliában és Kolumbiában. A tervek szerint ezen kívül 1995-ig Borneo (Kalimantan) őserdeinek legnagyobb részét is kirtják.

Végül a konferencia határozataiból és javaslataiból néhány bennünket is érintő pontot a következőkben közlök:

A fent már említett export-import korlátozáson kívül az ICBP szorgalmazza:

- Minden mérgezés betiltását, amely a ragadozómadarakat veszélyeztetheti;
- Élő ragadozók fogságban való tartásának teljes betiltását (beleértve a megtermékenyített tojásokat is);
- Minden jelen pillanatban fogságban levő ragadozó pontos nyilvántartását;
- Teljes tilalmat a ritkább ragadozómadarak fészkelésének zavarását illetőleg (beleértve a fényképezést és megfigyelést is);
- Ahol eddig solymászatot nem folytattak, ott ilyenre ne is kerüljön sor;
- Ahol még van solymászat, az csak szigorúan meghatározott számú személynek engedélyezhető;
- Minden solymász egyénileg nyilvántartandó;
- A solymászati célra használt madarak is félreérthetetlenül nyilvántartandók – faunaidegen ragadozók röptetését fokozottabban kell ellenőrizni, nehogy faunahamisításra kerülhessen sor;
- Ragadozómadarak belépődíj ellenében való bemutatása kizárólag az állatkertek joga, de ott is csak megfelelő tudományos és védelmi szempontok figyelembevételével;
- Lehetőleg minden állam készítse el a maga Vörös Könyvét, melynek a helyi madárvédelemben is fontos szerepet kell játszania;
- végül: mindenütt fell kell hívni a figyelmet a Ramsari Egyezmény jelentőségére (mely a még mindmáig fennmaradt mocsarak megmentését szorgalmazza), melyet eddig 21 állam írt alá és további négy állam belépése folyamatban van.

Dr. Jánossy Dénes

MADARAK ÉS FÁK NAPJA A BÜKKBEN

A Hazafias Népfront megyei elnöksége mellett működő természet- és környezetvédelmi munkabizottság, a Bükk Nemzeti Park Baráti Köre, a Magyar Madártani Egyesület egri csoportja, Eger városi Tanács VB művelődésügyi osztálya, Egri járási, városi Üttörőelnökség, Eger városi Mélyépítő és Városgondozási Üzem KISZ-fiataljai június 10-én vasárnap Síkfőkúton rendezték meg a Madarak és Fák Napját. Erre az alkalomra a síkfőkúti tó partján egri, noszvaji, mezőkő-

vesdi úttörők tanáraikkal, szüleikkel jöttek el, hogy hódoljanak a csodás természetnek. Jelen voltak még az egri természetbarát nyaralók. Számuk kétszáz körül volt.

A rendezőség változatos műsorral igyekezett felejthetlenné tenni ezt a napot. Az ünnepi beszédet dr. Kolonits József tudományos főmunkatárs tartotta. Szavalatok, dalok zengték a természet, a madarak és a fák dicséretét. Madárhangokat szólaltattak meg magnószalagról. Élőmadár-bemutató is szerepelt a programban.

Thumerer Herbert szerkesztette élővilág- és természetvédelmi-totó, KISZ-fiatalok vezette különböző versenyszerű ügyességi játékok is voltak. A győztesek könyvutalványokat, csokoládét kaptak. Üdítőitalokat is osztottak szét a pajtások között.

A bemutató túrát Martus Ferenc vezette és az erdőben való helyes viselkedésre oktatta, nevelte az ifjúságot.

Az ünnepség élménygazdagságával elérte célját. Az ifjúságra egy életre szóló kitörölhetetlen benyomást tett, a jövőbeni magatartására pedig szilárd irányítást adott a természet szeretetére vonatkozólag.

Hortobágyi Ernő

mg.-i mérnök, tanár

IFJÚSÁG – MADÁRVÉDELEM

A hazai madárvédelmi munka egyik fontos tennivalója a tudat és a gondolkodásmód helyes irányba terelése. Erre a munkára rendkívüli fogékonysága miatt az ifjúság a legalkalmasabb.

1974 szeptemberében a Sződligeti Általános Iskolában madárvédő szakkör alakult Jégmadár Klub néven. Szerény létszámmal indultunk, minimális célokat tűzve magunk elé, melyeket teljesíteni tudtunk és ezzel kivívtuk a pajtások és a tanárok elismerését, szeretetét. Az indulásnál nagy segítséget nyújtott az MME Börzsönyi Csoportja, amely szakmai valamint anyagi támogatását rendelkezésünkre bocsátotta. Ma már 20-25 fő a rendszeresen megjelenők száma. A gyűléseink nyíltak, bárkit bármikor szívesen látunk. A hagyomány nélküli csoportosulás népszerűségét talán az bizonyítja a legjobban, hogy a már végzett diákok gyakran ellátogatnak középiskoláikból a megbeszélésekre, terepbejárásokra.

Úgy érzem, ilyen emberek lesznek a legalkalmasabbak arra, hogy Egyesületünk tagjaivá váljanak. Reméljük, az elkövetkező 5 év is ilyen lesz, mint a már mögöttünk álló, mert úgy hiszem, hogy az sikeresnek mondható.

Bányavári Pál
szakkörvezető

Faunisztika

KUCSMÁS POSZÁTA (*Sylvia melanocephala*) ELŐFORDULÁSA A TAPOLCAI SZENTGYÖRGY-HEGYEN

A Szentgyörgy-hegy a tapolcai medencéből kiemelkedő bazalthegyek egyike, meleg, mediterrán jellegű éghajlata miatt madárvilága igen gazdag. A területre jellemző fajok közül a következőket érdemes megemlíteni: balkáni fakopáncs, nyaktekercs, gyurgyalag, tövisszűrő gébics, sárgarigó, hantmadár, kövirigó, cigánycsuk, házi rozsdafarkú.

1979. július 29-én gyűrűzés céljából, elvadult szőlő helyén felállított 12 méteres függönyhálával egy hím kucsmás posztát fogtam!

Ez a faj eddig hazánkban még nem került elő, ezért bizonyító színes diákat készítettem róla. Látta a madarat Haraszthy László, a Madártani Intézet munkatársa is. A méretek felvétele után a posztát gyűrűvel a lábán szabadon engedtem.

Zsoldos Árpád

A NYÁR VÉGI ÁRASZTÁSOK HATÁSA A HORTOBÁGY MADÁRVILÁGÁRA

A legtöbb évben nyár végére úgyszólván minden természetes eredetű vízállás (szikes tavak, mocsarak) kiszárad a Hortobágyon és a kezdődő őszi vonulás vízimadár-tömegei a halastavakon zsúfolódnak össze. Augusztus-szeptember hónapokban már javában tartanak a lehalászások, így aztán a részben szárazra kerülő tómedrek mindenféle vízimadárnak biztos táplálkozóhelyet, pihenőhelyet nyújtanak.

Jóllehet, a 13 halastó-egység közül mindig akad egyszerre több olyan is, ahol lehalászás folyik, mégis nagyon fontos a halastavakon kívüli nagy árasztások, mesterséges vízfelületek madárélete. Első helyen kell említeni a házikacsa- és házilibanevelő vizeket, amelyeket alacsony gáttal elzárt, lapos területeken létesítenek. A tavak vize sekély, a partok növényzete a kacsák, libák elszállítása után csupaszon marad. Nyár végére az ilyen vízállások nagy részén befejeződik a víziszárnyas-nevelés, így a vonuló, gyülekező vízimadarak birtokukba vehetik a tavacskákat. Elsősorban a limikolák kedvelt gyülekezőhelyei ezek. Az elmúlt évek során (1974–79) a Hortobágy számos helyén vizsgáltam az elhagyott kacsanevelő tavakat (Nyíró, Borsós, Szettyénes, Vágóhid, Kungyörgy, Villongó, Akadémia tó, Árkus, Parajos, Ágota, Nagyiván). A hazánkban gyakorinak mondható fajok (goda, bíbic, pajzsoscankó, füstös cankó, réti cankó, szürke cankó, havasi partfutó, apró partfutó) mellett a gulipán, kislile, parti lile, ezüstlile, sarlós partfutó is minden évben előfordult. A köforgató (*Arenaria interpres*), fenyérfutó (*Crocebia alba*) és a nagy partfutó (*Calidris canutus*) számára is a kacsanevelők sekély, iszapos vize a legkedvezőbb, jóval több adatom származik ilyen helyekről, mint a lecsapolt halastavakról, vagy a rizsföldekről.

A tavi cankó (*Tringa stagnatilis*) és a gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) megjelenése az előzőeknél sokkal ritkább volt. A kacsanevelő vizeknél rendszeresnek mondható a kis sirályok (*Larus minutus*) átnyarálása. 1975-ben a Villongó mellett 120-150 példány mutatkozott egész nyáron, 1978-ban és 1979-ben viszont csak az Akadémia tó melletti libanevelőn volt egy 25-30-as csoport. A több év óta elhagyott kacsanevelők jelentősebb része szárazon marad, a tófenék elgyomosodik, a partokon pedig újra megtelepszik a növényzet (nagyiváni „Labodás”), vagy pedig időszakos, nyár végére kiszáradó szikes tavakká válnak (Új-Villongó). Ez utóbbi változat sok értékes vízimadárnak nyújt fészkelőhelyet (pl. gulipán), illetve átnyaráló fajok táplálkozóhelye (füstös cankó, réti cankó, nagy póling).

A kacsanevelő tavaknak tehát igen fontos szerepük van az őszi madárvonulás zavartalanságának fenntartásában. Hátrányuk viszont, hogy az összezsúfolt háziszárnyasok között gyakran pusztít a baromfikolera, és az elhullott egyedek,

még a nagy mennyiségű trágya a vizet és környékét is megfertőzheti.

Természetvédelmi feladatunk, hogy a HNP területén házikacsák és -libák jelenléte nélkül alakítsunk ki ilyen jellegű (sekély, csupasz partú, növényzetmentes) tavacskákat, melyeket nyár végén sem hagynánk kiszáradni. A hortobágyi szolonyec szikeseken ez a növényzetmentes állapot csak a felső talajszint lehordásával alakítható ki. Igen jó példa erre az Akadémia halastó melletti néhány kisebb vízállás, melyeket 1974-ben, a tavak rekonstrukciójakor létesítettek és néhányukat még azóta sem használtak kacsanevelőnek. A partokon és a mederben még mindig nem tudott eluralkodni a növényzet.

Végül meg kell említeni a Hortobágyi Nemzeti Park által végzett nyár végi árasztásokat. A HNP nagyiváni kerületében található kb. 3000 hektáros ősmocsár vízszintjét száraz években rendszeresen megnöveljük. A mocsárba egy kis csatornával juttatjuk el a vizet, amely a kisebb fertőket, laposokat, ereket is feltölti, valamint a szikes legelőkön is elöntéseket hoz létre.

Mindenféle káros emberi hatástól (fertőzés, vadászat okozta zavarás) mentesen, védett környezetben gyülekezhetnek itt a vízimadarak.

Főleg vadrécék, nyári ludak, gémekek, bibicek, godák, pólingok, sirályok látogatják, de a friss víz fölött mutatkoznak néhány napig a csapatokba verődő, elvonulásra készülő szerkők is (mindhárom faj).

Az elmúlt év során úgy irányítottuk az árasztást, hogy a kisebb elöntéseket külön műtárggyal szabályoztuk az ún. Mérges-ér környékén, kimondottan madárgyülekezőhely kialakítása céljából.

Dr. Kovács Gábor

természetvédelmi területkezelő
HNP

A REZNEKTÚZOK (Otis tetrax) ELGONDOLKOZTATÓAN GYAKORI ELŐFORDULÁSA KARDOSKÚT KÖRNYÉKÉN

1979. július 25-én hajnali határjárás alkalmával egy násruháját részben már levedlett reznekkakast figyeltem meg a kardoskúti természetvédelmi területtel szomszédos Békés-

sámson határában. E rendkívül ritka tűzokfaj már a századforduló táján is csak szórványos költőmadár volt Magyarországon. Utolsó populációs költési adata 1918-ból származik, Bagotapusztáról. Hosszú szünet után Szentes közelében a Cserebökényi-pusztán 1952-ben ismét megkerült egy fészkalja, amely azonban tojásgyűjtő szenvedélyének esett áldozatul.

A közép-európai reznek-állomány elsorvadását a Kaspi-tenger melléki telelőhelyeken évszázadokon át folytatott, rablógazdálkodó vadászat váltotta ki. Mire a szovjet és az iráni természetvédelem közbelépett, a sokat szenvedett fajt már jóvátehetetlen károsítások juttatták végveszélybe. A húszas évektől kezdődően a reznek csak eseményszámba menő ritkaságként – többnyire késő ősszel – került elő Magyarországon. Gyér adatszolgáltatásához bizonyára rejtőzködő életmódja is hozzájárul, amennyiben ez a faj a magasfüvű sztyepprétek, gazos szántóföldek madara, ahol fácsán módra viselkedve legfeljebb csak felriasztás esetén kerül szem elé.

Ilyen előzmények után elgondolkoztató az a tekintélyes adatsor, amely Kardoskút környékén gyűlt össze az alábbi megoszlás szerint:

Tavaszi-nyári előfordulások: 1965. IV. 2.; 1967. VIII. 22.; 1973. VIII. 15.; 1977. VIII. 28.

Késő őszi-téli adatok: 1953. XI. 30.; 1956. XI. 8.; 1958. XI. 6.; XII. 25.; 1965 „ősz”; 1966. X. 8.; X. 10.; 1968. IX. 15.; IX. 16.; 1969. XII. 27. (12-es csapat); 1977. X. 23.

Mindezeket tetőzte 1973. VIII. 19-én itteni költésének bizonyítéka, amikor egy magas vegetációval elgazosodott tarlóföldön növendékfogoly-nagyságú, de még nem repülő fiókával találtam a tó szélén egy reznekpárt.

A fészkelési adat, sajnos, csak érdekesség, különösebb jelentőséget nem tulajdoníthatunk neki, amennyiben a reznek hajdani fészkelőterületének határa ma már a délkelet-ukrajnai pusztáig húzódott vissza Európában. Így az 1952. évi cserebökényi és az utóbbi kardoskúti megtelepedés csak alkalmi véletlen, bizonyára vonulásban megkésett reznekpár maradt vissza a hagyományos útvonalon.

E véletlen költéseknél figyelemre méltóbb az a lényegében rendszeres átvonulását bizonyító adatsor, amely időről-időre mindig tanúskodik a jelenlétéről. Ha az irodalomban részletezett adatgyűjteményt áttekintjük, nem lehet kétséges,

hogy Kelet-Magyarországon ez a faj ma is rendszeresen átvonul, csak bujkáló természete és az ornitológusok által ritkán látogatott, szántóföldi élőhelye miatt csekély a megfigyelhetőség valószínűsége. Amikor – többnyire fácánvadászat közben – a rejtőző reznektúzókat felriasztjuk, az alulnézetben hófehéren csillogó madár fogolyszerű, burrnó szárnyalással, sebesen elmenekül. Első alkalommal még közelre bevár, újabb közelítésre már messziről kel és pár száz méteres repülés után első tartózkodási helyére igyekszik visszaóvakodni. A hazai reznek előfordulásáról és közép-európai problémáiról a debreceni Déry Múzeum Évkönyvében (1970. megjelenési év, p. 21-32) adtam összefoglalót.

Dr. Sterbetz István

AZ AGÁRDI MADÁRVÁRTA FAUNISZTIKAI ADAT-SZOLGÁLTATÁSAI AZ 1979. ÉVBEN (január–augusztus)

A madárvárta egyik funkciója: expedíciós bázisul szolgálni bel- és külföldi ornitológusoknak, idősebbeknek és fiataloknak egyaránt. A fokozódó „fejlesztés” miatt ugyanis maga a Velencei-tó egyre kevesebb madármegfigyelésre nyújt alkalmat. Ezért tágabb környékére, vagy még messzebb: Fejér megye madártanilag érdekes helyeire járunk a madárvárta nyári lakóival. Közülük többen biológiai pályázatukhoz is kapnak madárvártai, vagy onnan kiinduló segítséget. Az idén 20 éves madárvártán kezdettől fogva vezetünk tudományos naplót. Az érdekesebb idei bejegyzések a következők:

Fenyőrigó 80-90 db (I. 6.); az egyik dinnyési gólyafészekre megjött a madár (III. 14.); a Nádastó fölött 2 nagykócsag és 1 barna rétihéja repül (III. 18.); a vártai járdán guvat fut el, sűrűn billegve, 3 nyári lúd a Nádastó fölött (III. 22.); nádi tücsökmadár pirreg a madárvártánál az avas nádiban, karvaly Dinnyés körzetében (IV. 25.); 1 kékbegy tojó a várta járdáján (V. 4.); első kakukkszó a vártánál (V. 5.); Sárkeresztúron 2 gulipán, 2 kócsag, 1 kékes rétihéja (V. 6.); Hatvanpusztánál 3 gyurgyalag, Sárszentágotánál 1 pár nyári lúd (V. 6.); a pátkai víztározónál 7 nagykócsag, 10 szürkegém, 3 billegető cankó, 1 kiskócsag, 1 küszvágó csér (V. 8.); a várta udvarán egy kormos légykapó tojó (V. 9.); a Nadas-

tó fölött 1 bölömbika repül (V. 10.); 2 kanalgém a Ná-
dastó fölött (V. 16.); 1 üstökögém a vártai öbölben (V. 26.);
Ósi községben egy utcában beton villanydúcokon 5 lakott
golyafészek (VI. 5.); a dinnyési halastavaknál 1 macskaba-
goly, 6 nagykócsag, 3 fiatal bakcsó (VI. 15.); a dinnyési
Belső-tónál 30 nagygoda (VI. 16.); a sárkeresztúri Sárkány-
tó védett területén 5 gulipán, 30 nagygoda, 1 kékvércse,
1 bölömbika (VI. 18.); a várpalotai tavaknál két kontyos
réce (VI. 19.); gyurgyalagok Kisfaludnál, Sármentelénél, Su-
koró térségében, Lovasberénynél 2-5 párban (VII–VIII. kö-
zepéig); Sárszentagótánál 2 kékvércse, néhány barkós ci-
nege (VI. 17.); a dinnyési feltöltött réten 10 kislile (VI. 22.);
a dinnyési halastavaknál 3 kormorán (VI. 23.); a Mészeg-
hegy déli lejtőjén a nádleraktnál a már „szokványos” ci-
gánycsuk néhány példánya (V., VI., VII.); a dinnyési Belső-
tó fölött 1 kékvércse, a Nádistónál 23 nyári lúd (VI. 28.);
az egyik dinnyési akácokban a már kiürült varjútelepen
3 lakott kékvércse-fészek (VI. 29.); a Nádistó körzetében
1 kékes rétiheja (VII. 6.); a dinnyési vasútállomás fölött 1
békászósas repül észak felé (VII. 7.); juv. bakcsók évek óta
láthatók 5-26 példányban a dinnyési halastavaknál (VI., VII.,
VIII.); nyaktekeres a kislaludi gyurgyalagtelep egyik lyuká-
ban fészkel, etet (VII. 15.); a Nádistó-rezervátumban 30
nyári lúd (VII. 18.); a legtöbb nagykócsag a dinnyési halas-
tavaknál látható, 2-16 pld. (V., VI., VII., VIII.) mindig; német
ornitológusok a dinnyési halastavaknál 9 bölömbikát láttak
(VII. 13.); ugyancsak ők a madárvártáról kiindulva Sárke-
resztúr–Sárszentagótán: 35 nagygodát, 11 pajzsoscankót,
18 kislilét, 6 havasi partfutót, 2 feketenyakú vöcsköt, 5 nagy-
kócsagot, 1 szalakótát figyeltek meg (VII. 14.); a Velencei-
távon az első ezüstsirályt VII. 31-én figyeltük meg, később
(VIII. 6.) 8 példányt; a Nádistó térségében 2 kis kócsag,
5 erdei cankó, 7 sárszalonka, 2 havasi lile (VIII. 12.).
A madárvártáról mint bázisról kiindulva, a Fejér megyei
Sárreuten, annak Csór–Nádasladány vasúti állomás térsé-
gében Hráskó Gábor és Orbán Attila madárvártások által
1979. aug. 18-án megfigyelt 70 madárfajból a jelentőseb-
bek: 2 üstökös gém, 3 nagykócsag, 3 kiskócsag, 15 fekete-
golya, 5 egerészölyv, 5 kislile, 3 apró partfutó, 12 kormo-
cankó, 25 réti cankó, 8 sárszalonka, 1 jégmadár, 1 gyöngy-
bagoly, 53 gyurgyalag (már vonuló csoport), 1 kerti geze,

1 kerti poszáta, 3 sisegő füzike, 1 kormos légykapó tojó,
1 rövidkarmú fakusz.

Radetzky Jenő

MADÁRTANI ADATOK BÉKÉS MEGYÉBŐL

1979 tavaszán Nagykamarás és Bánkút térségében az ún. Tulkán-érben kb. 2 km hosszúságban 50–80 m széles belvív alakult ki, ami kedvező feltételeket biztosított különböző madárfajok fészkeléséhez. Megfigyeléseim szerint az alábbi fajok költöttek a területen:

Kisvöcsök (<i>Podiceps ruficollis</i>)	30-40 pár
Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	10-12 pár
Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>)	4-5 pár
Szárcsa (<i>Fulica atra</i>)	120-150 pár
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	7-8 pár
Pocgém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	15-20 pár
Fattyúszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	12 pár
Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>)	4 pár
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	„néhány pár”

Békéscsaba és Gyula között a vasút mentén egy általam megfigyelt területen a legutóbbi évekig 3-4 pár kis őrgébics (*Lanius minor*) költött, 1979-ben a fészkelő párok száma örvendetes módon 10-12-re emelkedett. Ugyancsak az állomány erős emelkedését, megduplázódását figyeltem meg a sárgarigó (*Oriolus oriolus*) esetében a sarkadremetei és gyulavári erdőkben.

Povázsay László

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK SVÁJCBAN

1979. július 22. és augusztus 4. között a svájci Alpokban egy nemzetközi UNESCO-táborban vettem részt, A két hét alatt bőséges lehetőség nyílt a magas hegységek madárvilágának tanulmányozására. Megfigyeléseim színtere a Maloja mellett fekvő 2800 méter magas Lunghin-hegy volt (Graubünden kanton).

A 2000 méter feletti sziklaormok körül gyakran láttam havasi csókákat (*Pyrrhocorax graculus*). Jellegzetes módon majdnem mindig párosával jártak. A hegycsúcsról letekintve fiatal szirti sasok (*Aquila chrysaetos*) légimutatványjaiban gyönyörködtem. A hosszan elnyúló Engadin-völgyet szegélyező hegyekben mintegy 30 saspár költ. A havas csúcok közelében előfordul a havasi hófajd (*Lagopus mutus*), amelyet megpillantanom nem sikerült, de ürülékét megtaláltuk. Egy alkalommal láttam szirti fecskét (*Ptyonoprogne rupestris*) egy meredek sziklafal előtt csapongani. A gyors folyású, üdezöld rétekkal határolt patakok mentén szétszórta, de nagy számban talákoztam havasi pityerekkel (*Anthus spinoletta*). Az alacsonyabb régiók bokraiban sok fenyőrigó (*Turdus pilaris*) és örvös rigó (*Turdus torquatus*) fészkel. A fenyőkkel tarkított ligeterdőkben kormosfejű cinegék (*Parus montanus*) és zsezsék (*Carduelis flammea*) éltek. Ez a vidék a kormos varjú (*Corvus corone corone*) és a dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*) elterjedési területének határzónájába tartozik. Egyaránt előfordultak mindkét tollazati típusba tartozó, valamint átmeneti színezetű példányok. A rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*), amely nálunk alacsony fekvésű vizenyős réteken él, ott a napsütötte sziklás részeken mozog, hantmadarak (*Oenanthe oenanthe*) és házi rozsdafarkúak (*Phoenicurus ochruros*) társaságában. Az érdekességeken kívül sok itthonról ismert fajjal találkoztam, mint a barna kánya, vörös vércse, sarlósfecske, barázdabillegető, erdei szürkebegy, kerti poszáta, barátposzáta, csilpcsalp füzike, énekes rigó, erdei pinty, zöldike, seregély. A későbbiek folyamán Luzernben jártam. A várost övező Vierwaldstätti-tó vizén félig szelíd bütykös hattyúk, tőkés-récék, dankasirályok, búbos vöcskök és szárcsák úszkáltak. Végül Zürichben egy templomtorony körül kis csapat havasi sarlósfecskét (*Apus melba*) láttam körözni a levegőben.

Györgypál Zoltán

KÉT HÉT BULGÁRIÁBAN

1979. június 11. és 23. között madártani megfigyeléseket végeztünk Délnyugat-Bulgáriában.

A Szófiáig tartó vonatút legnagyobb élményét a Balkán-hegység meredek mészkőfalai között megfigyelt havasi sar-

lósfecskék (*Apus melba*) és szirti fecskék (*Hirundo rupestris*) jelentették.

Az első két napon a Szófiától délre fekvő Vitosa-hegység lábánál vertük föl sátrainkat. A 2200 méter magasságot is meghaladó hegységben levő nemzeti park a főváros környékének egyik leglátogatottabb turistaközpontja.

Az 1000-1200 méterig felhatoló lomboserdő madárfaunája megegyezik hazai középhegységeinkével. A viszonylag nedves erdőkben gyakori volt az ökörszem (*T. troglodytes*), a feketerigó (*Turdus merula*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a bővizű hegyipatakok mentén a hegyibillegető (*Motacilla cinerea*) és a vízirigó (*C. cinclus*, 8 pld.). A vegyes állományú erdőkben megjelent a fenyvescinege (*Parus ater*), a sárgafejű királyka (*R. regulus*) és a süvöltő (*P. pyrrhula*). A csak néhány helyen előforduló nyíresekben csízzel (*Carduelis spinus*) és kormosfejű cinegével (*Parus montanus*) is találkoztunk. Öszszefüggő ősfenyvest csak a hegyvonulatok északi lejtőin találtunk. Itt a jellemző fajok a fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*), az örvös rigó (*Turdus torquatus*), a keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*) és a tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*) voltak. A fahatár feletti törpefenyő-régióban gyakori volt az erdei szürkebegy (*Prunella modularis*), meglepetésünkre az erdei pityer (*Anthus trivialis*) és a rozsdás csaláncsúcs (*Saxicola rubetra*)! Az igazi havasi fajokkal csak a hegycsúcsok legkopárabb részein találkoztunk. Ilyenek voltak a havasi pityer (*Anthus spinoletta*) és a fülespacsirta nagy torokfoltú, balkáni alfaja (*Eremophila alpestris balcanica*), de mellettük előfordult a mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) is.

Második táborhelyünk a festői völgyben épült rilai kolostor közelében volt. Az ország legmagasabb hegységében, a Rilában négy napot töltöttünk.

A lomboserdők övének felső határa magasabbra tolódott a fenyvesek rovására. Az egységes tűlevelű erdők viszonylag keskeny sávot alkottak. A madárfauna képe is megváltozott. A bükkösök jellemző fajai a léprigó (*Turdus viscivorus*), a fehérhátú harkály (*Dendrocopos leucotos*), a feketeharkály (*Dryocopus martius*) és a hamvas küllő (*Picus canus*) voltak. A vegyes és fenyveserdők madárélete nagyrészt megegyezett a Vitosában megfigyelttel. Élményt nyújtott a három szirti sas (*Aquila chrysaetos*) és az őszapó barna fejsávú

és -hátú, balkáni alfájának (*Aegithalos caudatus macedonicus*) megfigyelése. Az alacsonyabb fekvésű omladékokon együtt fészkel a molnárfecske (*Delichon urbica*), a szirti fecske és a vörhenyes fecske (*Hirundo daurica*); gyakran láttunk bajszos sármányt (*Emberiza cia*) és házi rozsdafarkút (*Phoenicurus ochruros*). Ez utóbbi faj 2500 méter magasságig is felhatolt. Ennél magasabban már csak a havasi szürkebegy (*Prunella collaris*) és a havasi csóka (*Pyrrhocorax graculus*) találta meg életfeltételeit. A havasi csokanak több laza fészekkolóniáját találtuk a sziklákon.

Érdekeségként megemlítjük, hogy az elszórt települések környékén a szirti fecskék a házak tetőpárkányára, a vörhenyes fecskék a hidak alá építették jellegzetes fészkeiket. Június 19-én indultunk tovább harmadik és egyben utolsó táborhelyünkre, Szandanszkiba. A város Bolgár-Macedónia mediterrán jellegű területének központjában fekszik. Már megérkezésünk éjszakáján hallottuk a füleskuvik (*Otus scops*) ismétlődő füttyét, de magát a madarat csak az utolsó estén sikerült meglátnunk. Első napi túránk a Melnik környéki meredek löszdombok közé vezetett. Már a város háttárában több helyről hallottuk a berki poszáták (*Cettia cetti*) éles hangját. A gyümölcsösök közti árkok nádoltjaiban a nádírigó mellett mindenütt énekelt a halvány geze (*Hippolais pallida*). A nagyobb szőlőkben többfelől szólt a kerti sármány (*Emberiza hortulana*), a kucsmás sármány (*E. melanocephala*) és a déli hantmadár (*Oenanthe hispanica*). A szőlők közti villanyvezetékeket használták leshelyül a gyurgyalagok (*Merops apiaster*) és a vörösfejű gébicsek (*Lanius senator*). A kopár legelőkön és tarlókon gyakori volt a szikpacsirta (*Calandrella brachydactyla*) és a kalandrapacsirta (*Melanocorypha calandra*). A löszvölgyek bokrosaiban mindenfelé hallottuk a sövény-sármány (*Emberiza cirrus*) egyhangú énekét. A magasban egy öreg pusztai sas (*Aquila nipalensis*) keringett, majd elszállt a Pirin-hegység irányába. Az egyik falu közepén álló nyárfákon berki veréb (*Passer hispaniolensis*) kolóniát fedeztünk fel. A meredek löszfalak keskeny gerincét járva havasi sarlósfecske telepére bukkantunk. Szokatlan volt a léprigók nagyszámú átvonulása (35-40 pld.). Az egyik mély löszvölgyben három szirti galamb (*Columba livia*) tartózkodott.

Következő nap a Sztruma folyó nyugati partján elterülő kopár dombvidéket barangoltuk be. Az intenzív juh- és kecske-

legeltetés következtében csak a szúrós, szárazságtűrő cserjék maradtak meg. Ezen a területen előfordul a mediterrán „macchiák” jellemző madárfaunája. Néhol nagy területeket borítottak be a csak embermagasságúra növekvő tölgyfaligetek. A hegyek felett két öreg döggkeselyű (*Neophron percnopterus*) repült és egy fiatal parlagi sast is láttunk. Jó összehasonlítási alapot nyújtott az együtt keringő vörösvércse és fehérkarmú vércse (*Falco tinnunculus*, *F. naumanni*) hím. Az egyik domboldalon egy szirtifoglyot (*Alectoris graeca*) riasztottunk fel. A sziklás helyeken többfelől a szirti csuszka (*Sitta neumayer*) éles trillája hangzott fel. A déli hantmadárnak mind a fekete-, mind a fehértorkú változata előfordult. A völgyek bokrosaiban két füstös cinege (*Parus lugubris*) család mozgott. Rendkívül gyakori volt a sövény- és a kerti sármány, bajszos sármányt mindössze egyet észleltünk. Az alacsony bokrok közt egy bajszos poszáta (*Sylvia cantillans*) család bujkált, dalos poszátából (*Sylvia hortensis*) csak egy hím mutatkozott. Vele egy biotópban találtuk meg a legkritább európai gébicsfajt, az álarcos gébicset (*Lanius nubicus*), melyből aznap tíz példányt láttunk. Az egyik hím territóriumát féltve támadást színlelt, tőlünk alig pár méternyire szitált a levegőben, majd meredeken levágva felült egy bokorra. Egy másik példányt énekelni is hallottunk. Visszafelé a Sztruma mellett elterülő öntözött mezőgazdasági területen néhány kucsmás billegető (*Motacilla flava* feldegg) mutatkozott.

Június 22-én a Szandanszkitól északra fekvő Ploszki falu volt az úticélunk. Utunkat az egymással párhuzamosan futó patak völgyek nehezítették. Az eddig említett jellemző fajokon kívül megfigyeltünk egy kucsmás poszáta (*Sylvia melanocephala*) és egy bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*) családot. Egy ízben a pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) alig tíz méterre repült föl előttünk. Egy dombon kövi verebek (*P. petronia*) hatos csapatára bukkantunk. A környéken gyakori vörhenyes fecskék fartöve egészen világos, csaknem fehér volt.

Bulgáriában összesen 134 fajt láttunk, közülük többre előre nem számítottunk. A román határon, a Duna fölött két baronakánya búcsúztatott minket.

Hraskó Gábor, Magyar Gábor, Waliczky Zoltán

TISZAI MADÁRMEGFIGYELÉS 1979. AUGUSZTUS 1-7-IG
DOMBRÁD ÉS TISZAFÜRED KÖZÖTT

(160 KILOMÉTER CSÓNAKKAL A FOLYÓN)

Bübos vöcsök 1 Tokajtól északra; **szürkegém** a part mentén végig gyakori; **vörös gém** 1-1 átrepülő példány a Tisza fölött; **kiskócsag** 3+1+1+5+3+4 a kiskörei víztározóban; **bakcsó** a szürkegémnél valamivel kevesebb, de gyakori a parti fűzfákon; **pocegém** 1 hím hajnalban a fűzbokrok közt; **kanalaszgém** 8+7+3, csak a Hortobágy közelében; **fehérgólya** gyakori, már 6-15-ös csapatokban repül, kering; **nyári lúd** 12 db a Hortobágy közelében repül; **tőkésréce** a Tiszán sokszor párban, alkonyatkor 20-30-as csapatokban is hűz; **böjti réce** 1 a kiskörei tározón; **cigányréce** 5 db repül; **barna kányát** sajnos a 7 nap alatt a 160 kilométeres folyószakaszon egyetlen egyet sem láttunk!; **egerészölyv** 1+1+1+1, nemrég kirepült fiatalokkal; **barna rétihéja** 1+1+1 Tiszalöknél, Tiszafürednél; **kabasólyom** gyakori, kb. 10 kilométerenként egy pár, kirepült, vagy még fészekben etetett fiókákkal; **kékvércse** 2+1 Tiszadobnál; **vörösvércse** 1+1+1+1+1; **fürj** több helyen éjszaka is szól; **szárcsa** néhány darab a kiskörei tározón; **bibic** helyenként átrepül a folyó fölött; **piroslábú cankó** 1+2+1+1 a Tiszaparton; **billegető cankó** gyakori, néhány kilométerenként 1-2, vagy többször 20-20-as csapatok is a parton (!); **nagygoda** 8+12 átrepül; **dankasirály** 1+1+1+1, csak szórványos a Tiszán; **ezüstsirály** a dankánál valamivel gyakoribb, sok a fiatal tollazatú; **küszvágó csér** 2+1 Tiszafürednél a víztározón; **örvös galamb** kimondottan gyakori az ártéri erdőkben; **vadgerle** kb. annyi, mint az örvös galamb; **balkáni gerle** 1+1+1, kevés, csak faluközéiben; **kakukk** már nem szól, de látunk néhányat; **erdei fülesbagoly** Tiszalöktől délre az ártéri erdőben szól; **kuvik** egy-két helyen szólt csak; **macskabagoly** rendkívül gyakori, nem volt éjszakánk a hangja nélkül; **sarlósfecske** 2+1 Dombrádnál; **gyurgyalag** 160 km-en csak két alkalommal néhány darab, parti fecskékkel társulva; **szalakóta** 1; **jégmadár** 1+1+1+1; **bübos banka** 1+1+1; **zöld küllő** 1+1; **nagy fakopáncs** 1+1+1+1; **kis fakopáncs** 1, víz fölött, fűzbokron; **bübos pacsirta** 1+1+1 faluszélen; **füstifecske** sok; **partifecske** kb. 6-10 km-enként egy 50-100-as telep; **barázdabillegető** 1+1; **sárga billegető** 1+1 moscsár partján; **tövisszúró gébics** 1+1+1 az ártéri erdőben;

nádi tücsökmadár szól Tiszafüred mellett; **nádirigó** énekel ugyanott (már augusztus volt!); **kisposzáta** 1+1; **barátka** 1+1+1+1+1; **csilpcsalp füzike** elég sokszor hallani a hívogatását; **szürke légykapó** az ártéri erdőben, 1 Dombrádnál; **cigánycsuk** 1 Tiszapalkonyánál; **kerti rozsdafarkú** 1+1; **fülemüle** gyakori, egy énekel is; **feketerigót** többször láttunk; **énekes rigó** fiatalokat vezet; **őszapó** 3-4 alkalommal kisebb csapat a parti fákon; **széncinege** 1+1+1+1; **erdei pinty** az erdőben többször láttuk; **tengelic** 1+1+1 fiatalokkal; **zöldike**, többször láttuk fiatalokkal; **mezei veréb** sok, csapatosan; **házi veréb** a falvak környékén; **seregély** már csapatokban gyülekezett; **sárgarigó** gyakori az ártéri erdőben; **szarka** 1+1+1+1; **dolmányos varjú** 1+1+1; **vetési varjú** nem volt nagyon sok.

Jánossy László, Zlinszky János

MADÁRTANI HÍREK TORNYOSNÉMETIBŐL

Fészekmagasító gólyák számára. Tornynosnémetiben kb. 5 éve fészkel egy gólyapár, mégpedig villanyoszlopon. Idén kora tavasszal örömmel láttam, hogy az ÉMÁSZ emberei fészekmagasítót szereltek az oszlopra. Bár a gólyák már itt voltak, de még nem láttak költéshez, szívesen elfogadták az új fészektartót és azon építették meg fészkeiket. Négy fióka kelt ki, sajnos azonban az egyik már korán elpusztult, két másik, már repülésképpessé vált fiatal gólya pedig egy zivataros estén a közeli transzformátor vezetékének repülve pusztult el.

Érdekes fecskéfészkelés. Az egyik helybeli gazdasori háznál egy füstifecske-pár próbált az eresz alatt fészket építeni. Nagy szárazság volt akkoriban, a fecskék sárhiánnyal küszködtek és nem sikerült nekik a fészekrakás. Erre a háziak egy 15 cm átmérőjű, 5 cm magas lábast akasztottak az eresz alá, és íme, a fecskék ezt el is foglalták és költöttek benne. A házbeliek egy kissé távolabb lakó hozzátartozójuknál is próbálkoztak ilyen „fészekpótlóval” és a fecskék ott is egy lábásban rakták fészkeiket. Én az elmúlt napokban megtekinttem a lábast, belül kb. 3 cm-re sárral volt kibélelve, sőt az egyik helyen már felül is tapadt sár hozzá, mintha körül akarták volna venni sárral az egésztestet.

Hűség a fészkelési helyhez. Már több éve tapasztaltam azt,

hogy a széncinegék községünkben előszeretettel fészkelnek villanyórák szekrényeibe, vagy levélszekrényekbe. Fészekodúkat hozattam és kivettem azokat az érintett helyekhez közeli kertekbe. És íme, a kitett odúk még máig (már vagy 10 éve ennek!) lakatlanok, és a széncinegék továbbra is a fent említett fészkelési helyeket részesítik előnyben.

Köves Ervin

FEHÉR TÖKÉS RÉCE

A székesfehérvári Vörösmarty MgTsz halastavainál szervezetünk tagja, Nemes Tamás fehér színezetű tőkés récet (*Anas platyrhynchos*) figyelt meg 1979. augusztus 9-én. A fehér kacska a „normális” színű tőkésekkel együtt tartózkodott a tavaknál, táplálkozásukkor és repülésükor is a csapattal tartott.

Szabó Imre

MEGFIGYELÉSEK A MEZŐKÖVESDI KAVICSOS-TÓNÁL

Mezőkövesden a város közepén, a 3-as számú főút mellett van az ún. Kavicsos-tó. Az egykori kavicsbánya helyén alakult ki ez a mintegy 4 hektáros tó. Náddal, gyékénnyel tarkított, erősen algásodó és sajnos vegyszerektől fertőzött tavon évente rendszeresen végzünk megfigyeléseket. A tó mellett a főútvonalon naponta több ezer jármű halad el. Pl. 1979. augusztus 16-án mintegy 8 100 járművet számoltak meg a szakemberek. E nagy forgalom ellenére rendszeresen fészkelő és vonuló madarakat láttunk. A fészkelő fajok:

Szárcsa 1977-ben 4, 1978-ban 7, 1979-ben 2 pár.

Búbos vöcsök 1977-ben 2, 1978-ban 3, 1979-ben 4 pár

Vízityúk 1977-ben 2, 1978-ban 2, 1979-ben 4 pár.

Rendszeres madara a tónak a nádirigó, a cserregő és foltos nádiposzáta, a pocgém.

A tó madarait érdeklődéssel figyeljük, hiszen a város közepén élnek az emberek szeme előtt. Sokan gyönyörködnek bennük.

Kaló István, Varga Zoltán

KENDERMAGOS RÉCE KÖLTÉSE

Az MME Fejér megyei Csoportja kezelésében lévő adonyi halastavak természetvédelmi területen az idén először fi-gyeltük meg költési időszakban a kendermagos récét (*Anas strepera*). Később láttuk a fiókákat vezető szülőket is.

Szabó Imre

FAUNISZTIKAI ADATOK SZEGED KÖRNYÉKÉRŐL

- Nagykócsag** (*Egretta alba*): Szeged-Fehértó 1979. 6. 24.
98 példány
- Kis póling** (*Numenius phaeopus*): Szeged-Fertő 1979.. 7. 11.
5 pld., Szeged-Fehértó 1979. 7. 16. 5 pld., 27-én 3
pld., 28-án 1 pld., 1979. 7. 31-én 1 pld.
- Tavi cankó** (*Tringa stagnatilis*): Szeged-Fehértó 1979. 7. 31.
1 példány
- Szürke cankó** (*Tringa nebularia*): Öttömös-Baromjárás 1979.
7. 14. 2 pld., Szeged-Fehértó 1979. 7. 28. 4 példány,
1979. 7. 31. 1 pld.
- Lócsér** (*Hydroprogne caspia*): Szeged-Fehértó, 1979. 7. 24.
3 pld., 26-án 2 pld., 28-án 2 pld.
- Fattúszerkő** (*Chlidonias hybrida*): Szeged-Fehértó 1979. 7.
24. 2 ad. és 3 juv., 26-án 3 ad. és 2 juv., 28-án
2 ad és 4 juv. példány
- Kis csér** (*Sterna albifrons*): Szeged-Fehértó 1979. 7. 31.
1 példány
- Pásztormadár** (*Pastor roseus*): Szatymaz 1979. 6. 18. 3 pld.

Széll Antal

DANKASIRÁLYOK (*Larus ridibundus*) TÁPLÁLÉKRABLÁSI KÍSÉRLETE

A szegedi Fehértavon 1979. 6. 29-én egy küszvágó csér repült a Korom-sziget irányába kis hallal a csőrében, amikor két dankasirály támadott rá, s vette üldözőbe. Mindhárman cikázva repültek a sziget felé, majd az egyik danka felhagyott az üldözéssel, a másik azonban, ameddig a távcsővel figyelemmel kísérhettem, a csér nyomában maradt és kitartóan üldözte. Július 24-én egy óra leforgása

alatt Simánd Tamás társaságában 3 alkalommal figyeltem meg, hogy táplálékot szállító küszvágó csért dankasirály támadott meg. 28-án ismételten megfigyeltem egy dankasirály táplálékrablási kísérletét, ugyancsak küszvágó csérel szemben. 1979. április 22-én a szegedi Fehértó egyik tavának zsilipjénél 5 búbos vöcsök halászgatott. Az egyik lebukott és a felszínre hozott egy kb. 5-6 cm-es halat. Abban a pillanatban egy dankasirály szállt oda, a vöcsökre vágott, amely lebukott, a sirály pedig azon a helyen vízre szállt. A vöcsök 6-8 méterrel odébb felszínre jött, a sirály pedig ismét megrohamozta, mire a vöcsök újból alámerült. Ez a jelenet még háromszor megismétlődött. Az ötödik alkalommal, amikor a vöcsök a felszínre jött, a kis hal már nem volt a csőrében, a dankasirály pedig felhagyott a követőldzéssel.

A sirályok nemcsak táplálékért támadnak más madarakra, hanem pl. fészekanyagért is. Ezt igazolja egy 1979. 5. 18-i megfigyelés is. A szegedi Fehértavon az egyik tó felett, a Korom-sziget irányába szálló, kb. 60 centiméteres száraz növényi szálát szállító dankasirályt két fiatal ezüstsirály támadott meg, s vette üldözőbe. A menekülő sirály azonban rövidesen kiejtette csőréből a szálát és tovaszállt, az ezüstsirályok pedig abbahagyták az üldözést.

Széll Antal

RAGADOZÓMADÁR-MEGFIGYELÉSEK A MOHÁCSI SÍKSÁGON

1979. VII. 31-én és VIII. 1-én területbejárást végeztem a Mohácstól délnyugatra elterülő mohácsi síkságon.

Első napon 10–13 óra között a terület Sátorhely–Nagynyárád–Majs–Udvar–Eszéki út–Sátorhely által közbezárt részét utaztam végig terepjáróval. Ennek volt köszönhető, hogy a terület földútjainak, dűlőútjainak nagy részét a viszonylag rövid idő alatt bejárhattam. Ennek során 8 darab vörös vércsét (*Falco tinnunculus*) (3+1+1+1+2), 5 darab egerészölyvet (*Buteo buteo*) (1+1+1+2), és 10 darab barna kányát (*Milvus migrans*) (2+6+2) figyelhettem meg. Az utóbbiak közül 6 egy szabadon álló, öreg nyárfáról szállt fel (a terület középső részén) közeledtemre, egy egerészölyvvel együtt. A csapatban erősen vedlő, idősebb példá-

nyok is voltak. Később további két kánya csatlakozott hozzájuk, majd „kelletlenül” elhagyták a nyárfa környékét. A kánák által kedvelt nyárfa mezőgazdasági területen van, távol minden vízfelülettől, így táplálékukat valószínűleg nem vízi élőlények képezik. Délután 16–19 óra között Sátorhely külterületén egy karvalyt (*Accipiter nisus*) és egy vörös vércsét láttam, mindkettő kiszíneződött hím volt.

Második napon 7–12.30 között a terület Lánycsók–Mohács felé eső részét jártam be hasonló módon. Ennek során 13 db vörös vércsét (2+5+6) és 6 db egerészölyvet (1+1+2+2) láttam. A vércsék ötös és hatos csapata 1-1 fészekaljból származó röpképes fióka lehetett. Délután, 14.30–16.30 között ragadozómadarat nem láttam a területen.

A délutáni ragadozómadár-megfigyelések hiánya valószínűleg a szárazsággal párosuló 30 fok feletti hőségnek volt a következménye.

Duhay Gábor

GYURGYALAG- ÉS PARTIFECSCKE-TELEPEK ALLOMÁNYBECSLÉSE HÓDMEZŐVÁSÁRHELY HATÁRÁBAN

1979. július 24-én a gyurgyalagok és partifecskek gyűrűzése mellett felbecsültem a homokbányákban fészkelő madarak számát is. A legkisebb – hivatalosan nem fejthető – bánya a helybeli Marx MgTsz-é, mégis itt található a legnagyobb állomány: kb. 600 partifecske és 12 gyurgyalag etette ekkor fiókáit. Ettől 500 méterre fekszik a Dózsa Tsz egy régen elhagyott homokbányája. Itt érdekes módon soha nem fészkeltek partifecske, csupán néhány pár gyurgyalag. Most 3 lakott lyukat találtam, s természetesen gazdáit.

Kb. 5 éve nyílt meg ennek helyébe egy ma is működő bánya, ami most 3 pár gyurgyalagnak és 100-120 pár partifecskeknak nyújtott otthont. Két éve itt még 6-800 pár fecske költött. Ezt a visszaesést magyarázza, hogy bár a Tsz vezetője megígérte szeptembertől–májusig a lakott partfalak háborítatlanságát, ezt most nem tartották be és a fészkelő lyukak övezetét is kitermelték.

A bánya vezetője elmondta, hogy ez a hely is kimerül hamarosan. Új bányát viszont csak akkor nyithatnak, ha ezt a területet visszaállítják úgy, hogy mezőgazdasági művelés-

re alkalmassá válik. Tehát minden partfalat meg kell szüntetniük, és a talajt többé-kevésbé elegyengetik. Egy újonnan nyitott bányát viszont csak egy-két év múlva foglalnak el a partifecskék, amikor a területe már megfelelő nagyságú. Mezőgazdasági művelésre – természetesen megfelelő talajelőkészítés után – a kitermelt bányák alja is alkalmas. Tehát felesleges és természetvédelmi szempontból káros a függőleges falakat elegyengetni s ezzel a fecskék fészkelőhelyét is megszüntetni.

Gyovai Ferenc

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK A KÖRÖSÖK VIDÉKÉRŐL 1979-BEN

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) adatok: Körös ártér, Gyoma VIII. 1. 1 pld., VIII. 2. 1 pld., Endrőd VIII. 10. 9 pld., VIII. 23. 27 pld., VIII. 31. 12 pld.+1 pld., Gyoma-Körösladány közti rizsföldön VIII. 23. 10 pld., IX. 1. 3 pld. Érdeklőség, hogy a VIII. 23-án megfigyelt 10 feketególya mellett láttam egy fehér gólyát is a csapokban.

Kiskócsag (*Egretta garzetta*) adatok: Endrőd VIII. 10. 30 pld., VIII. 23. 80 pld., VIII. 31. 53 pld.

Nagykócsag (*Egretta alba*) adatok: Endrőd VIII. 23. 1 pld., VIII. 31. 3 pld.

További megfigyelések:

Gyoma és Körösladány közt IX. 1-én a rozsdás csaláncsúcs tömeges mozgását észleltem.

Endrődön egy kis kubikgödörben VIII. 23-án 27 feketególyát, 1 nagykócsagot, kb. 80 kiskócsagot, kb. 30 szürkegémét, kb. 50 bakcsót figyeltem. Ugyanott VIII. 31-én már csak néhány szürkegémét és bakcsót láttam, a kubikgödör kezdett kiszáradni.

Andrési Pál

VOROSNYAKÚ VOCSOK (*Podiceps griseigena*)
FÉSZKELÉSE CSASZÁRSZÁLLASON

1979. III. 18-án 3 pld. érkezett a víztározó melletti kis szikes tóra. IV. 1-én már csak 2 példányt figyeltem meg, amint a fészket építették. A költés sikerét bizonyítja, hogy V. 20-án a két öreg mellett már 3 fiatal is úszott.

Szép Tibor

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

- Gólya** (*Ciconia ciconia*): Lepsény, 1979. 9. 15. 40-50 pld. (Szabó I., Bp.)
- Feketególya** (*Ciconia nigra*): Bábolna, Őlbői-tó, 1979. 8. 27. 1 pld. (Orbán A.); Hanság, Király-tó, 1979. 8. 30. 1 pld. (Kovács L.)
- Bütykös ásólúd** (*Tadorna tadorna*): Sárszentmihály, 1979. 4. 29. 5 pld. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.)
- Hamvas rétihéja** (*Circus pygargus*): Hortobágy, Kunmadarasi puszta, 1979. 8. 10. 1 ad.+1 juv.; Nagyiván, 1979. 8. 10. 1 hím (Dr. Kovács G.)
- Halászsas** (*Pandion haliaetus*): Bábolna, Őlbői-tó, 1979. 8. 21. 1 pld. (Orbán A.)
- Császármadár** (*Tetrastes bonasia*): Bükk hegys., „Nyilász”, 1979. 7. 13. 1 pld., 1979. 8. 6. 1-1 pld. (Kakszi K.)
- Daru** (*Grus grus*): Bükk hegys., „Nyilász”, 1979. 4. 12. kb. 60 példány nagy magasságban áthúz északi irányban (Kakszi K.)
- Ujjaslile** (*Squatarola squatarola*): Hortobágy, Akadémia-tó, 1979. 8. 18. 1 pld.; Nagyiván, 1979. 8. 24. az árasztásban egy kiszíneződött pld. (Dr. Kovács G.)
- Nagy póling** (*Numenius arquata*): Hortobágy-Halastó lecsapolt 8-as taván (száraz tófenéken) 1979. 8. 29-én kb. 1 400 pld. (Dr. Kovács G.)
- Tavi cankó** (*Tringa stagnatilis*): Nagyiván, Rökkant tanya melletti volt kacsanevelő, 1979. 7. 26-án és 8. 9-én 2-2 pld. (Dr. Kovács G.)

- Nagy sárszalonna** (*Gallinago media*): Sárszentágota, 1979. 4. 7. 2 pld. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.)
- Vékonycsőrű víztaposó** (*Phalaropus lobatus*): Nagyiván, el-
árasztott terület, 1979. 9. 2. 1 pld. (Dr. Kovács G.)
- Sarlósfecske** (*Apus apus*): Császárszállás, 1979. 8. 13. 40
pld. (Szép T.); Sárísáp-Annavölgy, 1979. 8. 1. 4-500
pld. (Lenner J.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): Ond, 1979. 7. 29. a község-
től 3-4 km-re löszfalban kb. 30 pár etet (Horváth I.);
Sárísáp-Annavölgy, 1979. 8. 26. 20-30 pld. átrepül
(Lenner J.)
- Füstifecske** (*Hirundo rustica*): Siófok-Balatonszárszó között
1979. 9. 16-án kb. 800 pld. (Szabó I., Bp.)
- Molnárfecske** (*Delichon urbica*): a tokodi templom tornyán
1979. 7. 28-án kb. 5-600 pld. gyűlt össze. Néha kö-
röztek a templom körül (Lenner J.)
- Búbos cinege** (*Parus cristatus*): Szatta, 1979. 8. 16. 1 pld.;
8. 19. 2 pld. (Horváth R.)
- Házi rozsdafarkú** (*Phoenicurus ochruros*): Tardona község-
ben egy garázs belsejében 1979. júliusában fészkelte
és sikeresen repített egy pár (Kakszi K.)
- Erdei szürkebegy** (*Prunella modularis*): Zagyvaróna, 1979.
9. 9. 1 juv. pld. (Varga F.)
- Nagy örgébics** (*Lanius excubitor*): Tardona, 1979. 9. 22.
1 pld. (Kakszi K.); Göd, 1979. 9. 29. 1 pld. (Jánossy D.)
- Seregély** (*Sturnus vulgaris*): Körmend, 1979. 8. 11-én egy
albino példányt figyeltem meg egy normális színezetű
seregély társaságában (Király R.)
- Süvöltő** (*Pyrrhula pyrrhula*): Zagyvaróna, 1979. 9. 8. öreg
hím vedlésben (Varga F.); Bükk hegys., Farkasgödör,
1979. 9. 17. 2 pld. hívogat (Kakszi K.)
- Keresztcsőrű** (*Loxia curvirostra*): Bp. Szabadság-hegy, 1979.
6. 11-én 5-6 pld., 7. 22-én 5 pld., 9. 5-én 2 példány
(Szócs B.); Bp. Szabadság-hegy, Mátyás király u. 1979.
8. 22. 1 hím pld. (Schmidt E.); Tahi, 1979. 7. 28-30.
között 4 példányt gyakran láttam, valószínűleg több is
van a hangok után ítélve (Urbán S.)

HELYREIGAZÍTÁS: A Madártani Tájékoztató 1979. január–márciusi számában a 19. oldalon sajnálatos elírás történt. Süttő közelében 1978. 12. 16-án nem 111, hanem csak **11** szürkegém tartózkodott.

REPÜLŐGÉPEK ÉS A MADARAK

Alig hiszem, hogy van olyan ember, aki vitatná, kié is a levegő tulajdonképpen. A szárnyaló élet, a madarak világa sokkal ősbibb, mint a mi emberi világunk, hogy a levegő meghódítása felé tett – az ő szempontjuktól mindenképpen tétova – lépéseinket ne is említsük. Mégis, az ember egyre nagyobb részt követel a levegőóceán korántsem korlátlan lehetőségeiből. A sugárhajtású légi járművek ezrei kötik össze a világ nagy városait és bizony a forgalmas repülőterek közelében ezeknek ugyancsak osztozniuk kell az „őslakókkal”.

A „hőskorban” a repülőgép és madár közötti összeütközés viszonylag ritka volt, és ha megtörtént is, általában ez utóbbi számára jelentett szomorú eseményt. Ennek oka részben a légi járművek kisebb számában és alacsonyabb sebességében keresendő, de fontos szerepe volt az akkoriban használt hajtóműtípusoknak, és annak a ténynek is, hogy ritkábban észleltek jelentős madár-koncentrációt a repülőterek környékén. Ma már a helyzet alapvetően más.

A légi járművek sebessége a madarak szempontjából még a végső megközelítés során is igen nagy, és így kevesebb idő áll rendelkezésre az összeütközés elhárításához. Ugyanakkor a madarak életterének a mezőgazdaság és az urbanizáció miatti csökkenése szükségszerűen hozta magával, hogy a repülőterek hatalmas térségeinek vélt „rezervátumában” keressenek menedéket. Az összeütközés veszélye tehát jelentősen megnőtt.

De hát mi kárt tehet egy 150-200 tonnás repülőgépben a néhány dekás, vagy esetleg pár kilós madár? Az összeütközés több száz kilométeres sebessége hatalmas energiát szabadít fel, de az esetek többségében a légi járműben csak jelentéktelen kár keletkezik, ami viszonylag olcsón és gyorsan javítható. A veszély abban rejlik, hogy az ütközés olyan eseménysorozatot indíthat el, aminek eredménye katasztrofális lehet. A legveszélyesebb, ha a madártetem vagy annak egy része a hajtóműbe kerül, vagy a szárnymechanizáció valamely részével ütközik. A modern sugárhajtóművek szivónyílása igen nagy átmérőjű és a kompresszor járókereke előtt mechanikus védelmet nyújtó álló terelőlapátsor sincsen. Az ütközés következtében megsérülhetnek a járókerék lapátjai és ez kedvezőtlen esetben a hajtómű szétesését is

eredményezheti. Hasonló a helyzet a szárnyal vagy a vezérsíkokkal való ütközés esetén is. A gondos számítások eredményeként kialakított aerodinamikai felületek torzulása súlyos következményekkel járhat.

A veszély tehát valós és éppen ezért világszerte foglalkoznak a madarakkal való ütközés lehetőségének csökkentésével. Az ICAO keretein belül külön bizottság koordinálja az egyes államok saját bizottságainak munkáját.

A legkézenfekvőbb lehetőség a madarak elriasztása a repülőterek közeléből. Erre a célra karbidágyúkat, a tömegesen előforduló madárfajok riasztó hangját reprodukáló magnetofonszalagokat, illetve mechanikusan mozgatott madárhullákat alkalmaznak. A tapasztalatok szerint egyik megoldás sem nyújt teljes védelmet, mert a madarak többsége meglehetősen gyorsan megszokja a riasztásra használt hangokat. Csökkentheti a szárnyas „konkurrencia” számát, ha a repülőterek környékén a madarakat vonzó területeket célszerűen átalakítjuk. Könnyű belátni, hogy nem öröm a repülőtér üzemeltetői számára például a közelben elhelyezkedő városi személtlerakó jelenléte sem.

A témával foglalkozó, de szükségszerűen a madárvédelemben is érdekelt szakemberek feladata tehát olyan megoldások kidolgozása, melyek maximálisan biztosítják az emberi élet védelmét, ám ugyanakkor teret hagynak a levegő „őshonos” szárnyas használói számára is

Zerkovitz István

FELHÍVÁSI

Az erdei szürkebegyről (*Prunella modularis*) az utóbbi években egyre több hír érkezik és a szórványos fészkelési adatok mellett, néhány költési időben tett megfigyelésről is kapunk jelentést. Mivel e faj hazai költésviszonyairól még csak keveset tudunk, szeretném a szürkebegy magyarországi elterjedését összefoglalni, amihez a tagtársak szíves segítségét kérem. A közelmúltban átnéztem az „Aquila” és a „Kócsag” eddig megjelent köteteit, de a szürkebegyről rendkívül kevés adatot találtam, viszont a Madártani Tájékoztatóban többször olvastam költési időben végzett megfigyelésekről. Ezért kérem a tagtársakat, akinek bármelyik évből származó, április 1. és augusztus 31. közötti időszakból erdei szürkebegy megfigyelése van, azt szíveskedjen címemre (2600 Vác, Mártírok u. 56.) legkésőbb 1980. október végéig megküldeni. Minden, a biotóppal vagy a madár viselkedésével kapcsolatos észrevételt is kérnék megküldeni, mert döntő jelentősége lehet a faj feltételes fészkelésének eldöntése céljából.

Az erdei szürkebegy fészkelési időben rendkívül óvatosan viselkedik, ezért tavasszal, a lombosodás után leginkább a hímek énekéről szerünk róluk tudomást. Érdekes, hogy nem a bokrok sűrűjében énekel, hanem 3-5 méter magasan, az öreg fák száraz ágain ülve, de sokszor láttam már őket villanyvezetéken énekelni. Éneke, amely egyszerű, rövid strófaból áll, nagyon hasonlít az ökörszem énekére, s némileg a rövidkarmú fakuszéra. Fészket más madárfajéval nem lehet összetéveszteni. Alacsonyan épül, a külső része sok mohával összeszőtt vastagabb ágacskákból áll, a csészéje finom állatszőrökkel bélelt. A tojások kékeszöld színűek és május első felében találhatóak. A hímek ilyenkor énekelnek a leggyakrabban.

Dénes János

KIVONAT A TISZAVASVÁRI NAGYKÖZSÉGI TANÁCS VB.
140/1979. SZABS. SZ. HATÁROZATÁBÓL

Papp Mihály halór foglalkozású tiszavasvári lakost természetvédelmi szabálysértés miatt 3000 Ft-ra bírságolom. A pénzbírságot a határozat jogerőre emelkedésétől számított

15 nap alatt kell lerónia. Ha az elkövető e kötelezettségének nem tesz eleget, és a pénzbírság munkabéréből (egyéb járandóságából) közvetlen letiltás útján nem hajtható be, a pénzbírságot az 1968. évi I. tv. 18. § (1) bekezdése alapján 30 napi elzárásra átváltoztatom, és az elkövetőt 3 000, azaz háromezer forint kártérítés megfizetésére kötelezem, amit az OTvH 232-90100-0858 sz. bevételi számlára köteles befizetni a határozat jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül.

Az indoklásból:

A feljelentés megvizsgálása során megállapítottam, hogy a nevezett 1979. 07. hó második felében a nyíregyházi Alkotmány HTsz tiszavasvári halastaván három természetvédelem alatt álló vörösgémet lelőtt. Az elkövető ezen cselekedetével a 19/1979. (V. 11.) (1) bekezdés a) pontjában írt szabálysértést követett el, mely 10 000 forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Jelen cselekedetével súlyosan vétett a természetvédelmi jogszabályok, illetve a természet rendje ellen, ezért a rendelkező részben írt pénzbírság kiszabása mindenképpen indokolt.

A szabálysértési hatóság a 3/1975. (TK. 21.) OTvH számú utasítás alapján, illetve annak 3. pontja értelmében kötelezte Papp Mihályt a kártérítés megfizetésére.

A kárösszeget az elkövető a határozat jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül köteles a 232-90100-0858. sz. OTvH bevételi számlára befizetni.

BUDAPESTIEK, FIGYELEM!

A Budapesti I. HCS vezetősége értesíti a tagtársakat, hogy az összejövetelek 1979 novembertől kezdődően nem a hó második hétfőjén, hanem minden hó második szerdáján lesznek megtartva. A kezdés időpontja változatlanul 17.30. A változtatásra az előadóteremben a hétfői napokra tervezett múzeumi program miatt került sor.

